

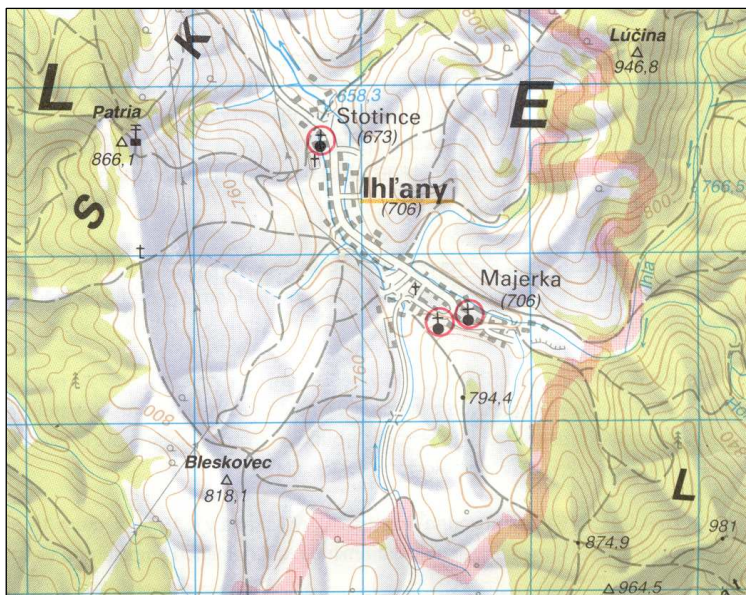
1. Charakteristika obce

1.1 Poloha

Obec Ihľany sa nachádza v Prešovskom kraji, v okrese Kežmarok. Rozprestiera sa v centre okresu. Na severe Ihľany hraničia s obcou Jurské, na západe s obcou Krížová Ves a na juhozápade s obcou Ľubica. Východná hranica je hranicou s Vojenským obvodom Javorina.

Tvar katastrálneho územia je veľmi nepravidelný. Mohli by sme ho prirovnať k motýľím krídlam. Obec Ihľany je potočnou dedinou, ktorej osou je Holumnický potok.

Územie patrí do Alpsko - Himalájskej sústavy. Leží v podsústave Karpát, provincii západné Karpaty. Podľa subprovincií ho zaradíme do vonkajších západných Karpát a konkrétne do oblasti Podhôrno – Magurskej. Študované územie sa nachádza v geomorfologickom celku Levočské vrchy. Levočské vrchy sú ohraničené na severe a severovýchode Spišsko-šarišským medzihorím. V juhovýchodnej časti hraničia Levočské vrchy s Bachúrnou. Južne od tohto pohoria sa nachádza Hornádska kotlina.

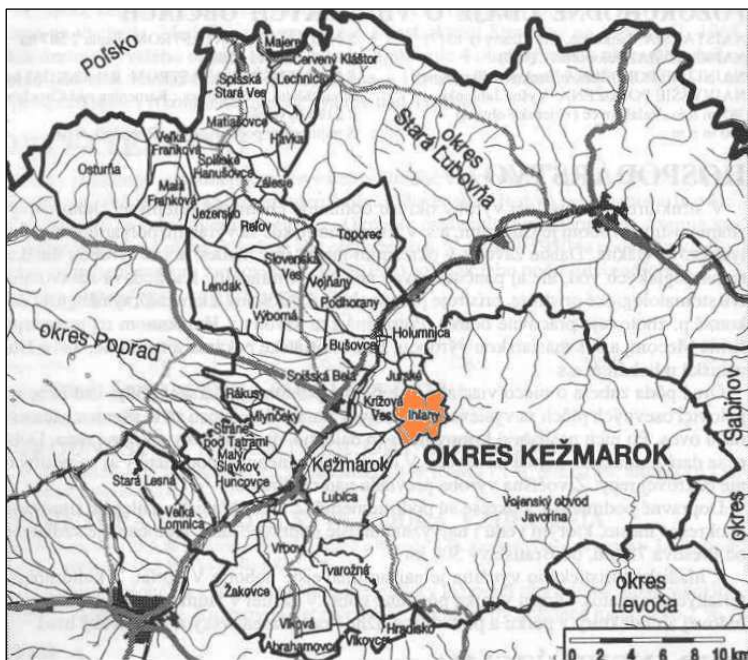

Oblasť Levočských vrchov sa čiastočne delí na Levočskú vysočinu a Levočskú vrchovinu, v ktorej sa nachádza študované územie. Táto podoblasť sa ďalej delí na Ľubické predhorie, Levočské planiny a Kolačkovský chrbát zasahujúci na územie obce Ihľany.

Nadmorská výška v strede obce je 685 m n.m. Maximálna nadmorská výška v celom chotári je Patria - 866 m n.m. a minimálna dosahuje 665 m n.m. na mieste kde Holumnický potok opúšťa skúmané územie.

Hydrograficky patrí územie do povodia rieky Poprad, odvodňované je Holumnickým potokom.

Podľa klimatického členenia územia Slovenska (Konček, 1990) patrí

katastrálne územie do chladnej oblasti C s podoblasťou C₁.

Z pôdnogeografického hľadiska patria Ihľany do mierneho pásma, do oblasti kambizemí a fluvizemí.

Živočíšstvo územia sa vyznačuje znakmi stredoeurópskej a najmä západokarpatskej fauny.

1.2 Názov a symboly obce

Názov

Obec Ihľany vznikla v roku 1960 spojením obcí Stotince a Majerka. Názov obce je odvodený od vrchu Ihla v Levočských vrchoch, ležiaceho v katastri bývalej obce Stotince /dnes Ihľany /, v nadmorskej výške 1281 metrov nad morom.

Erb

Erb obce Ihľany je štiepený a ma túto podobu: V prvej striebornej polovici štiepeného štítu je zelený strom s čiernym kmeňom a koreňmi, v druhej červenej polovici je strieborný vl'avo otočený biskup so zlatou mitrou a zlatou berlou v pravicu. Obecné zastupiteľstvo v Ihľanoch tento erb schválilo 17.11.1995 a túto podobu erbu akceptovala aj heraldická komisia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a zaevidovala ho pod signatúrou I-7/96. Erb obce bol slávnostne odhalený 24. mája 1997 pri príležitosti 690. výročia od prvej písomnej zmienky.

Obec Ihľany môže byť hrdá na skutočnosť, že jej erb sa opiera o znaky starých pečatí. V minulosti Hodermark používal dve obecné pečate. Prvá vznikla v roku 1615. V pečatnom poli je renesančný štít a na ňom strom s vyznačenými koreňmi. V spodnej časti okolo stromu sú písmená HM /Hodermark/. V roku 1629 si obec dala

zhotoviť ďalšiu pečať s podobným erbom, v ktorom sú písmená H a M vyššie z oboch strán koruny stromu. Pravdepodobne išlo o malú a veľkú pečať. Strom v pečatnom poli nie je náhodný, pochádza z erbu rodiny Gorgeyovcov, kde divý muž v rukách drží strom, ktorý s koreňmi vytrhol zo zeme. Ten istý motív mal aj spríbuznený rod Švábyovcov,

ktorému obec takisto patrila.

Majerka mala pečať

s kruhopisom : X. Meierdorfer GEM. INSIGEL. 1754.

Historické pečate obcí Hodermark a Majerka

V pečatnom poli zobrazovaný patrón chrámu sv. Martin-polocelok obrátený bokom s mitrou na hlave a s biskupskou palicou v ruke.

Vlajka

Vlajka obce pozostáva z piatich predĺžených pruhov v zelenej, čiernej, červenej a žltej farbe. Vlajka má pomer 2:3 a je ukončená tromi cípmi a dvoma zástrihmi, siahajúcimi do tretiny jej listu.

Pečať

Pečať obce Ihľany, ako aj jej erb vychádza zo starých znakov pečatí Hodermarku a Majerky a má túto podobu: v prvej polovici štiepeného štítu je strom s koreňmi, v druhej polovici je polocelok vľavo otočeného biskupa s mitrou a biskupskou berlou v pravici a s kruhopisom OBEC IHL'ANY.

1.3 Administratívny vývoj

/Majerka/ Najnovšie výskumy ukazujú, že sa obec v roku 1293 prvýkrát spomína pod názvom Guznuth, v roku 1307

pod názvom Borkut, v roku 1778 Majerken¹, v rokoch 1895- 1902 sa používal názov Majerka, od 1907-1913 maďarský názov Majorka a od 1920 sa opäť používal slovenský názov Majerka. V rokoch 1927-19748 sa používal nemecký názov Maierhöfen. Obec v minulosti nebola samostatná, tvorila majer mesta Ľubica a samostatnosť získala na konci 19. storočia. Známy je len fakt, že v roku 1879 sa nevyhovelo žiadosti Majerčanov o osamostatnenie obce.²

/Stotince/ V roku 1307 sa obec prvýkrát spomína pod názvom Szazteleke, v roku 1312 Hundurmark, v roku 1322 Hundertmark, v roku 1322 Hundetmark, v roku 1773 Centum – Villa, Szasz Vasár, Hundertmarckt, v roku 1786 Sászwáschár, Hundermarkt, Hundertmorgen, v roku 1808 Hundermark, Szászwásar, Hundertmarkt, Hundetmorgen, v roku 1863 Szászvásar, v rokoch 1863-1902 a 1920 –1948 Hodermark, 1907-1913 Száztelék, 1948-1960 Stotince. Z tohto prehľadu je vidieť, že v niektorých rokoch sa užívali súčasne aj nemecké a maďarské názvy.³

1.4 Chotárne názvy:

Stotince. Chotárne názvy v Stotinciach sú zväčša slovanského pôvodu, niektoré majú nemecký pôvod. Väčšina chotárnych názvov odzrkadľuje miesto, kde sa daná lokalita nachádza /napr. Za Horom, Za Majchra atď./, iné pomenovania bližšie charakterizujú danú lokalitu /napr. Berezinky, Javorinky, Škvirčiny/. V chotárnych názvoch Stotiniac sa objavujú aj priezviská/ napr. Šoltysij potok, Za Bartuša, Za Kasperka, Za Janoša/. Ako sme uviedli, v obci sú aj nemecké chotárne názvy /napr. Teich/.

Od chotára obce Jurské sú z východnej strany tieto chotáre- Kapustnice, Za Janoša, Berezinky, Pomirky, Nad selom, Dudkov Horb, Za mlynom, Geč. Zo západnej strany sa od obce Jurské tiahnu hony Šoltysij potok, Za Kasperka, Patria, Za Horom, Nad Kostelom,

¹ Memorabilium et rationum 1769-1821 Tom II. Rímskokatolícky farský úrad Ihľany.

² Malovcová, B.: Z minulosti Majerky a Stoniciec. In: Ihľany. Bratislava 1997, s.11

³ tamtiež s. 11

Za Bartuša, Nad Tvošča, Popove Jamy, Teich, Nad Zahrody, Kežmarská Hora.

V lesoch, ktoré patrili do Hodermarského katastra sa vyskytujú tieto názvy Zimná studňa, Kotliky, Pretačok, Lesný mlyn, Finč, Stredný Zdjar, Uhliska, Konvizi, Karcczviniszka, Polimbark,, Huzičková, Javorinky, Polomka, Za hola, Mintviky, Ihla. Tieto chotárne názvy sú identické s chotárnymi názvami uvedenými v Pamätnej knihe obce Hodermark.

V Majerke sú chotárne názvy zväčša nemeckého pôvodu, no hlavne v lese sa objavujú slovenské názvy. Zaujímavosťou chotárnych názvov v Majerke je to, že vznikajú aj novotvary, staré nemecké názvy, hlavne v oblasti lesa sa prestali užívať a boli nahradené novými slovenskými názvami. Unikátom je zaužívaný názov Červený Kríž. Názov pre lokalitu vznikol od brigády, ktorí tam vykonala miestna organizácia Červeného Kríža v Ihľanoch v roku 1995.

Od Hodermarku sa tiahnu chotáre Kríž, Kvasná Voda, Barich, Za Bienhause, Mauzes, Štoparg.

V bývalých majerských lesoch, ktoré v súčasnosti patria obci Ihľany, sa vyskytujú názvy Binhaus, Čuba, Dubáreň, Červený Kríž, Holý vršok, Pod Holým vrškom, Žáková, Voláreň, Peklo, Javor, Václavák, Derešová.

2. História

2.1 História obce v praveku, stredoveku a novoveku

2.1.1 Praveké osídlenie

Región Spiša môže byť hrdý nato, že prvé ľudské stopy siahajú do praveku. Spiš bol prajný životu a tak už neandertálsky pračlovek tu zanechal svoje stopy. V Ihľanoch nebol robený archeologický výskum, takže pri skúmaní pravekého osídlenia môžeme vychádzať len z vykopávok konaných v blízkom okolí obce.

Kamenná industria s aurignackou kultúrou spred 30000 rokov bola nájdená V Starej Ľubovni, Kežmarku, Podolínci. Viacero mladopaleolitických nálezísk / nálezov z mladšej doby kamennej/ v povodí Popradu dokazuje, že už vtedy táto rieka nadobudla význam dôležitej komunikácie a spojnice medzi Karpatskou kotlinou a územím dnešného Poľska. Keďže obec Ihľany leží len 7 km od tejto rieky dá sa predpokladať, že už v tomto čase aj do týchto končín zavítal praveký človek. Z obdobia mladšieho paleolitu až mezolitu pochádza štiepaná industria z okolia Spišskej Belej a Bušoviec. Z ďalšieho pravekého osídlenia sú známe lokality z eneolitu / z neskorej doby kamennej/. Medzi najznámejšie patrí poloha Burchbich pri Veľkej Lomnici objavená Michalom Greisigerom zo Spišskej Belej. Tieto nálezy patria do tzv. bádenskej kultúry. Do tejto kultúry patria aj nálezy keramiky a kamenných nástrojov z Ruskinoviec a Bušoviec.⁴

Z doby bronzovej pochádzajú nálezy z Kežmarku, Spišskej Belej a Bušoviec. V Kežmarku bol nájdený bronzový sekeromlat z 13 st. pred Kristom, V Spišskej Belej sa našli 3 bronzové meče z 10. storočia pred Kristom a bronzová keramika bola nájdená aj v Bušovciach. V okolitých mestách a obciach našej obce boli nájdené artefakty aj z doby železnej : napr. uchá nádob z mladšej doby železnej v Kežmarku, keltské strieborné mince zo Spišskej Belej a Kežmarku.⁵

Po búrlivom období sťahovania národov vstúpili aj na Spiš Slovania. Slovanské obyvateľstvo sa usídľovalo v blízkosti vodných

⁴ Novotný, B. a kol.: Popradská kotlina v dávnej minulosti. Košice 1991, s. 27

⁵ tamtiež s. 43

tokov, stavalo malé, čiastočne do zeme zahĺbené príbytky s kolovou konštrukciou, aké sa v klimaticky nepriaznivom podtatranskom prostredí osvedčili.

Aj vo veľkomoravskom období oblasť Spiša ostala v rukách slovanských predkov. Viedli tadiaľ obchodné cesty, ktoré spájali Spiš s Poľskom, vďaka čomu sa mohlo obyvateľstvo hospodársky vzmáhať.

Z vyššie uvedených skutočností pravekého osídlenia podloženého archeologickými vykopávkami je vidieť, že v takmer susedných obciach a mestách obce Ihľany sú zastúpené takmer všetky obdobia praveku. Z toho vyplýva, že človek tu žil odpradávna a s najväčšou pravdepodobnosťou sa aj po území tejto obce kedysi prechádzal praveký človek. Tie najstaršie ľudské stopy zakrýva zem, ktorá neustále skrýva mnohé nálezy, ktoré prispievajú k odhaleniu najstaršej histórie. Možno archeologický výskum v Ihľanoch by tiež odhalil stopy po pravekom osídlení a doplnil zbierku spišských pravekých nálezov.

2.1.2 Osídlenie obce v stredoveku / do roku 1526/

Každý región Slovenska má svoje špecifiká. Regióny sa líšia prírodnými podmienkami, históriou, kultúrou, etnickým zložením obyvateľstva, mentalitou ľudí, religiozitou, dialektom a inými atribútmi. Hoci Slovensko je malá krajina, prírodné podmienky dávajú predpoklad vzniku viacerých regiónov. Niektoré regióny netvoria jednolité kultúrne celky, ale ich etnická rozmanitosť dáva možnosť vyniknúť viacerým kultúram na malom priestore. Typickým príkladom takéhoto regiónu je Spiš.

Spiš je regiónom s bohatou históriou. Bol osídlený už v praveku, v stredoveku tu prebiehalo osídľovanie aj na domácom práve. Neskôr vývoj Spiša ovplyvnila kolonizácia z Poľska, kolonizácia spojená s nemeckým dedinským právom, kolonizácia na valašskom práve a pre Spiš je príznačná aj kolonizácia na kopaničiarskom práve. Rôzne kolonizačné vlny na Spiši spôsobili, že v tomto regióne vedľa seba žijú Slováci, Nemci, Maďari, Rusíni, Rómovia. Obec Ihľany je príkladom tohto viacnásobného osídľovania a taktiež je príkladom náboženskej rozmanitosti.

Pri skúmaní najstarších dejín obce Ihľany, je potrebné vychádzať z polohy obce. Obec v stredoveku ležala na území

spišskej župy. Oblasť Spiša sa po zániku Veľkej Moravy postupne stala súčasťou uhorského kráľovstva. V 11.-12. storočí veľká časť majetku jednotlivých komitátov patrila panovníkovi. V 13. storočí, predovšetkým za panovania Ondreja II. sa stretávame s tým, že kráľovský majetok sa stáva predmetom donácií. Na Spiši je najstaršia listina z roku 1209, keď uhorský kráľ Ondrej II daroval spišskému prepoštovi Adolfovi a jeho sestre zem na Spiši. O tomto majetku sa zvykne uvádzať, že ide o územie od Tatier po rieku Poprad. Počas celého 13. storočia dochádzalo k početným darovaniam pôdy šľachtickým rodinám, poprípade cirkevným inštitúciám. Na prelome 13. a 14. storočia patria na Spiši k najvplyvnejším šľachtickým rodom Berzeviczyovci, Görgeyovci a Mariassyovci.

Čo sa týka konkrétneho osídlenia obidvoch častí obce Ihľany /tak Stoniniec ako aj Majerky/ je známe, že prvé písomné zmienky o obidvoch častiach podľa historika J. Beňka sú z roku 1307. Viaceré skutočnosti naznačujú, že obce vznikli o čosi skôr. Najstaršie zmienky, týkajúce sa nepriamo aj chotára Ihľan sú z 13. storočia. V roku 1256 je prvýkrát pod názvom Lampnicha /maioris/ spomínaný Holumnický potok, ktorý obcou preteká.⁶ V tom istom roku sa spomínajú aj Levočské vrchy pod názvom Scemene. Z roku 1286 existuje zmienka o najvyššom vrchu Levočského pohoria Čiernej Hore, pod názvom Thymnicz.⁷

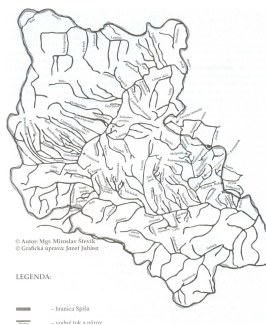
Mapa pohorí na Spiši 13. a 14. st.⁸

⁶ Šmilauer, V.: Vodopis starého Slovenska. Bratislava. 1932., s. 450

⁷ Števík, M.: Z dejín osídlenia a verejnej správy stredovekého Spiša. Stará Ľubovňa 2005, s. 16,17

O chotári Ihlian nájdeme zmienky aj zo začiatku 14. storočia, keď za spišského prepošta Pavla sa celá Spišská kapitula postavila na stranu kráľa z rodu Anjouovcov Karola Róberta a pomohla mu získať Spišský a Ľubovniansky hrad a taktiež mu pomohla v boji proti vplyvnému rodu Omodejovcov, ktorých Karol Róbert porazil v roku 1312 pri Rozhanovciach. Spišské bandérium viedol Kakaš Berzeviczy, za čo ho kráľ obdaroval obrovskými majetkami v oblasti Torysy, Spišskej Magury, Ihlian a Krížovej Vsi⁹.

Posledné výskumy historikov naznačujú, že zmienky o obci boli aj pred rokom 1307. Nové poznatky osídlenia popradskej kotliny vniesla mapa pravdepodobne z roku 1664, ktorú objavil Mgr. M. Števík. Ide o najstaršie mapové zobrazenie územia ležiaceho na sever od Levočských vrchov. Na tejto mape sa objavuje aj lokalita Guznuth. Doposiaľ sa lokalita Guznuth považovala za zaniknutú stredovekú osadu

Mapa vodných tokov na Spiši v stredoveku¹⁰

v blízkosti Ľubice. Táto osada sa prvýkrát spomína v roku 1293, kedy majetky pri hornom toku Holumnického potoka získavajú šľachtici z Veľkej Lomnice. Zo znenia tejto metácie sa hranica Guznuth nachádzala medzi hranicou Kežmarku a Lomničky. Pri metácii Strážok sa v roku 1307 nachádza v blízkosti Krížovej vsi a Stotiniac osada „Borkut“ v preklade Kyslá Voda zapísaná ako Bookwth. Podľa Mgr. Števíka slová kyslý a guzlu sú si podobné. Podľa neho ide o dva rôzne názvy /Borkut- Boorkwht a Guzlu/ rovnakej osady, ktorá sa s najväčšou pravdepodobnosťou vyskytovala na mieste neskoršej Majerky, respektíve ležala v jej blízkosti. Jej pomenovanie z roku 1293 nasvedčuje, že bola pôvodne slovanskou

⁸ Tamtiež s.16

⁹ Wagner, K.: *Analecta Scepusii Sacri et profani*. Viedeň 1774 s. 126

¹⁰ Števík, M.: *Z dejín osídlenia a verejnej správy stredovekého Spiša*. Stará Ľubovňa 2005, s. 14

Z týchto historických skutočností vyplýva, že obec má v roku 2007 viac ako 700 rokov. Za prvú písomnú zmienku by sa mohol považovať rok 1293¹⁵, keď sa na dnešnom katastrálnom území Majerky vyskytuje osada Guzluth- Borkut.

Keď si to zrekapitulujeme zistíme, že na dnešnom k.ú. Stotiniec a Majerky sa okrem týchto rovnomenných osád v stredoveku spomínajú osady Borkut- Guznuth a Tyrgach. Dnes presne nevieme, či osada Borkut ležala v dnešnom intraviláne Majerky alebo inde. Osada Tyrgach však ležala niekde pri Hodermarku. Jej miesto nevieme presne určiť, no staršie osídlenie sa dá predpokladať v lokalite Popové jamy.

Novým poznatkom v súvislosti s chotárom Ihlian je aj fakt, že v minulosti chotár Stotiniec pravdepodobne susedil s chotárom zaniknutej obce Beluš /Belus/ ležiacej pri ceste vedúcej z Kolačkova do Jurského. Názov tejto osady bol odvodený od osobného mena Beluš. Po zaniknutej osade Beluš sa zachoval chotárný názov Pelcs v katastri obce Holumnica.¹⁶ Tieto historické skutočnosti nasvedčujú, že aj územie ležiace severne a severovýchodne od Levočských vrchov osídlilo najskôr slovanské obyvateľstvo a neskôr bolo dosídlené v ďalších kolonizačných vlnách najmä nemeckým a rusínskym obyvateľstvom.

O založení Majerky existujú dve domnienky. Podľa jednej ju založilo mesto Kežmarok, ktoré malo v okolí Hodermarku majetok a z tohto majetku mesto v roku 1301 predalo richtárovi Spišskej Belej Tylovi časť majetku, s právom založiť si dvor, z čoho sa usudzuje aj založenie Majerky. Záznam z protokolu mesta Kežmarok z roku 1439 nasvedčuje, že Majerka platila daň do mestskej pokladnice. Druhé tvrdenie lokalizuje Tylov dvor na hodermarskom území a je toho názoru, že majer, ktorý sa spomína už v roku 1328 vznikol z iniciatívy Ľubičanov na Ľubickom chotári. Na založenie majera poukazuje aj stará cirkevná kronika, keď sa zmieňuje, že približne v roku 1400 vzniklo meno tejto obce z hospodárskeho dvora Mayerschaft, ktorý založili princípi slobodného korunného mesta Ľubice na vlastnom pozemku za

¹⁵ Števík, M.: Najstaršie mapové zobrazenie horného Spiša. In: Z minulosti Spiša. Levoča 2001, s. 41

¹⁶ Malovcová, B.: Z minulosti Majerky a Stoniciec. In: Ihľany. Bratislava 1997, s.14

Jakuba Sauera Gebúrda. Pretože sa hospodársky dvor osvedčil a rozšíril, žiadali osadníci ďalšie pole s prísľubom, že budú platiť daň, a tým bol daný začiatok Majerky.

Aj keď vyššie uvedené skutočnosti naznačujú skorší vývoj aj Stotiniec, obec sa prvýkrát spomína v roku 1307 pod názvom Százteleke, čo jasne poukazuje na vytvárajúcu sa obec. Obec sa pod názvom vila Hundertmark spomína v roku 1322. Názov obce naznačuje, že bola osídlená Nemcami. Názov Hundermark označuje buď 100 lánov. Na spišské pomery je to ale dosť veľká miera, ktorá by sa v chotári obce nachádzala. Je možný aj predpoklad, že osada tvorila určitú vojenskú stotinu, čiže hraničné marku. Svedectvom skutočného osídlenia Stotiniec je fakt, že sa tu v roku 1326 vyskytuje kostol, postavený na počesť sv. apoštola Ondreja. Založenie kostola sa datuje na skoršie obdobie, pretože v roku 1326 už poznáme meno farára menom Henrich¹⁷.

Spiš sa stal v roku 1412 predmetom zálohu. V roku 1412 sa rozhodol panovník Žigmund Luxemburský dať 13 spišských miest do zálohu poľskému kráľovi Vladislavovi II. Tento záloh bol vari najdlhší na našom území - trval 360 rokov. Kráľ získal pôžičku v hodnote 37000 kôp českých grošov na financovanie vojenskej výpravy proti mocnej Benátskej republike. Bezprostredným dôsledkom zálohu bolo narušenie organizačnej štruktúry spišských miest. Zanikol Zväz 24 spišských miest a namiesto neho vznikli dva zväzy 1/ Zväz 11 spišských miest 2/ Zväz 13 /zálohovaných spišských miest/. Do zálohu sa dostali tieto mestá: Spišská Belá, Ľubica, Vrbov, Tvarožna, Ruskinovce, Spišské Podhradie, Spišské Vlchy, Poprad, Spišská Sobota, Spišská Nová Ves, Veľká, Matejovce, Stráže.¹⁸ S obcou Ľubica sa do zálohu dostal aj majer Majerka. Stotince, keďže boli samostatnou poddanskou obcou sa do spomínaného zálohu nedostali. Názor na zálohovanie nie je jednotný. Podľa niektorých autorov priniesol záloh týmto mestám značný rozvoj, podľa iných ich právne postavenie im znemožnilo hospodársky rozkvet.

¹⁷ tamtiež, s. 22

¹⁸ Pirhalla, M.. Aeszepesi Scepusii prepostág vázlatos története. Levoča 1899. s. 29

Už počas života Žigmunda sa viedli rokovania o navrátení zálohovaných miest, avšak bezúspešne. Mestá boli vrátené až za vlády Márie Terézie v 18. storočí.

Z ďalších historických skutočností v stredoveku je známe, že Majerka bola v cirkevných záležitostiach filiálkou Ľubice, v roku 1450 si obec vybudovala kostol, ktorý poškodili záplavy. V roku 1465 si vybudovali na kopci nový kostol, pri výstavbe ktorého pomáhala aj Ľubica.¹⁹ Túto skutočnosť potvrdzuje aj plán Majerky z roku 1864.²⁰ Vlastnícke práva v stredoveku okrem Ľubice patrili predovšetkým rodom Berzeviczci a Görgey.

2.1.3 Ihl'any v novoveku /1526-1918/

Slovenská historiografia považuje za medzník rok 1526, čiže udalosť kedy turecké vojská Sulejmana II porazili uhorské vojská Ľudovíta II v bitke pri Moháči. Uhorsko ostalo bez panovníka, a nakoľko v bitke zahynuli 2 arcibiskupi a 5 biskupi aj cirkevný život bol narušený. V tomto období začínajú prenikať do Uhorska náboženské novoty z Nemecka a tak aj na Spiši zaznamenávame reformačné snaženia. V tomto období dochádza k rušnému vývoju aj v obidvoch častiach našej obce.

V Stotinciach dedičný spišský župan Hieronym Lasky dosídlil obec v roku 1539 valašským obyvateľstvom. V obci usadil Valachov, ktorí predtým bojovali na strane poľského kráľa Žigmunda. Toto obyvateľstvo si so sebou prinieslo aj východný náboženský rítus, ktorý sa dodnes v obci praktizuje. V 14-16 storočí zemepáni veľmi často osídľovali hornaté kraje Slovenska valašským obyvateľstvom, ktorí dokázali vyprodukovať pre zemepána viac poľnohospodárskych produktov ako nemecké a slovenské obyvateľstvo. Valasi vynikali hlavne v chove oviec. Valaši mali strážnu službu a tak si plnili vojenskú funkciu. Valašskí šoltýsi /richtári/ dostali od zemepána právo na držbu majetku /mlyn, pila, krčma/a platili zemepánovi presne stanovené dávky. Od 16 storočia

¹⁹ Malovcová, B.: Z minulosti Majerky a Stoniciec. In: Ihl'any. Bratislava 1997, s.14

²⁰ Historia Domus /1848- / Tom II. Archív rímskokatolíckeho farského úradu v Ihl'anoch. s. 175

si začína valašské obyvateľstvo obrábať pôdu, ktorú však nemá vo vlastníctve, ale môže ju užívať.

2.1.3.1 Cirkevné pomery

Učenie M. Luthera sa dostalo aj pod Levočské vrchy a tak v 2. polovici 16. storočia väčšina veriacich prechádza na protestantskú vieru. Pri sledovaní dejín reformácie na Spiši, treba mať na zreteli, že v tom čase platila zásada „*eius regio, eius religio* /čie panstvo, toho náboženstvo/. Poddaní prechádzali na protestantskú vieru spolu so svojimi zemepánmi. Na Spiši všeobecne platí, že reformácia zachvátila celý Spiš s výnimkou Spišskej Starej Vsi, Starej Ľubovne a obcí východného obradu. Do Stotiniac, keďže v 16. storočí tu žili popri sebe Rusíni, Nemci a aj Slováci, sa reformácia tiež dostala. Kostol v tomto období užívali protestanti, svedčí o tom aj výpoveď v kanonickej vizitácii z roku 1700. V roku 1700 už obec užívali kresťania východného obradu a tvrdia, že ho užívali 120 rokov. Z toho by vyplývalo, že rekatolizácia bola úspešná už v roku 1580, čiže v čase, keď reformácia na Spiši dosahovala vrchol. So systematickou rekatolizáciou Spiša sa začína v 30 rokoch 17. storočia za spišského prepošta Martina Pethe.

Kanonickej vizitácie spomínajú mená farárov : v roku 1700 ním bol Joanes Nemirovsky, v roku 1712 Elias Ondreikovics a v roku 1806 Michal Jaromisz.

V Majerke žilo v prevažnej väčšine nemecké obyvateľstvo a to v 16. storočí náboženské novoty ľahšie prijímalo. Počas reformácie celá obec prešla na protestantskú vieru v roku 1564.²¹ V tomto období protestanti užívali aj kostol, ktorý si v roku 1620 opravili. Vizitácia nám prezrádza, že v roku 1700 bola Majerka filiálkou Ľubice, ale v tomto roku ešte celá obec bola protestantská/vid' kanonická vizitácia Majerky z roku 1700/. Zaujímavým sa javí aj fakt, že v tomto roku kostol, ktorý vtedy užívali protestanti bol zasvätený Sv. Krížu. Keď sa pozrieme na zloženie veriacich v okolitých obciach, tak vidíme, že tam už rekatolizácia mala úspech skôr a v susedných obciach aj keď v minorite, ale už predsa sa vykazujú rímskokatolíci. V Jurskom v roku 1700 bolo 27 rímskokatolíkov, 31

²¹ Liber Memorabilium Ecclesiae Parochiae Majerkennsis / - 1847/
Archív Rímskokatolíckeho úradu
v Ihľanoch s. 1

gréckokatolíkov a 64 protestantov, v Holumnici 23 rímskokatolíkov, 39 gréckokatolíkov a 353 protestantov, v Bušovciach 70 rímskokatolíkov a 214 protestantov, v Toporci 250 rímskokatolíkov a 300 protestantov, v Majerke v roku 1730 47 rímskokatolíkov, 15 gréckokatolíkov a 150 evanjelikov²². Pri sledovaní rekatolizácie treba vychádzať zo skutočnosti, že sa na Spiši v roku 1674 zriadili katolícke bohoslužby.²³ Príčinu, prečo do Majerky rekatolizácia dorazila neskôr, treba vidieť v tom, že obec bola majerom Ľubice a v Majerke žilo prevažne nemecké obyvateľstvo. V spomínanej Ľubici bolo v roku 1700 len 74 rímskokatolíkov a až 2000 protestantov. Rekatolizácia v Majerke prebehla v 18. storočí, v roku 1730 sa v Majerke spomína popri 150 evanjelikoch a 15 gréckokatolíkoch aj 47 rímskokatolíkov. V roku 1803 bolo v Majerke 131 rímskokatolíkov a 365 evanjelikov.

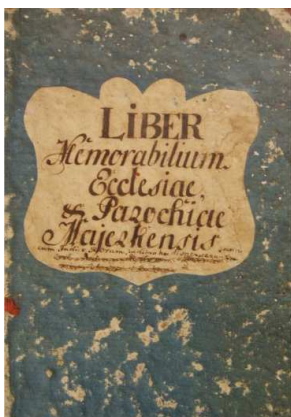
Zo zachovaných kroník na Rímskokatolíckom farskom úrade v Ihľanoch je možné zistiť mená farárov, ktorí obec spravovali. Majerku spravovali ľubickí farári. Kronika spomína, že bohoslužby v Majerke slúžili rímskokatolícki kňazi od roku 1748. V roku 1775 sa Majerka stala farnosťou.

Cirkevné pomery v Majerke nám objasňuje aj mapové vyhotovenie, respektíve plán Majerky, zaznamenaný v roku 1864. Na pláne je zaznačený kostol z roku 1450 zničený záplavami. Kostol sa nachádzal na južnej strane obce, blízko evanjelického kostola, ale na druhej strane cesty. Spomínaný kostol na kopci je situovaný do blízkosti dnešnej fary, za terajším kostolom sv. Martina a pod ním sa nachádzala škola. Tento kostol bol pravdepodobne zasvätený sv. Krížu a v roku 1620, keď ho spravovali evanjelici, bol opravený. Farská budova je zakreslená pred terajšou budovou fary. Na mape je zakreslený aj kostol sv. Martina, prestavaný v roku 1854 a rímskokatolícka fara. Zakreslená je aj farská stodola, postavená v roku 1847. Škola sa nachádzala na severnej strane obce, na ľavej strane cesty smerujúcej od kostola sv. Martina smerom na sever²⁴, pravdepodobne na mieste, kde je dnes dom pána Čopjaka č.d 162.

²² Hradsky, c. d., s. 268-269

²³ Evanjelický zbor Bratislava :Evanjelická cirkev. In: Ihľany. Bratislava 1997, s.39

²⁴ Historia Domus /1848- / Tom II. Archív rímskokatolíckeho farského úradu v Ihľanoch. s. 175

Samuel Czapkay /1802-1806, Jakub Meltzer /1807- /1811/, Johan Martin Hontz /1811-1818/, Johan Wunschendofer /1818- 1836/, Friedrich Koch /1836- 1855/, Karl Maday /1861/, Karl Renner / 1861- 1882/, Johann Nikelsský /1880- /.²⁷

Spomínané kanonické vizitácie nám veľa povedia aj nielen o cirkevných pomeroch v obci, ale získame z nich údaje týkajúce sa demografie, etnografie, hospodárskych dejín a dejín kultúry. Kanonické vizitácie patria medzi bežné praktiky cirkvi. Išlo

o návštevy do farností, ktoré nariadili biskupi. Vizitátori zisťovali skutočný stav vo farnostiach na základe pripravených otázok. Aj na území našej obce boli vykonané vizitácie, tak preto ponúkame aspoň z niektorých ich úplné znenie.

Vizitácie v Stotinciach.

Vizitácia z roku 1700:²⁸

- *V akom stave je chrám a z čoho je postavený?*

Chrámy je murovaný s vežou v priemernom stave.

- *Kým bol chrám postavený?*

Chrámy bol postavený katolíkmi latinského rítu.

- *Komu je chrám zasvätený?*

Chrámy je zasvätený sv. Michalovi Archanjelovi.

- *Kto drží nad ním právo ochrany?*

Právo ochrany drží rodina Ruberiána.

- *Aké veno (dar, vzácnosť) má chrám?*

V súčasnosti jeho dar (veno) zrejme žiadny nie je.

- *Odkedy sa slúži v gréckom ríte?*

V katolíckom gréckom ríte sa slúži 120 rokov.

- *Kto je vlastníkom pozemkov?*

Vlastníci sú dediči grófa Ruberiána.²⁹

²⁷ tamtiež s.40-41

²⁸ Hradsky , c. d., s. 259 – 267.

- *Kto je správcom farnosti?*
Kňazom vo farnosti je už 20 rokov Joanes Nemirovsky, ktorého dôchodok je zvláštny výnos s deputátom rozširujúci sa na fl. 200.
- *Je vo farnosti škola a učiteľ?*
Majú školu a učiteľa katolíckeho rítu gréckeho.
- *Čo sa nachádza v chráme?*
Oltár je zrejme jeden, zasvätený sv. Michalovi Archanjelovi, zvony majú dva.
- *Aké milosti požívajú veriaci?*
Žiadne milosti podľa pamäti neboli.
- *Aký je dôchodok kňaza?*
Desiatok prijíma vlastník pôdy.
- *Koľko duší je vo farnosti?*
Duší katolíckeho rítu gréckeho je 348.

Vizitácia z roku 1712.³⁰

- *Kostol s vežou je murovaný, má sanktuárium ukončené oblúkom, zvyšné časti má pokryté plochým stropom. Je zasvätený svätému Michalovi Archanjelovi. Patrila rímskokatolíkom, teraz veriacim gréckeho obradu. Tvrdia, že bol posvätený. Má tri oltáre: 1. sv. Michala, 2. sv. Panny Márie, 3. sv. Mikuláša.*
- *Bol postavený katolíkmi, podľa noriem latinského kostola.*
- *Nemá žiaden majetok. Provízia kostola je takmer nulová, pretože všetko vzali luteráni, ktorí tento kostol predtým používali. V hotovosti nemá nič, v pohľadávkach má u miestnych obyvateľov do 10 florénov, ovsu niekoľko snopov a ako oznámili, farár používa 12 snopov ovsu. Miestne spoločenstvo dostalo počas rebélie 45 florénov v medených minciach, ktoré sa odložia v strieborných minciach na opravu kostola. Kostolníkovi zvyknú dávať ročné poplatky v prítomnosti celého spoločenstva, ale bez vedomia farára; treba nariadiť, aby sa poplatky dávali za prítomnosti farára.*
- *Liturgické pomôcky sú: strieborný pozlátený kalich s paténou, podobne hviezda a lyžica, podľa zvykov gréckych. Dve*

²⁹ ide o potomkov grófa Rubéria z rodu Berzeviczyovcov.

³⁰ Archív Rím. kat. bisk. úradu, Spišská Kapitula, neinventarizované, 1712. , s. 308.

strieborné nádoby na uchovávanie svätých olejov, v jednej sa uchováva krizma, v druhej olej katechumenov; avšak nepatrné množstvo oleja zvyknú posväcovať v prípade potreby; cibórium, alebo nádoba na uchovávanie najsvätejšej sviatosti je drevené a pozlátené; 2 kazuly; 2 antimis, alebo korporály, posvätené gréckym biskupom; jedna štóla; 1 alba; 10 prikrývok na oltár; drevený pozlátený pacifikál; cínový kalich; mnoho svietnikov; kamenné baptisterium; jednoduchá katedra; 2 zvony; 1 misál; 1 rituál; biblia; evanjeliár a ďalšie knihy, potrebné v kostole. V kostoloch gréckeho obradu je vchod do sanktuária uzavretý troma, alebo dvoma bránami, cez strednú môže vchádzať a vychádzať iba kňaz, cez bočné niekedy veriaci. Na dverách sú namaľované obrazy.

- Kostol je v strednom stave. Má jeden vybavený oltár.
- K týmto bodom nepripájam nič, iba to, že kde sa nájde (kostol) bez klauzuly (ikonostasu), hovoria totiž, že sanktuárium, ktoré oni nazývajú svätyňa svätých, má byť zatvorené, treba ju doplniť, lebo sa nehodí, aby obyčajní ľudia tam vchádzali podľa svojej ľubovôle; nariadil teda pán vizitátor, aby tam, kde ju majú, bola zatvorená.

O farárovi

- Počet veriacich gréckeho obradu je tu 325; luterán jeden; konvertitov 15 z luteránov na vieru gréckeho obradu; vystúpenie z Cirkvi žiadne. Farský dom je vlastníctvom farára, ním samým postavený a preto je jeho vlastníctvom.
- Farárom je Eliáš Ondreikovics, ovláda latinský, slovenský, grécky jazyk; je kňazom 12 rokov; toľko aj miestnym farárom.
- Vlastní niekoľko malých kníh; (veriaci) povedali, že na bohoslužbách je pozorný.
- K týmto bodom pripájam len toľko, že sviatky slávia sami podľa starého kalendára.
- Patronátne právo patrí slobodnému kráľovskému mestu Kežmarok.
- Farár tu prebýva stále a nemá žiadne iné benefícium.
- Farárova provízia by mala byť podľa práva desiatok z úrody polí, ale niekedy dostane iba deputát: od každého obyvateľa

jednu nošu ozimín; jedno vrece pšenice a jedno ovsa; tohto roku bola celková provízia 8 noší ozimín, 9 vriec pšenice a toľko aj ovsa. Na prvom poli má roľu na 50 lakt'ov. Na druhom na 14 lakt'ov; na poli zvanom Taich 23 lakt'ov; na treťom poli 30 lakt'ov. Na košiaroch 26 lakt'ov. Od usadlíkov dostáva ročne po 15 toliarov a dva chleby z každej domácnosti; dostáva aj štólu, ktorá nie je ani taká, aká je zvyčajne predpísaná.

- Učiteľom je Andrej Hodermarszky, gréckeho obradu, ktorý svoju službu zastáva dobre; jeho plat má byť oblie, 24 snopov, ale neodovzdáva sa, preto si zarába za pohreby 90 a za zvonenie a za iné služby 12 toliarov.

Vizitácia z roku 1788:³¹

V roku 1788 bolo v Hundermarku (Ihl'any) kňazom Michal Šoltész, gréckokatolíkov bolo 825, z filiálok najviac gréckokatolíkov bolo v Jurskom – 100, v Ľubických kúpeľoch 108, v Majerke 32.

Vizitácia z roku 1806:³²

Kňazom je Michal Jaromisz. Všetkých veriacich je 826. Spôsobilých prijímať sväté prijímanie je 604 veriacich, nespôsobilých 222. Vzdialenosť filiálok od farnosti v štvrt' hodinách je nasledovná: Jurské – 2, Majerka – 1, Schwefelbach (Ľubické kúpele) – 6, Ľubica – 12, Kežmarok – 14, Ruskinovce – 20, Spišská Belá – 6, Bušovce – 4, Podolíneč – 8, (Lomnička) – 10, Holomnic (Holumnica) – 6. Vo filiálkach bol následovný počet gréckokatolíkov: Jurské – 103, spôsobilých – 54, nespôsobilých – 49, Majerka – 31, spôsobilých 20, nespôsobilých – 11, Šwefbach – 112, spôsobilých – 69, nespôsobilých – 43, Ľubica – 10, všetci spôsobilí. Aj pri ďalších filiálkach sa všetci veriaci pokladajú za spôsobilých prijímať sväté prijímanie. Kežmarok – 13, Ruskinovce – 6, Spišská Belá – 1, Bušovce – 20, Podolíneč – 51, Lomnička- 7, Holumnica – 2. V obci Hundermark bolo 123 dedičných poddaných, 21 želiarov a 16 poďeliarov. Okrem gréckokatolíkov boli v obci aj

³¹ Archív Preš. biskup. úradu f. košický vikariát., inv. č. 87, s. 47.

³² Udvari I., c. d., 1990, s. 129.

rímskokatolíci. Zo všetkých gréckokatolíckych sobášených párov bolo 163 čisto gréckokatolíckych, 9 párov bolo miešaných s rímskokatolíkmi, s evanjelikmi neboli miešaní v samotnej farnosti, vo filiálkach jedine v Jurskom sa v dvoch prípadoch spomína spolunažívanie gréckokatolíckeho veriaceho s evanjelickým. Vo farnosti kňaz kázal po rusínsky. V obci je škola, kde sa katechizuje. V roku 1805 bolo 8 sobášov, 35 krstov, 41 pohrebov.

Farnosť má tieto filiálky: Bušovce, Holumnica, Jurské, Krížová Ves, Lomnička, Podhorany, Podolíneč, Spišská Belá, Slovenská Ves, Toporec, Vojňany, Výborná.

Kanonické vizitácie v Majerke.

Kanonická vizitácia z roku 1700:

- V akom stave je chrám?

Chrám je murovaný.

- Kým bol chrám postavený?

Bol postavený rímskokatolíkmi

- Komu je chrám zasvätený?

Zasvätený je Sv. krížu.

- Kto vykonáva patronátne právo?

Právo má ten istý ako pri farnosti³³

• Kol'ko oltárov je v kostole a komu sú zasvätené? Kol'ko je zvonov? Oltáre v kostole sú dva, jeden zasvätený Sv. Krížu, druhý je v zlom stave. Sviatosť oltárnu opatruje ľubický vikár.

• Či sa vykonávajú bohoslužby katolícke alebo evanjelické? Bohoslužby sa nekonajú, nakoľko tu nie sú katolícki veriaci.

- Aké sú majetky kostola?

Majetky kostola nie sú žiadne.

- Je vo farnosti škola a učiteľ?

Učiteľ je luterán a škola a v škole sa modlí a spieva po luteránsky.

- Aký je dôchodok kňaza?

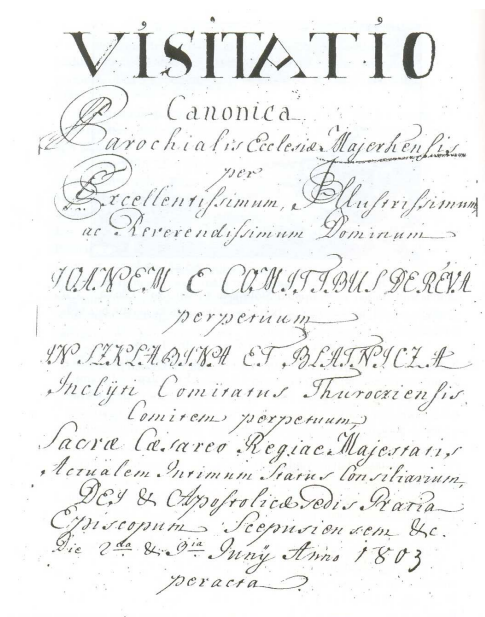
Dôchodok kňaza je stanovený na 200 florénov.

- Kol'ko duší je vo farnosti?

Počet katolíkov je nula, všetci sú luteráni.

³³ Farnosťou bola Ľubica

Kanonická vizitácia z roku 1803: O Majerke sa z tejto vizitácie dá vyčítať, že v škole sa vyučuje len po nemecky, kázeň v nedele a sviatky je nemecká, vzhľadom na slabé jazykové znalosti slovenčiny u miestneho farára. Ak bola potrebná slovenská kázeň počas slávnostných bohoslužieb farár si volal externého učiteľa. V roku 1803 bolo v Majerke 131 rímskokatolíkov, 25 gréckokatolíkov a 365 evanjelikov augsburského vyznania. V roku 1803 je majerským farárom Georgius Schedl, ktorý bol zároveň vicedekanom kežmarského dekanátu. V roku 1903 bolo v Majerke 129 rímskokatolíkov a 234 evanjelikov augsburského vyznania.

Záznam z kanonickej vizitácie
v Majerke r. 1803.

Majerka	kňazi rímskokat. cirkvi	kňazi evanjelickej cirkvi	
rok	meno	rok	meno
1500	<i>Benedictus</i> ³⁴	1671	<i>Jozef Zebzydovsky</i>
1518	<i>Matheus</i>	1674	<i>Leo</i>
1522	<i>Jacobus</i>	1674	<i>Antonius Luppini</i>
1525	<i>Georgius</i>	1682	<i>Antonius Podolfzsky</i>
1538	<i>Jacobus</i>	1709	<i>Georgius Reischer</i>
1543	<i>Georgius</i>	1718	<i>Joannes Mozszkovszky</i>
1746	<i>Jacobus Bintl</i>	1721	<i>Michael Wodiczky</i>
1749	<i>Thomas Hantel</i>	1762	<i>Antonius Wiefsmecofzky</i>
1754	<i>Pulus Hlatty</i>	1802	Samuel Csapkay ³⁵
1758	<i>Mathias Rohovfsky</i>	1807	Jakob Meltzer
1761	<i>Joannes Albrecht</i>	1811	Johann Hontz
1762	<i>Jacobus Makovinsky</i>	1818	Johann Wunschendorfer
1769	<i>Joannes Tzompler</i>	1836	Friedrich Koch
1774	<i>Jacobus Halay</i>	1834	Karl Renner
1775	Joannes Rederer	1880	Johann Nikelssky
1792	Michael Frohn		
1794	Georgius Schedl		
1803	Ignatio Druchon		
1818	Josephum Petruszka		
1836	Antonius Knulicz		
1886	Pualus Janics		
1894	Joannes Odrobina		
1908	Josephus Zastko		
1924	Aladárus Ružbašan		
1939	Július Kotík		
1952	Joannes Baľara		
1966	František Novický		
1985	Peter Sališ		
1994	František Perichta		
2002	Jaroslav Kaník		

³⁴ mená písané kurzívou označujú farárov, ktorí v Majerke nemali farnosť, ale dochádzali zväčša z Ľubice, alebo z Holumnice.

³⁵ mená zvýraznené hrubo označujú farárov, ktorí spravovali majerskú rím. kat. alebo evanjelickú farnosť.

V Stotinciach pôsobili títo gréckokatolícki kňazi: Ivan Nemirovský /1680-1700/, Emil Andrejkovič /1700-1712/, Michal Andrejkovič /1765-1777/, Andrej Kaňuk /1789-1800/, -Michal Jaromis /1800-1803/, Štefan Romaňák/1837-1838/, Anton Deak/ 1838-1844/, Michal Michalič /1844-1846/, Michal Tizedi /1847-1850/, Ivan Takač/ 1850-1882/, Alexander Kriško /1882-1893/, Michal Mitro /1893-1904/, Štefan Cilly /1904, Ivan Butanič/1905-1909/, Mikuláš Stuľakovič /1909-1914/, Vojtech Bihari /1914-1920/, Ladislav Monajlo /1920-1932/, Mikuláš Kašpar /1932-1936, Peter Dudinský /1936-1950/,Sergej Kovč /1968-1999/, Marek Durlák/1999-2000/, František Barkóci/2000-2001/, Ján Hromo /2001- /.

2.1.3.2 Hospodárske pomery

Obyvateľstvo v obidvoch bývalých obciach sa živilo prevažne poľnohospodárstvom. Chovali prevažne hovädzí dobytok, pôdu obhospodárovali trojpoľným systémom, to znamená, že na jednej časti pestovali oziminy, na druhej jariny alebo v neskoršom období okopaniny a tretia ostala ležať úhorom/využívala sa ako pasienky/.Keďže obce obkolesoval les, častým zamestnaním bola aj práca v lese. Hodermarok bol známy výrobou šindľov, folovaním súkna.

O hospodárskych pomeroch obidvoch bývalých obcí sa dozvedáme z daňových súpisov z roku 1773. Urbárska regulácia mala za cieľ stanoviť výšku poddanských dávok na základe výšky majetku, ktorý poddaný užíval a vtedajšia panovníčka Mária Terézia chcela, aby výška dávok bola rovnaká v celej monarchii. Z tohto dôvodu bol potrebný súpis pôdy. Do obcí prišli komisári s potrebným počtom pisárov, zvolali richtára, prisazných a starcov. Po zložení prisahy v prítomnosti zemepána im položili deväť otázok, vzťahujúcich sa na poddanské povinnosti, vlastnosti chotára, výhody a nevýhody dediny, možnosti zárobku a spôsobe zdaňovania. Stanovená bola veľkosť jednej poddanskej usadlosti a tá sa delila na intravilán, ktorý bol celokrajinsky stanovený v dvoch prešporských mericiach /asi 1200 siah/ a k nemu prináležiaci extravilán- rozsah oráčin a lúk.

To súpisu je možné vyčítať, že poddaní obrábali polia Berzeviczyovcom. Išlo o zemepánov Štefana Draveckého z rodu

Berzeviczyovcov, vdovu po Šándorovi Berzeviczy, Tomáša Berzeviczyho, Michala BerzeviczyhoEzechiela Berzeviczyho, Martona Berzeviczyho, Václava Goldenfingera a Jána Berzeviczyho. Medzi najväčších gazdov patrila Ján Panko, ktorý užíval polovicu poddanskej usadlosti u pána Šándora Berzeviczyho. Polovicu poddanskej usadlosti vlastnil aj Miško Drobný u Tomáša Berzeviczyho, Miško Kovalycsik u Štefana Draveckého a a Ján Snica u Goldenfingera. Zemepáni mali na svojich poddaných rôzne nároky. Napríklad spomínaný Ján Panko musel ročne odovzdať svojmu pánovi 12 florénov, 5 dní odpracovať so 4 kusmi dobytky v záprahu a 2 dni musel odpracovať bez záprahu. Michal Kovalycsik, ktorý užíval rovnakú časť majetku ako Panko zaplatil tiež 12 florénov, no žiadnu robotu nevykonával. O hodermarskom chotári sa uvádza, že jedna štvrtina chotára je dobrá, taktiež jedna štvrtina lúk je považovaných za dobré. Pastvu pre kravy majú dobrú, pastvu pre voly si prenajímajú na jakubianskom a majerskom chotári. za 10 florénov ročne. Vodu pre statok majú dobrú, majú drevo na stavbu domov a ostatné drevo si zväčša kupujú z Jakubian a Blažova. Ďalej sa uvádza, že chodia predávať veci do Kežmarku, Podolíncu a Spišskej Belej. Z dovezeného dreva robia dosky alebo vyrábajú šindle, ktoré aj predávajú. V obci sú tri mlyny, štvrtý nad obcou, pol hodiny pešo, taktiež majú dve píly na rezanie dosiek. Obyvatelia Hodermarku si zarábajú oraním a zväzáním slamy v Kežmarku, vození soli zo Sovára /Solivaru pri Prešove/ do Toporcu, zarábajú si aj v jakubjanských lesoch a odvážaním dreva do Kežmarku. Medzi zdroj obživy patrilo aj predané plátno, ktoré si zhotovovali a bielili. Každoročne im zemepáni dovolili vydržiať košiar s ovcami.³⁶

Medzi nevýhody hodermarského chotára podľa daňového súpisu patrí to, že chotár je v troch štvrtinách zlý, pretože sa nachádza v kopcovitom, kamenistom a mokrom teréne. Lúky sú tiež na troch štvrtinách zlé, pre kone a voly musia kupovať seno. Poddaní z úrody neodovzdávali žiadny zemepánsky deviatok, odovzdávali svojmu kňazovi menom Vízir cirkevný desiatok, ktorý činil okolo 20 kôp raže, 22 mandlí jačmeňa a 22 mandlí ovsa. Svojím zamepánom nedávali žiadne dary, v chotári nie sú žiadne opustené

³⁶ Udvari, I.: A Mária Terézia – féle úrbérrendezés szlová nyelvű dokumentumai, Nyíregyháza 1991, s.81

obydli sa v obci nenachádzajú. Všetci obyvatelia sa považovali za dobrých poddaných.³⁷ Obec mala svojho richtára.

V Hodermarku bolo v 19. storočí až 5 mlynov. Volali sa Lesný mlyn, Mlyn pod Gečom, Vyšný mlyn, Posredný mlyn a Mlyn u Janoša.³⁸ Keďže Hodermark bol dosídlený valašským obyvateľstvom, bohatú tradíciu tu má aj chov oviec. V Majerke boli 2 mlyny na jeden kameň a píla, no tá kvôli nedostatku vody nemohla byť v nepretržitej prevádzke. Píla bola v Majerke pri dome pani A. Matvejákovej č.110. Majerčania na prelome 19. a 20. st. väčšinou mleli v mlynoch v obci Krížová Ves.

O hospodárskych pomeroch obcí v novoveku nám veľa povie súpis z roku 1773. V Majerke v tomto roku bolo 70 domov a 413 obyvateľov. Hospodárske zvieratá boli zastúpené nasledovne: 112 koní, 126 ťažných volov, 183 kráv, 36 jalovic, 95 ošípaných, 60 oviec a kôz, 24 včelstiev. Obec v roku 1773 mala 1100 jutier ornej pôdy /627 ha/.³⁹ Z uvedeného súpisu sa dozvieme, že obec Majerka leží na ľubickom chotári, preto nemá nijaké výsady, rozprestiera sa v úzkej doline, obkľúčená vrchmi. Má les, jednu časť lesa jej prideliť Ľubica a občania odtiaľ berú palivové drevo a drevo na stavby. Druhý les Majerka kúpila od ľubovnianskeho panstva. S povolením ľubického magistrátu sa v Majerke môže variť pivo a páliť lieh. V súdnych veciach občania podliehali ľubickému magistrátu. Richtár Majerky mal na starosti poriadok obce a vyberanie daní, ktoré predkladal na vyúčtovanie Ľubici. O tom, že Majerka bola závislá Ľubici poukazujú aj povinnosti, ktoré mala Majerka voči Ľubici. Majerčania museli narúbať 80 siah dreva pre mesto, obrobiť mestské pole, to znamenalo zasiať a pozbierať úrodu z plochy, kde sa vysialo 120 vedier ovsa a dodať 6 vozov hnoja. Mestským úradným pánom museli odovzdať na Veľkú noc 75 vajec, 2 jahňatá a na Martina 5 husí, 8 starých a 12 mladých sliepok. Mestskí zástupcovia tiež neobišli naprázdno, lebo dostali 6 florénov a úradným pánom museli dať v čase žatvy koscov a hrabačky. Organistom poskytovali 16 fúr dreva a podľa potreby laty a šindle. V okolí Kottenhau sa im poskytla pastva za poplatok, ktorý platili

³⁷ tamtiež s. 85

³⁸ Chamilla. A.: Pamätná kniha obce Hodermark. s. 9

³⁹ Malovcová, B.: Z minulosti Majerky a Stoniciec. In: Ihľany. Bratislava 1997, s.15

v naturáliach. Z daňového súpisu zistíme, že Majerka mala: ornú pôdu prvej kategórie 238 jutár

ornú pôdu druhej kategórie 748 jutár

lúky prvej kategórie 19 jutár

lúky druhej kategórie 95 jutár

Z hospodárskych zvierat mali. 112 koní, 126 ťažných volov, 183 kráv, 36 jalovic, 95 ošípaných, 60 oviec a kôz, 24 včelstiev. dane v roku 1773 boli 732 florénov.⁴⁰

Obyvatelia Majerky neboli spokojní so svojím postavením a závislosťou na Ľubici, čoho dôkazom sú mnohé nedorozumenia. Postavenie Majerky sa malo zmeniť po roku 1772, kedy 16 korunných miest bolo vrátených zo spišského zálohu. Administrátor týchto miest Pavol Tiszta vydal nariadenie, podľa ktorého mala Majerka byť považovaná za predmestie Ľubice a tým medzi obyvateľmi Majerky a Ľubice malo dôjsť k určitej rovnoprávnosti. Obyvatelia Ľubice toto nariadenie nerešpektovali, Majerčania sa domáhali dodržiavania nariadenia administrátora a tak vznikli mnohé spory a nedorozumenia.

V otázke platenia daní vznikali časté spory medzi Majerkou a Ľubicou a tak v roku 1776 vyšla kráľovská rezolúcia, podľa ktorej sa vzťah obcí upravil následovne:

- 1 Pozemky na ktorých stali domy sa bezplatne ponechali majiteľom.
2. Kontribúcia sa platila Ľubici.
3. Všetky väčšie právne pokonania sa konali v Ľubici.
4. Príjmy z mlyna sa ponechali na zaplatenie mzdy zamestnancom a na opravu budov.
- 5 Pre Ľubicu siali občania Majerky 40 meríc jačmeňa a 60 meríc ovsa.
6. Pole po vyklčovaní lesa sa im ponechalo bezplatne v užívaní, ale za to museli poskytnúť Ľubici 60 koscov.
7. Tak ako Ľubičania, aj Majerčania museli za každú predanú siahu dreva a za každých 100 šindľov zaplatiť 3 grajciare do mestskej pokladnice, ale polovica poplatkov patrila obci.
8. Ako obyvatelia predmestia Ľubice museli sa podrobiť lesnému poriadku platnému v Ľubici.⁴¹

⁴⁰ Dovjak, V.: Majerka. IN: Ľubica zborník vydaný k 700. výročiu udelenia mestských práv. Bratislava 1971,s.46

Miestneho richtára v Majerke volila obec v deň určený ľubickým magistrátom v dome richtára. V tom istom čase sa volili aj prisazní. Na druhý deň po voľbách boli všetci potvrdení ľubickým richtárom a magistrátom, pred ktorým skladali prisahu. Aj v súdnych veciach podliehali ľubickému magistrátu. Richtár mal na starosti vnútorný poriadok obce a vyberanie daní, ktoré predkladal na vyúčtovanie Ľubici.⁴²

Obyvatelia týchto obcí boli dediční poddaní. Poddanské obyvateľstvo sa delilo na tri základné skupiny: sedliakov, želiarov a podželiarov (dedinská chudoba). Prvé dve skupiny sa od seba odlišovali na základe množstva užíwanej urbárskej pôdy, resp. držby domu. Želiari boli nazývaní aj domkári, pretože nevlastnili väčšiu rozlohu pôdy. Posledná skupina bola bezmajetná a predstavovali ju rôzni sluhovia a nádenníci, ktorí bývali v podnájdoch a živili sa rôznymi formami námezdnnej práce. Majetková diferenciácia sa prehľbovala najmä medzi prvými dvoma skupinami obyvateľstva, pričom sa súčasne rozmnožovali aj rady dedinskej chudoby. Zaujímavým sa javí skutočnosť, že v Hodermarku počas daňového súpisu v roku 1773 neboli želiari ani podželiari.

Krátko po potlačení Rákocziho povstania v roku 1708 začínajú sa hromadné úteky poddaných aj v Spišskej stolici, aj keď nedosahujú také rozmery, ako v stolici šarišskej. Útekmi bolo postihnutých takmer 90 obcí na Spiši, no počty poddaných, ktorí ušli boli malé. Môžeme predpokladať, že niektorí poddaní ušli aj z obcí Hodermark a Majerka.

Obyvatelia obcí, na ktoré sa v tejto práci zameriavame, boli dediční poddaní. To znamená, že sa nemohli svojvoľne sťahovať. Jarmočnými mestami pre obce z horného Spiša boli Hniezdne, Ľubovňa, Kežmarok, Podolíneč, Spišská Belá. Obyvatelia Hodermarku na nich najčastejšie predávali priadzu, vlnu a šindle. Títo dediční poddaní chodievali do miest aj iných žúp, mali možnosť spoznávať okolitý svet, vidieť iné formy hospodárenia, stretnúť sa s inou kultúrou a jazykom.

⁴¹ Malovcová, B.: Z minulosti Majerky a Stoniciec. In: Ihľany. Bratislava 1997, s.15-16

⁴² Dovjak, V.: Majerka. IN: Ľubica zborník vydaný k 700. výročiu udelenia mestských práv. Bratislava 1971,s.46

2.1.3.3 Školstvo

Spiš patril v minulosti k tým najvyspelejším častiam Slovenska. Určite aj vďaka na vtedajšie pomery kvalitnému školstvu. V Stotinciach, ako aj v Majerke už v roku 1700 bola škola. V majerskej škole vyučoval evanjelický učiteľ, škola v Hodermarku bola gréckokatolícka. Určite za pomerne včasný vznik ľudových škôl v obci môžeme vďačiť nemeckému etniku, ktoré predsa len bolo o čosi na kultúrne a vzdelanostne vyššej úrovni. Keďže v Majerke bolo nemecké obyvateľstvo dominantné, tak táto skutočnosť je ľahko pochopiteľná. Hodermarok v tomto období bol prevažne rusínsky, a predsa aj tam je gréckokatolícka ľudová škola s učiteľom Andrejom Hodermarským. Tak v Hodermarku ako vo väčšine rusínskych obcí na Spiši /Nižné Repaše, Torysky, Osturňa, Poráč/ už v roku 1700 existuje i gréckokatolícka ľudová škola, a vo väčšine spišských rusínskych obciach, až na Helcmanovce, pôsobil učiteľ. V ostatných rusínskych obciach v iných župách sa školy zriaďujú neskôr. Určite je to dôsledok toho, že tieto obce ležali v kultúrnej a hospodársky priaznivejšom prostredí.

Historické dokumenty nasvedčujú, že v obidvoch bývalých obciach sa od roku 1700 vyučovalo takmer nepretržite. Krátke pauzy vo vzdelávaní zapríčinili požiare, ktoré sa v obidvoch obciach vyskytovali pomerne často. Učiteľ v Majerke sa spomína aj v roku 1700 a v roku 1773 bol učiteľom Ján Gill. Dôchodok tohto učiteľa bol 9 gbelov⁴³ raži, 21 gbelov jačmeňa, 6 gbelov ovsu, ofera a používanie jednej role.⁴⁴ V Majerke v 18. storočí v pomerne nevelkej obci boli školy dve. Stavba novej rímskokatolíckej školy sa datuje na rok 1763. Išlo o drevenú stavbu, ktorá mala iba jednu miestnosť. V roku 1844 si rímskokatolíci postavili novú školu z kameňa, kde okrem učebne bol aj dvojizbový byt, maštal, dreváreň a okolie školy skrášľovala pekná záhrada.

Nová evanjelická škola bola postavená v roku 1784, zmienka o ďalšej škole je z roku 1910, keď si evanjelici znovu postavili školu. V majerských školách sa určite v roku 1779 vyučovalo výlučne po nemecky, keďže v administratívnom

⁴³ gbel je miera pre objemovú mieru pre sypaniny a 1 spišský gbel mal 60 litrov.

⁴⁴ Malovcová, B.: Z minulosti Majerky a Stoniciec. In: Ihľany. Bratislava 1997, s.21

vyhotovení kanonickej vizitácie z roku 1803 sa ako vyučovací jazyk uvádza nemčina.⁴⁵

V Hodermarku sa škola spomína v dokumentoch z 18. storočia. Určite aj vďaka dobrej príprave v škole v 18. storočí z obce vyšli niekoľkí kňazi.

Pamätná kniha obce Hodermark písaná učiteľom Andrejom Chamillom spomína prvú školu za súčasťou požiarnej zbrojnice. Nazývali ju „Čubalov dom“. Nová budova školy bola vybudovaná ešte v 18. storočí taktiež z dreva, ale situovaná už bola do terajšej školy pri gréckokatolíckom chráme. Pamätná kniha uvádza, že v rokoch 1846/1847 sa na tom istom mieste vybuďovala škola z kameňa, pre nevyhovujúci stav predošlej školy. V škole sa nachádzala trieda, byt pre učiteľa a ako vyučovací jazyk sa uvádza ruský jazyk. Požiar v roku 1863 zachytil aj školu a tak v roku 1864 ju postavili znovu. V roku 1908 požiar opäť zničil školu a učiteľ Godáči odišiel z obce. V roku 1912 sa už hodermarské deti učili opäť v novej škole. Keďže od roku 1907 platili pre Uhorsko Apponyiho zákony, ani obec Hodermark sa neubránila maďarizácii a tak od roku 1908 sa začalo vyučovať v maďarčine a ako spomína pamätná kniha. „v materinskom jazyku ruskom“ sa mohlo vyučovať iba náboženstvo“. V roku 1915 učiteľ Pekár musel narukovať a bojovať v 1. svetovej vojne. Na miestnej škole sa začalo učiť až v roku 1918.⁴⁶

Budova školy postavená po požiari v roku 1908, v súčasnosti budova slúži ako administratívna budova poľnohospodárskej firmy a spoločnosti lesomajiteľov.

⁴⁵ Malovcová, B.: Z minulosti Majerky a Stotinieč. In: Ihľany. Bratislava 1997, s.21

⁴⁶ Chamilla. A.: Pamätná kniha obce Hodermark. s. 27

2.1.3.4 Obyvateľstvo

Ako sme už spomenuli, na Spiši sa stretávame s pestrým obrazom rôznych národností a etník. V spišských obciach dominovali Nemci, no popri nich žijú Slováci, Rusíni, Maďari, Rómovia a Židia. Tieto národnosti žili v pomernej rovnováhe a vzájomnej úcte, no niektorí sa považovali za lepších a na ostatných hľadeli zvysoka. Nemci sa zvysoka dívali na Slovákov, Slováci na Rusínov a všetci spolu hľadeli zvysoka na Rómov a spoločne nemali radi Židov. To je ale prejavom ľudských vlastností, no k prejavom väčších etnických sporov nedochádzalo.

V Majerke v období novoveku žilo prevažne nemecké etnikum. Prezrádajú to aj mená v daňovom súpise z roku 1775. Spomínajú sa tieto mená Tomaj, Japchen, Bakoš, Stack, Vavrek, Vaško, Buz, Vojšek, Tremba, Lumtzer, Oduš, Ritz, Tomček, Krulik, Simenský, Neupaeur, Vagner, Vildner, Hozňák, Jančura, Tins, Max, Tinaj, Veber, Ritter, Sabadžág, Sopke, Miller, Bašista, Pliskáni, Luske, Jankura, Mik, Links, Vildner, Noga, Urbancik.⁴⁷ Knha Memorabilium et rationum 1769-1821 Tom II, uložená v archíve rímskokatolíckeho farského úradu v Ihľanoch nám v neskôr uvádza aj mená Luptak, Pirotzek, Pitvor, Augustin a Molner.

V Hodermarku sa v roku 1773 objavujú tieto mená : Panko, Budzely, Bartkov, Mlinar, Brusko, Csota, Starinsky, Kovalycsik, Palczer, Cisenko, Sila, Moszkaly, Stas, rede, Ilyas, Papercsik, Susko, Tomecsek, Buba, Brika, Sak, Telman, Csuba, Drobný, Gavocsik, Veliky, Kitany, Evin, Gendrecsko, Massalik, Paluda, Brussko, Satala, Lesenko, Jelenak, Ricsik, Sevcsik, Panoceko, Jancsurecz, Tomkov, Pasternak, Dagaly, Snicza, Buksa, Kubus, Adamkuv, Stoliczny, Czikurek, Turcsek. Z tohto zoznamu mien vidieť, že mená sú prevažne slovanského pôvodu.

Keď porovnáme tieto zoznamy so zoznamom priezvisk v súčasnosti, zistíme, že zoznamy sa dosť rôznia. Keďže väčšina pôvodných obyvateľov Majerky sa v roku 1944 odsťahovala, z pôvodných mien z roku 1773 sa v súčasnosti objavuje len meno Vojček /zapísané ako Vojšek/ a dnešným obyvateľom je známe aj meno Tremba.

⁴⁷ Memorabilium et rationum 1769-1821 Tom II. Rímskokatolícky farský úrad Ihľany. s.16

Z hodermarských priezvisk sa v súčasnosti vyskytuje priezvisko Tomeček zapísané ako Tomecsek/, Šatala /Satala/, Jeleňák /Jelenák/ Ridzik /Ricsik/, Staš /Stas/, Bruško, /Brusko/, Turoček /Turcsek/. Mnohé pôvodné priezviská sa v súčasnosti používajú ako prímenia. napr. Panko, Budžel /Budzely/, Telman, Čubal /Csubal/, Moskal /Moszkaly/, Gavorčík /Gavocsik/, Snicza /Snica/, Stolica /Stolicsny/, Ridoš /Redes/.⁴⁸Niektoré pôvodné mená pred 200 rokov sú pre dnešných obyvateľov podobne ako v Majerke neznáme. Napr. Czikurek, Dagaly, Drobný, Evin. Niektoré mená, používané ako priezviská alebo prímenia si pamätajú starší obyvatelia. Ide napr. o Chlopus /Hlopus/, Čota /Csota/, Jendrečko /Gendrecsko/. Tu treba ešte poznamenať, že dobová slovenčina je charakteristická nedôsledným zapisovaním hlások. Nie sú zapisované mäčene a napr. hláska j je zapísaná ako g, i ako j, g ako j.

V spomínanom roku 1773 nie sú v daňových súpisoch vôbec spomenutí Rómovia.

Obyvateľstvo obidvoch obcí sa nevyhlo rôznym chorobám a živelným pohromám. Už súpis majetku v roku 1773 spomína časté povodne v Majerke, obce sa nevyhli ani moru v 18. storočí a cholere v 19. storočí. V roku 1831, v čase najväčšieho výskytu cholery, sa počet obyvateľov Majerky znížil o 300.

Ani Hodermark sa nevyhol chorobám. Okrem roku 1831 sa cholera spomína aj v roku 1887.⁴⁹

Obyvateľom strpčovali život aj požiare. V Majerke bol veľký požiar 18. júla 1848, ktorý zachvátil veľkú časť obce.⁵⁰ 28. augusta 1863 bol v Hodermarku veľký požiar, ktorý zničil väčšiu časť obce. Požiar sa širil zo severnej strany obce a zachytil aj školu a chrám. Ďalší požiar v Hodermarku bol 28. novembra 1908. Požiar zničil 63 domov s hospodárskymi budovami.⁵¹

⁴⁸ v zátvorke sú uvedené mená, tak ako boli zapísané pri daňovom súpise v roku 1773.

⁴⁹ tamtiež s. 27

⁵⁰ Malovcová, B.: Z minulosti Majerky a Stoniciec. In: Ihľany. Bratislava 1997, s.22

⁵¹ Chamilla. A.: Pamätná kniha obce Hodermark. s. 17-21

Tak v Hodermarku, ako aj v Majerke sa už v 19. storočí spomínajú Rómovia. V roku 1860 mala Majerka 12 Rómov, v tomto roku ich veľa nebolo ani v Stotinciach.

Prehľad počtu obyvateľov:

Majerka		Hodermark	
Rok	Počet obyvateľov	Rok	počet obyvateľov
1773	413	1778	730
1860	360	1803	715
1880	372	1828	958
1890	360	1851	757

2.2.1 Vývoj po roku 1918

2.2.1.1 Politická situácia a obyvateľstvo

Veľkým medzníkom v dejinách Slovenska sa javí rok 1918, keď 28. októbra 1918 vznikla Československá republika a 30. októbra 1918 sa Martinskou deklaráciou Slovensko prihlásilo k spoločnému štátu s Čechmi. Vytvorenie republiky nebolo jednoduché. Slovenská národná rada, ako reprezentantka slovenského národa nemala v rukách moc ani správu. Moc zostala naďalej v rukách maďarských vládnych orgánov. Na územie spišskej župy bol vyslaný Viliam Müller, ako vládny splnomocnenec pre Spišskú župu.⁵² Obrovské úsilie maďarskej vlády o zachovanie

⁵² Tajták, J.: Revolučné prejavy ľudu na východnom Slovensku v roku 1918 za pripojenie k ČSR. In: Nové obzory, 1996 č. 10 s. 87

celistvosti Uhorska sa prejavilo aj v okolí Starej Ľubovne a Kežmarku. Za územnú integritu Uhorska a ďalšiu príslušnosť k Uhorsku vystupovali aj prohungaristicky orientovaní reprezentanti nemeckých obcí na Spiši Boli to zväčša predstavitelia nemeckej inteligencie, remeselníci a roľníci.⁵³ Centrom organizačnej činnosti spišských Nemcov bol Kežmarok. Tí vyzývali nemecké obyvateľstvo na Spiši, aby protestovalo proti pripojeniu Spiša k Československej republike. V Kežmarku sa 4. novembra 1918 konalo zhromaždenie na ktorom reprezentanti spišských Nemcov prijali vyhlásenie, v ktorom sa vyjadrili za zachovanie integrity Uhorska. Na zhromaždení bola vytvorená Nemecká národná rada, ktorá vyhlásila, že ak nebudú môcť zotrvať v uhorskom štáte vytvoria Spišskú republiku. Vytvorenie Spišskej republiky nenašlo ohlas medzi slovenským obyvateľstvom a aj preto zástupcovia spišských Nemcov v Liptovskom Mikuláši vyhlásili, že sa pripájajú k Slovenskej národnej rade.⁵⁴

Medzi spiškými Rusínmi našlo ohlas zase Dvorčákové hnutie za „Vychodosloviacku republiku“. Prejavom týchto snáh bola rezolúcia prijatá na zhromaždení v Starej Ľubovni 8. novembra 1918, na ktorom sa zišli zástupcovia rusínsko-ukrajinského ľudu zo Šarišskej, Zemplínskej a Spišskej župy. Na zhromaždení bolo prijaté rozhodnutie, že Rusíni nebudú naďalej zotrávať v spoločnom zväzku s Maďarmi, ale chcú sa spojiť so svojimi súkmeňovcami na Ukrajine.⁵⁵

Aktivity tak spišských Nemcov, ale aj Rusínov boli márne, pretože po 1. svetovej vojne komisia víťazných mocností zahrnula územie Spiša do Československého štátu a začiatkom decembra 1918 začala postupne obsadzovať aj Spiš. Maďarské vojsko a žandári odišli zo Spiša 10. decembra 1918. Československé vojsko muselo ešte bojovať pri Podolínci s poľským vojskom, no potom bez

⁵³ Murcko, M.: Vznik Československa a okres Stará Ľubovňa. In: Z minulosti Spiša, VII-VIII, Levoča 2000, s.

143

⁵⁴ Tajták, J.: Revolučné prejavy ľudu na východnom Slovensku v roku 1918 za pripojenie k ČSR. In: Nové obzory, 1996 č. 10 s. 90

⁵⁵ tamtiež s. 146

boja obsadili Spišskú Belú a Kežmarok a 18. decembra sa aj Poliaci stiahli z územia Slovenska.

Podľa sčítania ľudu sa prevažná časť Majerky hlásila k nemeckej národnosti a prevažná časť obyvateľov Hodermarku k rusínskej národnosti. Obyvatelia týchto obcí boli zväčša roľníci a tak zamestnaní svojou prácou nevyvíjali veľkú aktivitu počas udalostí v roku 1918. Do Majerky sa dostávali letáky spišských Nemcov, obyvatelia Hodermarku vedeli o iniciatíve Rusínov, vznik novej republiky prijali po svojom. Zdá sa, že väčšie znepokojenie nastalo v Majerke, v Hodermarku sa zo vzniku novej republiky tešili o trošku viac.

Občania obidvoch bývalých obcí, ako aj celého Slovenska zažili po roku 1918 doposiaľ nepoznanú slobodu. Bez ohľadu na svoju národnú príslušnosť, politické a náboženské presvedčenie, či sociálny pôvod, mali možnosť sa aktívne zúčastňovať na verejnom živote. Začali vznikať organizácie a spolky, ktoré im umožňovali vyjadrovať svoje názory ako aj sledovať svoje záujmy. Najvyšší zákon štátu- Ústava, zaručovala také práva, ktoré predtým nepoznali. Mohli si vyberať zástupcov do najvyššieho zákonodárneho orgánu- Národného zhromaždenia, no mohli si voliť aj zástupcov do miestnych samospráv.

Prvé voľby sa konali v roku 1920. Aj obyvatelia Majerky a Stotince po prvýkrát volili do poslaneckej snemovne aj do senátu. V týchto voľbách sa na našom území volilo na základe všeobecného volebného práva. Pred rokom 1918 existovali rôzne volebné obmedzenia, ktoré neumožňovali voliť určitým skupinám ľudí, najmä však ženám a nemajetným.

V poradí druhé voľby boli 15. novembra 1925 a v Stotinciach bolo vo voľbách do poslaneckej snemovne odovzdaných spolu 331 hlasov, z ktorých 12 bolo neplatných. Najviac získala Republikánska zemedelská a maloroľnícka strana- 191 hlasov, československá ľudová strana 61, Hlinková slovenská ľudová strana 44, Československá národná demokracia 21, Nemecká sociálnodemokratická strana 1. Do senátu najviac hlasov získala Republikánska zemedelská a maloroľnícka strana- 165, Československá ľudová strana 49, Hlinková slovenská ľudová strana 43, Československá národná demokracia 15, Komunistická strana 1 hlas.

Keďže v Československu nastalo aj nové územnosprávne členenie, 2. decembra 1928 sa konali voľby do okresného a krajského výboru. V Stotinciach vo voľbách do okresného zastupiteľstva v Kežmarku mala Republikánska zemedelská a maloroľnícka strana – 220 hlasov, Hlinková slovenská ľudová strana 56 hlasov.

Z Pamätnej knihy obce Hodermark môžeme zistiť aj výsledky v ďalších voľbách konaných v medzivojnovom období. V roku 1929 do poslaneckej snemovne opäť v Stotinciach zvíťazila Republikánska zemedelská a maloroľnícka strana- 235 hlasov, pred Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou s 55 hlasmi a komunistickou stranou s 13 hlasmi. Podobne dopadli aj voľby do senátu. Vo voľbách v roku 1935 je opäť najsilnejšou stranou v Stotinciach Republikánska zemedelská a maloroľnícka strana- 149 hlasov do poslaneckej snemovne, pred Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou, ktorá získala 103 hlasov. Keď to porovnáme s celoslovenskými výsledkami tak zistíme, že výsledky volieb v Stotinciach sú pomerne odlišné. Na Slovensku v roku 1920 zvíťazila sociálnodemokratická strana, v roku 1925 Hlinková slovenská ľudová strana, v roku 1935 zvíťazila sudetonemecká strana. V Stotinciach v medzivojnovom období stále víťazí Republikánska zemedelská a maloroľnícka strana.. Po vyhlásení slovenskej autonómie 6. októbra 1938 sa 18. decembra 1938 decembra konali voľby do prvého slovenského parlamentu- Snemu slovenskej krajiny. Počas týchto volieb sa občania po prvýkrát stretli s tzv. „jednotnou kandidátkou“, keď ku kandidátom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany len sporadicky boli dopísaní aj členovia iných politických strán. Tak v Majerke ako aj v Hodermarku bola jednotná kandidátka podporená. V Hodermarku bolo za 338 voličov, proti 12, jeden hlas bol neplatný.

Voľby do obecného zastupiteľstva sa konali 6. septembra 1931. Bolo zvolených 15 poslancov.: Michal Jankura, Michal Tomeček č.d. 29, Michal Tomeček č.d. 155, Ján Tomeček č.d. 60. Michal Zdravecký, Michal Palutka, Juraj Brejka, Ján Pápeš, Juraj Bruško, Andrej Mitura, Ján Tomeček, Andrej Čopjak, Michal Veľký, Ján Mitura, Michal Rusin.

Voľby na starostu obce boli 29. októbra 1931. Starostom sa stal Michal Veľký č.d. 67, jeho zástupcom Ján Tomeček č.d. 60,

členmi obecného výboru boli Michal Tomeček č.d. 155, Michal Rusin č.d. 124, Ondrej Čopjak č.d. 83.

V medzivojnovom období boli v obci založené spolky : roľnícka beseda, spevácky krúžok, poľovnícky spolok, obecná knižnica, kooperatívny spolok/potravné družstvo/ a Kreditná banka.⁵⁶

V tomto období žili v Stotinciach ľudia prevažne v kamenných domoch, pretože drevené pri požiari v roku 1908 zhoreli. Väčšina domov je pokrytá šindľami, ktoré si sami zhotovujú. Len kostol, fara, požiarna zbrojnica, škola a sypance sú pokryté plechom.

Do Hodermarku si v období medzi vojnami našli cestu aj niektoré nové vynálezy. Prvé rádio v Hodermarku mal kňaz Ladislav Monajlo, v obci bola jedna predajňa tabaku, jej majiteľom bol Juraj Begala č.d. 132, dve krčmy. Majiteľom jednej bol kooperatívny spolok, majiteľom druhej Juraj Begala.

V tomto období bolo v Hodermarku aj niekoľko vzdelaných ľudí. Okrem kňazov a učiteľov pôsobiacich v obci v tomto období z Hodermarku pochádzali učitelia Andreja Staviščák, ktorý učil v obci Veľaty, okr. Trebišov, Andrej Chamilla- učiteľ v Hodermarku a Andrej Begala študoval na učiteľskom seminári v Prešove.

Tak ako v predošlom období obec stále zápasila s povodňami. Povodne Majerku a Hodermark zasiahli v júni 1924, 16-17. júla 1934 a 24. augusta 1937. Voda vystúpila z koryta, zničila cestu, mosty, no podľa záznamu v Pamätnej knihe obce Hodermark najväčšia povodeň bola v roku 1934.

V Hodermarku po roku 1918 bolo ešte 5 mlynov, v obci bola aj olejáreň. Posledným jej majiteľom bol Ján Brejka a zanikla v roku 1946. V období medzi vojnami pri Lesnom mlyne bol aj „foluš „ na folovanie súkna. Mnohí obyvatelia, tak ako aj v skoršom období pracovali v lese a živili sa aj prevozom drevnej hmoty.

Škoda, že sa nezachovala popri iných kronikách z Majerky aj kronika, ktorá by mapovala situáciu po roku 1918. Obyvatelia Majerky, prevažne nemeckej národnosti, sa tiež živili v tomto období roľníctvom, výrobou šindľov a taktiež svoj život spríjemňovali aktivitou v rôznych spolkoch. Žili zväčša v drevených

⁵⁶ blizšie v kapitole

domoch. Obdobie, ktoré je v tejto podkapitole rozpracované je poznačené svetovou hospodárskou krízou a následne vysťahovalectvom. Aj z Hodermarku a Majerky niekoľko ľudí odišlo za prácou do Zámoria. Niektorí tam ostali, iní sa vrátili, aby mohli na svojej rodnej hrude skúpiť polia a lesy. Medzi takých v Hodermarku patrili Ján Pápeš.

Pokojný vývoj tak v Majerke, ako aj v Hodemarku narušil nástup fašizmu. V tomto čase sa do istej miery zhoršili vzťahy medzi Majerkou a Hodermarkom, no pritom sa vždy zachovával vzájomný rešpekt. Mobilizácia z 25. septembra 1938 si vyžiadala mužov brániť vlasť. Len z Hodermarku muselo do kasáren nastúpiť 41 mužov. Tí sa ale koncom roka vrátili zdraví domov. K ďalšej mobilizácii došlo 5. septembra 1939 po útoku Nemecka na Poľsko, ale vojaci z Majerky a Hodermarku sa koncom septembra vrátili domov. Počas vojnových rokov sa ekonomická situácia na Slovensku zlepšila. V tomto období sa konajú mnohé kultúrne akcie, v Hodermarku sa vybuďoval chodník a pôvodné záhradky boli presunuté za domy.

Do života obyvateľov Majerky sa čiernymi písmenami zapísal 6. jún 1942, keď krátko po 12 hodine na obed vznikol požiar. Silný vietor zapríčinil, že sa požiar rozšíril po celej obci. Požiar zničil 65 domov so stodolami a maštálami. Ostali domy na južnej strane obce. Poškodená bola aj fara, celá ostala farská stodola. Škody boli vyčíslené na 7883745 korún československých. Keďže obec Majerka bola postavená prevažne z mäkkého dreva, ani 11 požiarnym striekačkám sa požiar nepodarilo uhasiť. O 17 hodine požiar lokalizovali. Pri požiari neprišiel o život nikto, no 3 osoby boli ľahko popálené. O príčinách požiaru sa ešte aj dnes vedie mnoho teórií, no skutočné príčiny objasnené neboli. Matky s deťmi odišli do obce Mlynčeky, kde zotrvali od júna do októbra 1942. V Majerke sa pustili do novej výstavby, bola úplne zmenená urbanizácia obce, vznikli nové ulice.

Napätie sa stupňovalo v obidvoch bývalých obciach v roku 1944. V tomto roku v slovenských horách vznikali partizánske skupiny. Aj v lesoch v okolí Stotiniac a Majerky sa pohybovali partizáni, ukrývali sa Židia. Niektorí obyvatelia Hodermarku chodili v noci do lesa podávať informácie a taktiež zásobovali potravinami. Iní zase pomáhali vojakom dostať sa cez les. No 4. novembra 1944 sa v obci objavilo nemecké auto a zobrali viacerých z obce. Medzi

zobratými bol gréckokatolícky kňaz Peter Dudinský, riaditeľ školy A. Chamilla, Ján Krempaský so svojími synmi, Michal Tomeček a ďalší. Dnes už môžeme len tušiť, čo s nimi robili, no nakoniec sa im podarilo dostať domov.

Ešte s väčším strachom prežívali koniec vojny obyvatelia Majerky, ktorí boli prevažne nemeckej národnosti. S príchodom frontu vedeli, že sa ich život v kraji pod Tatrami končí.

Ako sme už naznačili, chlapi tak zo Stotiniac, ako aj z Majerky museli narukovať do slovenskej armády. Niektorí ako vojaci slovenskej armády bojovali po boku Nemcov na talianskom a ruskom fronte. Niektorí prešli počas bojov v Rusku do vojsk Československého armádneho zboru. Obyvatelia Majerky zväčša zotrvali v slovenskej armáde. Určite, že viacero mobilizácii povolalo do zbrane viacerých, no z Majerky aktívne bojovali Jozef Jasušš, Jozef Krull, Ján Šromovský, Tremba. Z Hodermarku do bojov zasiahli Ján Palutka, Michal Tomeček, Ján Brejka, Michal Brejka, Ondrej Tomeček, Štefan Zemčák, Michal Zemčák. V bojoch padli Ján Jacko, Michal Buksár, Ondrej Pápeš, Alexander Mišalko z Hodermarku. Z Majerky Jozef Markóči, Ján Bombara. V bojoch o Strečno padol už spomínaný Michal Buksár a A. Tomeček prišiel v týchto bojoch o nohu.

2.2.1.2. Školstvo a cirkev

Z tohto obdobia je známe, že v Majerke boli dve školy. Evanjelická bola postavená v roku 1910. Táto škola mala v roku 1940 25 žiakov. Jej prvým riaditeľom bol Meltzer. Rímskokatolícka bola postavená v roku 1843. V roku 1940 bol učiteľom Vilhelm Nigrini a škola mala 26 žiakov. Po požiari v roku 1942 boli školské

*Pôvodná budova evanjelickej školy,
v súčasnosti slúži ako ambulancia praktického lekára*

deti odsunuté do Tatier a do obce Mlynčeky.⁵⁷ Katolícka škola bola umiestnená na mieste, kde stojí dom p. Čopjaka č.d. 162 až po dom p. Pokrivčákovej. V tomto období bola v Majerke aj škôlka. Tá bola umiestnená v budove evanjelickej fary, kde dnes stojí dom p. Krempaského č.d 140. V majerských školách sa aj v tomto období vyučovalo po nemecky, slovenčina a náboženstvo sa po slovensky vyučovalo jeden deň v týždni.

V Hodermarku po vzniku Československa prevzal štát školu až v roku 1919. Prvým učiteľom v Hodermarku po páde monarchie bol Ernest Demeter, po ňom nastúpil Július Grožo, ktorý na miestnej škole učil do roku 1933. Išlo o veľmi aktívneho učiteľa. Pomáhal rozvíjať kultúrny život obce, zakladal rôzne spolky a organizácie. V roku 1933 jeho miesto zaujal Štefan Romaňák a od roku 1936 Andrej Chamilla.

Aj v Hodermarku sa v tomto období nachádzajú 2 školy. V roku 1932 je založená obecná škola s vyučovacím jazykom slovenským. Jej prvým učiteľom je Martin Synak, neskôr Ľudmila Podmjanková, Valéria Egermanová. V roku 1937 štát prevzal obecnú škola a tak sa aj jej učitelia stali učiteľmi na štátnej škole. V roku 1937 začal v Hodermarku učiť Jozef Ihnačák. V rokoch 1936 –1945 sa učilo tak, že v 1.-3. ročníku sa vyučovalo vo vyučovacom jazyku ruskom, v 4.-8. ročníku bol vyučovacím jazykom slovenský a učilo sa

⁵⁷ Schematismus almae diocesis Scepusiensis pro anno a christo nato MCMXL, s.214

v dome Jeleňáka. Od školského roku 1945/1946 bola slovenská škola zrušená a škola dostala nový názov „štátna ruská národná škola“.

V súvislosti s cirkevným životom treba povedať, že obyvatelia obidvoch obcí boli nábožní ľudia, aj keď rôznych konfesii. Zo zachovaných dokumentov je vidieť, že kňazi viedli ľud ku kresťanskej výchove a tradíciám. V Majerke v tomto období pôsobili Aladár Ružbašan od roku 1924 a Július Kotík od roku 1939 ako rímskokatolícki kňazi. V Hodermarku pôsobili Vojtech Bihari, Ladislav Monajlo, Mikuláš Kašpar a Peter Dudinský.

Kňazi sa snažili, aby viera ľudí bola živá. Stretávali sa s nimi, ponúkali im možnosť zúčastňovať sa pútí, zúčastňovali sa na rôznych oslavách. Tak rímskokatolíci z Majerky, ako aj gréckokatolíci z Hodermarku sa zúčastnili Katolíckeho dňa v Kežmarku, ktorý sa konal 19. septembra 1937. Na tejto slávnosti vystúpila aj hodermarská mládež pod vedením A. Chamillu s náboženskými piesňami.

Svätenie jedál (pasky) na veľkú noc v roku 1941

2.2.2 Zmeny po 2. svetovej vojne

2.2.2.1 Presídlenia

Aj keď sa na území dnešných Ihlian nebojovalo, predsa tu vojna zanechala hlboké stopy. Väčšina majerských nových domov ostala už od konca roka 1944 prázdna. Občania nemeckého etnika sa pred Vianocami 1944 rozhodli odísť. Najprv odtransportovali školopovinné deti, neskôr nasledovali transporty mužov a žien. Občanov nemeckého etnika odvážali na autách do Zakopaného, pretože cesta na Žilinu bola obsadená partizánmi. Zo zoznamu obyvateľov Majerky natrvalo vymizli mená ako Tomaj, Japchen,, Stack, Vavrek, Vaško, Buz, Lumtzer, Oduš, Ritz, Tomček, Krulik, Simenský, Neupaeur, Vagner, Vildner,, Tins, Max, Tinaj, Veber, Ritter, Sabadžág, Sopke, Miller, Bašista, Pliskáni, Luske, Mik, Links, Vildner. V Majerke ostali obyvatelia, ktorí sa hlásili k slovenskej národnosti. V Majerke ostalo 13 pôvodných rodín / Ján Markóči, Ján Pitoňák, Alexander Matveják, Michal Bombara, Tobiáš Tremba, Vojček, Šterbák, Oravec/,ďalej ostali občania, ktorí niekedy mali pôvod v Hodermarku- Michal Poláček, Ján Poláček, Michal Šatala. Ján Vitkovský, Ján Palutka, Jakub Lesný. Situácia v obci bola pred odchodom spišských Nemcov napätá. Príslušníci nemeckého etnika chodili presviedčať ostatných, aby aj oni odišli. Najprv odišli otcovia, potom matky s deťmi. Do Nemecka zobrali aj katolícke deti, napriek nesúhlasu rodičov. V Nemecku ich dali do tábora. Po príchode sovietskych vojsk do Nemecka sa deti katolíckych veriacich vrátili domov spolu s niektorými spišskými Nemcami. Do Majerky sa tak vrátilo okolo 210 deti, ktoré následne svoj život prežili v tejto obci. Medzi nich patrili p. Pokrivčáková, súrodenci Pitoňákovci, Ferenčák, Kuruc. Spišských Nemcov, ktorí sa rozhodli opäť vrátiť do Majerky československé orgány poslali opäť do Nemecka.

V Hodermarku po vojne niektorí smútili nad stratou svojich najbližších. V malých, prevažne dvojizbových domoch sa neraz v stiesnených podmienkach tlačilo okolo 10 ľudí. Mnohí využili možnosť nasťahovať sa do majerských opustených domov. Do Majerky odišli bratia Ján Mitura / Kravec/, Michal Mitura /Kolár/ a Juraj Mitura, Michal Brejka, Michal Ružbažský, Michal Tomeček /Onda/, Štefan Zemčák, Ján Jankura, Michal Mitura, Ján Lesný, Ján Staš. Niektorí využili možnosť odísť do Holumnice. Išlo o týchto

občanov- Ján Pasternák, Michal Zemčák, ktorý bol v Holumnici aj predsedom MNV, Ján Jeleňák, Andrej Tomeček /Onda/, Ján Brejka, Michal Brejka, Andrej Kittan.⁵⁸

Veľké zmeny v živote ľudí obce Stotince /Hodermark/ nastali po 2. svetovej vojne. V rokoch 1946- 1947 v obci prebehli optácie /presídlenie do ZSSR, na územie dnešnej Ukrajiny/. Skôr než začneme písať o optácii v obci Hodermark, je potrebné poukázať nato, prečo k takémuto presídleniu vôbec došlo. 11. júla 1946 bol podpísaný protokol medzi československou a sovietskou vládou o presídlení rusínskeho obyvateľstva z Československa. Rusíni z Československa mali na dnešnej Ukrajine vymeniť tzv. volynských Čechov, ktorí sa dostali na Ukrajinu okolo roku 1863-1888. Pochádzali z okolia Mladej Boleslavi, Kutnej Hory, Přelouča a Mělníka. Na Ukrajinu sa dostali zásluhou aktivity vtedajších českých národných buditeľov F. Palackého, L. Riegra, F. Příbyla, Jozefa Oleča. Títo národní buditelia chceli takýmto spôsobom vyriešiť ťažkú situáciu českých roľníkov. Presídlenie Čechov na územie Volyne na Ukrajine prebehlo v čase, keď v USA zúrila občianska vojna, lístok na loď bol veľmi drahý a tak českí národní buditelia odporúčali svojim občanom presídlenie do iných oblastí. Už v roku 1868 kúpili od istého poľského šľachtica okolo 3000 hektárov pôdy vo Volynskej oblasti a rozdelili ju medzi emigrantov z Čiech. V roku 1888

žilo na Ukrajine 15524 Čechov.⁵⁹Po 2. svetovej vojne, konkrétne 25.5. 1945 volynskí Česi vypracovali memorandum, v ktorom žiadali presídlenie do svojej pôvodnej vlasti. Memorandum zaslali na ministerstvo sociálneho zabezpečenia a začali sa rozhovory o ich presídlení. ZSSR takéto presídlenie povolilo, ale s podmienkou, že bude nahradené iným obyvateľstvom. Československá vláda sa rozhodla realizovať presídlenie na etnickom princípe a volynských Čechov chcela nahradiť rusínskym obyvateľstvom žijúcim na východnom Slovensku. Tu nastal priestor pre rôznych agitátorov, ktorí po obciach východného Slovenska agitovali, aby sa ľudia presídlili do ZSSR. V rokoch 1946-1947 sa na územie dnešnej Ukrajiny do Rivnenskej a Volynskej oblasti presídlilo 2528 rodín

⁵⁸ Chamilla, A.: Pamätná kniha obce Hodermark, s. 110

⁵⁹ Kruško, Š. Optanti. Prešov 1997, s. 43

s celkovým počtom 12136 osôb.⁶⁰ Tieto aktivity sovietskej a československej vlády sa priamo dotkli aj našej obce žijúcej vo vtedajšej obci Stotince.

Prvá optácia /presídlenie/ sa v Stotinciach uskutočnilo 28. januára 1947. Presídliť sa rozhodli 4 rodiny už 26. decembra 1946, v ďalších dňoch k nim pribudli ďalší. Pri príležitosti odchodu prvých optantov sa konalo posedenie, kde sa predseda vtedajšieho národného výboru Michal Tomeček rozlúčil s odchádzajúcimi rodinami a poprial im v novej domovine veľa šťastia.

Druhá optácia sa konala vo februári 1947. Tretia najväčšia optácia bola zrealizovaná 27. marca 1947, keď odišlo 25 rodín. Na tomto mieste je potrebné spomenúť, že tak v obci Stotince, ako aj v iných obciach sa ľudia rozhodli zmeniť svoju vlasť najmä pre ich sociálne postavenie. Lákala ich úrodnejšia pôda a verili, že v novej vlasti nájdu pre svoj život lepšie životné podmienky, ako mali vo svojom rodisku po 2. svetovej vojne.

Obyvatelia obce Stotince boli umiestení zväčša do Dubnovského rajónu /okresu/ v obce Molodovo I, Molodovo II, Pidcurkiv a iné. Prvé dojmy v novej krajine boli zväčša pozitívne. Potešil ich pohľad na nový domček, veľkú záhradu za domom a úrodné polia. No život po vojne v ZSSR nebol tiež jednoduchý. Presídlenci mali problém so získaním občianskeho preukazu občana ZSSR. na Ukrajine v tomto období ešte existovali rôzne zbojnícke skupiny, ktoré prepádali aj presídlencov zo Slovenska. Presídlencov sa dotkla aj kolektivizácia, ktorá im zobrala všetku pôdu. Títo občania potom pracovali v prevažnej väčšine v kolchozoch / v poľnohospodárskych družstvách/. Kontakty s domovom boli vo vtedajšom komunistickom režime v prvých rokoch prerušené, neprichádzali ani listy. V 50 tých rokoch sa aspoň niektorí dostali na návštevu svojich blízkych do Československa. Videli, že na východnom Slovensku rastú továrne, poľnohospodárske družstvá a taktiež si všimli ľahší spôsob zarobenia peňazí v porovnaní so ZSSR. Mnohí túžili vrátiť sa do vlasti. V 60-tych rokoch sa to podarilo aj mnohým občanom pochádzajúcim zo Stotiniac. Mnohí sa už nevrátili do svojej rodnej obce, pretože ich domy získal po ich odchode štát a odpredal ich iným občanom. Usídlili sa v rôznych mestách a obciach Slovenska. Do Stotiniac sa

⁶⁰ tamtiež s.207

vrátili Juraj Jacko, Peter Bruško, Jeleňák Juraj, Tomeček Štefan, Mária Šatalová.

O prvých dňoch života v ZSSR svedčí list, ktorý poslala Anna Vitkovská z obce Pidcurkiv, okres Dubno v Rivnenskej oblasti, svojim rodným do Stotiniac.

List bol napísaný 15. apríla 1947

Slava Isusu Christu

Sadám si za stôl, do ruky beriem atrament a pero a Vás milý brat i teba milá Marienka pozdravujem z ďalekého kraja.

Posielam Vám milý a krásny pozdrav od pána Boha aj od mňa, ako aj od najbližšej rodiny. Píšem Vám, že sme tu došli šťastlivo, zdraví, ale cestovali sme veľmi dlho. Až na 8 deň sme prišli na miesto. Veľké problémy boli počas transportu s deťmi. Všetko sme museli vykladať a nakladať na stanici v Mukačeve. Potom sme šli na Lvov, Verbu, Dubno, Zdolbuniv. Tam sme všetko vyložili na rampu a prišli Česi, ktorí nás priviedli do obce, kde my žijeme. Týždeň a pol sme žili s nimi spoločne, boli to veľmi dobrí ľudia. Mali veľké majetky Dom je ohradený, za ním je veľká záhrada, v ktorej je asi 80-90 stromov. Pole vyzerá ako stôl- sama rovina. Na konci je sosnový a dubový les. Polia sú bohaté, máme okolo 13- 15 hektárov – a môžeme robiť. Všetko sa nachádza pred oknami a za stodolou. Pšenicu a žito máme posiate, jariny posejeme. V tej záhrade sa celé leto môžu pásť dve kravy. Posiate máme 3 hektáre pšenice a hektár žita. Na jeden hektár sejeme 2 metre zrna. Aj ľudia sú tu lepší ako v Hodermarku. Keď sme došli, tak každá Česka dala večeru a dobytok sami nakrmili, len aby sme si odpočinuli. Cez týždeň nás navštívil miestny kňaz a posvätil naše domy. Nie je to tak, ako hovorili u nás, že tu nie sú chrámy, že ľudia neveria v Boha. Je to tak ako u nás. A nie je pravda, že nám všetko zoberú. Keď sme boli na stanici v Podolínci, tak Váš učiteľ hovoril, že nám všetko zoberú. Niečo sa zničilo po ceste. Cestovali sme s ľuďmi z Torysiek, tak neviem kto mohol kradnúť. Mne sa zničil šaflík⁶¹.

Ak nám budete chcieť napísať, tak list pošlite s tými, čo ešte odídu do Ruska. My sme tu počuli, že 2 roky nepôjdu listy ani od nás, ani od Vás.

Milá rodina s Bohom ostávajúce, dobre sa majte, ďakujeme za všetko, čo ste pre nás urobili. Pozdravujte celú rodinu, blízkych

⁶¹ šaflík- nádoba na umývanie riadu

i ďalekých, Janičkulu a celý Hodermark. Môžete dať prečítať celej rodine a aj celému Hodermarku
*Anna Vitkovská, Dovidenia.*⁶²

Presídlenie obyvateľstva zaznamenávame aj po vytvorení Vojenského výcvikového priestoru. Obyvatelia obcí Ľubické Kúpele, Dvorce, Ruskinovce, Blažov, Čertež museli opustiť svoje domovy a usadili sa prevažne v susedných mestách a obciach. Do Majerky sa v tomto čase nasťahovali obyvatelia z Ľubických Kúpelov: Pirožek Andrej, Pirožek Tomáš, Krull Jozef.

Tabuľka optantov zo Stotinieč⁶³

Dátum odchodu	meno presídlenca	číslo domu	počet členov rodiny
28. január 1946	Tomeček Michal	29	7
	Šatala Michal /Dvorský/	neuvedené	4
	Kittan Juraj /Mišutka/	neuvedené	6
	Kittan Ján	47	4
	Tomeček Ján	60	6 členov
	Kundla Ján	149	6 členov
február 1946	Šatala Ján, jeho zať Ján Staš	25	7
	Kundla Michal	62	5
	Pasternák Michal /Chromýj/	neuvedené	1
	Vitkovský Andrej a jeho brat	112,113	8
27. marca 1947	Veľký Michal	neuvedené	neuvedené
	Bruško Juraj	neuvedené	neuvedené
	Lesný Juraj	neuvedené	neuvedené

⁶² Preklad listu z rusínskeho jazyka In: Kruško,Š. Optanti. Prešov 1997, s. 208-210.

⁶³ tabuľka je zostavená na základe údajov z kroniky obce Hodermark napísanej učiteľom A. Chamillom.

	Firmentová Mária r. Kundlová	neuvedené	neuvedené
	Tomeček Ján	49	neuvedené
	Durilová Anna /vdova/	neuvedené	neuvedené
	Kittan Andrej	99	neuvedené
	Brejka Andrej	105	neuvedené
	Chamilla Ján /Vanenko/ s rodinou	neuvedené	neuvedené
	Turoček Ján /obuvník/ s rodinou	neuvedené	neuvedené
	Pasternák Ján /Staryj/	neuvedené	neuvedené
	Obertan Gregor	neuvedené	neuvedené
	Ovšanková Mária	neuvedené	neuvedené
	Jeleňák Ján	172	neuvedené
	Krempaský Ján	neuvedené	neuvedené
	Staviščák Ján	neuvedené	neuvedené
	Andruška Michal	neuvedené	neuvedené
	Jeleňák Ján	30	neuvedené
	Vitkovský Ján /Zavodžan/	neuvedené	neuvedené
	Jacko Juraj a jeho synovia Juraj a Ján	3	neuvedené
	Pápeš Ján	22	neuvedené
	Tomeček Juraj / bývajúci oproti fary/	142	neuvedené
	A. Ridzik /Palenčár/	neuvedené	neuvedené
	Jankura J.	neuvedené	neuvedené
	Lesný Ján / z Lesného mlyna/	neuvedené	neuvedené

2.2.2.2 Miestna samospráva

Po oslobodení vo všetkých obciach Československa moc prebrali Národné výbory. Prvým predsedom Národného výboru v Majerke bol Ján Palutka, v roku 1946 ho vystriedal Ján Mitura, v roku 1947 Michal Mitura a v rokoch 1947- 1957 túto funkciu zastával Michal Jankura. Po ňom túto funkciu zastával opäť Ján Mitura.

V Hodermarku sa prvým predsedom Národného výboru stal Michal Tomeček, podpredsedom bol Michal Šatala /Dubra/, tajomníkom Michal Pasternák.

V roku 1946 sa konali aj voľby do Národného zhromaždenia. Známe sú výsledky hlasovania z Hodermarku. Výsledky sa opäť odlišujú od celoslovenských. Kým v rámci Slovenska zvíťazila Demokratická strana so 62%, v Hodermarku zvíťazili komunisti, keď z 383 platných hlasov dostali 257, čo činí 67,1%, demokratická strana dostala 122 hlasov, zvyšok dostali menšie strany.

Na základe nových volieb sa konali v roku 1946 aj voľby do miestnych samospráv. Predsedom Národného výboru sa stal opäť Michal Tomeček č.d. 29, podpredsedom Michal Chamilla č.d. 16. Výbor národného výboru tvorili Michal Pasternák, Michal Veľký, Juraj Bruško, Michal Tomeček č.d. 61, Ján Matvej, Juraj Bruško č.d. 8 Michal Šatala /Dvorský/, Juraj Lesný č.d. 83, Ján Tomeček č.d. 49, Michal Jankura, Ján Mitura č.d. 126.⁶⁴

Michal Tomeček č.d. 61 stal na čele obce do roku 1950, po ňom bol zvolený Ján Ružbaský, ktorý však v tom istom roku zomrel a predsedom národného výboru do roku 1954 sa opäť stáva Michal Tomeček. Po ňom nastúpil do funkcie Michal Palutka, neskôr Ondrej Tomeček, ktorý bol vo funkcii do roku 1960.

⁶⁴ Chamilla, A.: Pamätná kniha obce Hodermark, s. 115

Pečať Hodermarku z čias Rakúsko- Uhorska

Tieto pečiatky sa používali v Hodermarku v rokoch 1918-1938

Pečiatky používané v období Slovenskej republiky 1939-1945

V roku 1948 dochádza v Československu znovu k veľkým zmenám. K moci sa vo februári 1948 dostávajú komunisti a v praxi to znamená zavedenie sovietskeho modelu vlády, narušenie demokratického vývoja. Občania to pocítili pri voľbách v roku 1948, keď pred voličov boli predstreté dva lístky, jeden s tzv. jednotnou kandidátkou a druhý tzv. biely bol čistý. Tak v Majerke ako aj

v Hodermarku drvivá väčšina voličov do volebnej urny hodila lístok s jednotnou kandidátkou. V Hodermarku 3,55% voličov našlo odvahu odovzdať „biely lístok“.

V roku 1948 dochádza v Hodermarku k zmene názvu. Slovenskí jazykovedci v rámci povojnovej propagandy prekladali staré nemecké názvy. Hodermark bol preložený ako Stotince a tak obec v rokoch 1948-1960 niesla tento názov. V Hodermarku je zvolený nový starosta, keďže starosta Michal Tomeček odišiel v prvej skupine optantov do ZSSR. Zvolený bol jeho menovec Michal Tomeček č.d. 61.⁶⁵

Na Slovensku sa po roku 1948 všeobecne mení tvár slovenskej dediny. Súvisí to aj s rozvojom priemyslu, zlepšilo sa materiálne postavenie ľudí, rástla aj vzdelanostná úroveň. Pocítila to aj Majerka a Stotince. V roku 1950 bol v obciach zavedený telefón, v roku 1952 sa dokončila výstavba štátnej cesty spájajúcej Toporčik s Majerkou, čo umožnilo, že do obce mohol prísť autobus. V Stotinciach bola v roku 1956 zriadená materská škola a chodníky sa vybudovali v roku 1957.

V roku 1960 dochádza k zlúčeniu obce. Obe obce boli urbanisticky spojené a tak na základe uznesenia Ústredného výboru Komunistickej strany Československa o územnej reorganizácii začali v Stotinciach a Majerke rokovania na miestnych národných výboroch, v miestnych organizáciách komunistickej strany, na verejných schôdzach občanov o spojení Stotiniac a Majerky. Proti týmto aktivitám nebol vyvíjaný žiadny odpor a tak 29. januára 1960 došlo k zlúčeniu obcí. Novej obci bol daný názov Ihľanovce, no 1. januára 1960 bola obec premenovaná na Ihľany a tento názov používa dodnes. Na čele obce stál Ján Chamilla, a po roku 1965, keď sa Ján Chamilla stal predsedom poľnohospodárskeho družstva túto funkciu prevzal Ján Kovalčík. V roku 1960 bola obec elektrifikovaná, v roku 1965 sa dokončila výstavba materskej školy, ktorá sa predtým nachádzala v nevyhovujúcich priestoroch.⁶⁶

V roku 1960 znovu komunistický režim zasiahol do života občanov Ihľan, keď došlo k založeniu poľnohospodárskeho družstva. Práve v tomto období dochádza

⁶⁵ tamtiež s.120

⁶⁶ Tomeček,J.: Z činnosti miestneho národného výboru a obecného úradu. IN: Ihľany. Bratislava 1997, s. 69

k značnému odsťahovávaní do miest. Trochu to vyplýva aj z koncového postavenia obce. Po zriadení vojenského výcvikového priestoru do obce viedla iba jedna cesta. Vzdialenosť do miest je dosť veľká. Kežmarok je vzdialený 25 km, Poprad 40 km. No funkcionári sa na miestnom národnom výbore snažili, aby kvalita života v obci sa zvyšovala. Na prelome 60. a 70. tých rokov bol tajomníkom miestneho národného výboru Andrej Vojtičko. Za jeho pôsobenia sa v roku 1969 vybudoval park pri vtedajšom miestnom národnom výbore. V decembri 1971 bol daný do prevádzky nový kultúrny dom. Vo funkcii tajomníka miestneho národného výboru pôsobil dlhšie obdobie Michal Čopjak /1972- 1984/. Zaslúžil sa o vybudovanie kultúrneho domu, ktorý bol postavený z bývalej budovy zvanej „Hostinec“, v roku 1974 sa opravila školská budova a v roku 1975 sa uskutočnila regulácia potoka. V tomto období rástla rómska populácia a preto jej Michal Čopjak venoval náležitú pozornosť. V roku 1973 sa vybudovalo 6 studní pre rómskych občanov, v roku 1981 bola postavená materská škola pre rómske deti. V závere jeho funkčného obdobia bol vybudovaný vykrývač televízneho signálu a na stožiar bolo namontované zariadenie na príjem signálu 1. programu / dnes jednotka/.

V roku 1985 sa do funkcie tajomníka miestneho národného výboru dostal Juraj Tomeček. Za jeho pôsobenia bolo v roku 1985 na televízny vykrývač namontované zariadenie na prenos signálu 2. programu /dnes dvojka/. V roku 1986 boli opravené obidva cintoríny a ich okolie, v roku 1987 bol postavený lyžiarsky vlek. V roku 1988 boli vybudované v obci niektoré rigoly a v roku 1989 sa začalo s výstavbou vodovodu.

2.2.2.3 Cirkev a školstvo

Do 2. svetovej vojny cirkev a školstvo veľmi súviselo. Veď tak v Majerke ako aj v Stotinciach boli v minulosti cirkevné školy. Po roku 1948 sa do škôl dostáva marxisticko- leninská ideológia, ktorá je nezlučiteľná s učením cirkvi. Náboženstvo je vylúčené zo škôl, vyučuje sa len v popoludňajších hodinách. Učitelia sa museli stotožniť s týmito komunistickými maniermi a nemohli navštevovať bohoslužby. Ak navštevovali a našla sa osoba, ktorá ich nahlásila na

okresný výbor komunistickej strany, potom nastali pre žalovanú osobu veľké neprijemnosti. Aj v Ihľanoch sa našli takí, ktorí udávali učiteľov, pre ich náboženské cítenie. Aj napriek nedemokratickým praktikám nastal všeobecný rozvoj školstva, ľudia začali chápať význam vzdelania a tak po dlhšej pauze aj terajších Ihľian začali vychádzať vysokoškolský vzdelaní ľudia. Prvým vysokoškolákom zo Stotinciek bol Ján Buksár, z Majerky Juraj Mitura.

Po druhej svetovej vojne sa vyučovanie obnovilo. Treba povedať, že v Majerke a Stotinciach bola škola pre ročníky 1.-5., v neskoršom období pre ročníky 1.-4.

V Majerke po predošlom požiari a 2. svetovej vojne sa vyučovanie obnovilo v roku 1946. Vyučovalo sa v slovenskom jazyku, na škole pôsobili Ján Bielic Magdaléna Krempaská, v roku 1949 ju vystriedal František Siska a v roku 1950 Arpád Kuchár. V rokoch 1951-1954 bol riaditeľom Michal Ihnačák, ktorého vystriedal František Draxler.

V Stotinciach sa po druhej svetovej vojne stal riaditeľom Štefan Zjatik. V roku 1951 sa riaditeľom stal Viktor Leukanič. V roku 1955 sa školy s vyučovacím jazykom ruským zmenili na školy s vyučovacím jazykom ukrajinským. V rokoch 1955-1958 na škole pôsobil Ivan Gača. Založil mandolínový súbor, ktorý reprezentoval obec i školu na viacerých súťažiach. Od roku 1958 bola riaditeľkou Viera Koribaničová. Táto pani učiteľka viedla ochotnícky krúžok a folklórnu skupinu. Okrem nej v škole vtedy pôsobili Mária Lajčáková a Ivan Rusinko.⁶⁷

V roku 1969 sa riaditeľom školy stal Ján Hatala, ktorý školu viedol do roku 2001. Za jeho pôsobenia škola získala dobré meno, žiaci z Ihľian, či už išlo o nerómsku alebo rómsku populáciu, odchádzali z tejto školy kvalitne pripravení. Podmienky pre vyučovanie neboli najlepšie, dlho sa vyučovalo aj popoludní a vyučovalo sa v dvoch budovách, vzdialených od seba 1,5 km. V rokoch 1960-1969 na škole pôsobili: M. Jurková, E. Kafčáková, A. Krempaská, V. Lajčáková, A. Draxlerová.

V rokoch 1969-1996 : M. Hatalová, A. Vargová, E. Oravcová, K. Figlárová, J. Tatranský, M. Jarotková, A. Mašlonková,

⁶⁷ Tomeček, J.: Z činnosti miestneho národného výboru a obecného úradu. IN: Ihľany. Bratislava 1997, s. 47

M. Brijová, Z. Zajacová, M. Šoltéssová, M. Pitoňáková, J. Iajdová, E. Geletková, Z. Pavličko, M. Galliková, M. Strakuľová, K. Hudačeková, M. Kurnátová, V. Čonka, S. Mazurek, A. Staviarska, H. Krempaská, M. Bolcarovičová, D. Štefaňáková, K. Polačeková, A. Geletková, E. Valenčíková, E. Kudzbelová, A. Krempaská, N. Gurková, E. Terebešiová, L. Troppová, A. Majerčáková, J. Lepiš, M. Horanská, I. Smolenová, M. Gildeinová, I. Miturová, A. Šterbáková, J. Bekeš, Ľ. Chamilová, E. Regecová, Ľ. Pisarčíková, E. Fodorová, E. Konopeusová.

V obci je aj materská škola. Vznikla v roku 1956. išlo o ukrajinskú materskú školu. Prvou učiteľkou bola Anna Šamulková. Materská škola bola umiestnená do domu, kde dnes býva pán Zavacký. Od roku 1959 sa riaditeľkou materskej školy stala Zuzana Buxárová. Materská škola pre nevyhovujúce podmienky bola premiestnená do budovy národnej školy. Nová budova materskej školy bola postavená v roku 1965. Dlhé roky bola jej riaditeľkou E. Regecová, po nej K. Brejková, ktorá je dodnes riaditeľkou materskej školy. V obci bola v rokoch 1981-1990 aj materská škola pre rómske deti, kde bola riaditeľkou E. Kubíková.

Veľké zmeny nastali aj v cirkevnom živote. Majerka po druhej svetovej vojne prestala byť farnosťou. Fara bola obývaná kňazom Šoltýsom, ale ten mal vtedajším režimom zakázanú kňazskú činnosť. Majerka sa stala filiálkou Holumnice a v Majerke v tomto období pôsobili kňazi Baľara, Novický, Sališ.

Oveľa dramatickejšie bolo cirkevné dianie v Stotinciach. V roku 1950 prebehla akcia „P“- násilne zavádzanie pravoslávnej cirkvi. Tzv. Prešovský sobor rozhodol o násilnej likvidácii gréckokatolíckej cirkvi a aj v Stotinciach sa začalo násilné zavádzanie pravoslavia. Časť veriacich prešla na pravoslávnu vieru, druhá časť navštevovala rímskokatolícke bohoslužby v Majerke alebo v Jurskom. Medzi pravoslávnymi veriacimi v obci dlhšie pôsobil A. Hrinko. Rímskokatolícki kňazi mali v tom čase zakázané vysluhovať sviatosti gréckokatolíkom. V tom čase obec často navštevoval misionár A. Krett z Veľkého Lipníka. Po domoch tajne vysluhoval sviatosti a na veľké sviatky slúžil sv. liturgiu. V roku 1968 sa gréckokatolícka cirkev obnovila a pravoslávny kňaz musel obec opustiť. Správcom gréckokatolíckej farnosti v Ihl'anoch sa stal o. Sergej Kovč, ktorý sa zaslúžil o obnovu chrámu, o opravu ikonostasu, pozlátenie oltára, maľbu interiéru. Vymenené boli lavice

a starý dvojradový chórus bol nahradený jednoradovým. V 80. tých rokoch bola vybudovaná farská budova.

2.2.3. Zmeny po Nežnej revolúcii

2.2.3.1 Komunálna politika

V komunálnych voľbách v roku 1990 bol do funkcie starostu zvolený opäť Juraj Tomeček, ktorý bol v tejto funkcii potvrdený aj voľbami v rokoch 1994 a 1998. Počas jeho pôsobenia bola v roku 1990 ukončená výstavba vodovodu, ktorý ako majetok obce slúži dodnes. V roku 1991 bol v Ihl'anoch, medzi prvými v rámci vtedajšej československej republiky vybudovaný kábelový televízny rozvod s vlastným obecným štúdiom. Občania Ihl'ian mohli popri raz mesačne vysielaných obecných aktualitách sledovať programy STV 1, STV 2, RTL, PRO 7 Eurosport, neskôr aj ČT 1, ČT 2, TA 3, Markíza, JOJ. V roku 1992 sa pokračovalo vo výstavbe rigolov, v rokoch 1994-1998 sa realizovala výstavba kanalizácie a čističky odpadových vôd. V tomto období došlo aj k zriadeniu zdravotného strediska v budove bývalej školy, ktorú obec odkúpilo od evanjelickej cirkvi. Prevedený bol rad akcií v rámci ochrany a tvorby životného prostredia, ako zavedenie odvozu odpadu a ochrany brehov pred povodňami, uskutočnili sa oslavy 690. výročia od prvej písomnej zmienky o obci. V roku 1999 bola vyasfaltovaná cesta miestnej komunikácie v dĺžke 1700 metrov. V roku 2000 došlo k začatiu a ukončeniu plynifikácie obce. V roku 2001 bola opravená budova farského úradu, vyasfaltované ďalšie cesty cca 1 km a v roku 2002 sa začala výstavba 20 obecných bytov odlišného štandardu. V roku 2002 bolo vymenené vykurovanie v základnej škole a obidvoch kostoloch z lokálneho na plynové.

Obecný úrad v tomto období veľa úsilia vynaložil pri riešení prinavracania vlastníctva vo Vojenskom obvode Javorina, ktoré žiaľ doposiaľ dokončené nebolo. V roku 2001 množstvo debát a diskusií rozprúdilo aktivity niektorých občanov bývajúcich v bývalej časti Majerka za osamostatnenie Majerky. Petičný výbor, po zhromaždení konanom 14. júla 2001 získal 219 podpisov za osamostatnenie Majerky. Následne petičný výbor zaslal petičné hárky rôznym orgánom v SR napr. predsedovi NR SR, predsedovi vlády SR, a iným orgánom. Obecné zastupiteľstvo uznesením č.107/2001 nesúhlasilo s rozdelením obce. Následne táto kauza mala dohru na

Okresnom súde v Kežmarku. Žalobca žiadal vypísanie referenda o odčlenení Majerky, no okresný súd to zamietol.

Po voľbách v roku 2002 došlo k zmene na čele obce, keď do funkcie starostu bol zvolený Ján Turek. V roku 2003 sa pokračovalo vo výstavbe chodníkov, v roku 2004 boli dokončené byty odlišného štandardu a nasťahovali sa do nich nájomníci prevažne rómskeho etnika, vymenili sa okná na budove školy, v roku 2005 bola zbúraná stará autobusová zastávka na hornom konci a postavená nová. Počas jeho pôsobenia sa obec stala členom mikroregiónu Levočské vrchy Západ. Jednou z aktivít tohto mikroregiónu, ktorá sa dotýka aj obce Ihľany je aj schválený projekt v rámci programu Phare CBC , ktorým mikroregión získal 11 miliónov korún na výstavbu cyklotrás a časť z nich má byť situovaná aj do okolia Ihlian.⁶⁸

2.2.3.2 Cirkev a školstvo

Rok 1989 znamenal pre veriacich slobodné vyznávanie svojho vierovyznania. Jednoduchšia sa stal realizácia rôznych cirkevných podujatí a aj rekonštrukciám cirkevných stavieb boli dvere otvorené. Gréckokatolícky duchovný otec v Ihľanoch o. Sergej Kovč sa pustil do stavby kaplnky Panny Márie Lurdskej, ktorú v roku 1991 vysvätil biskup gréckokatolíckej cirkvi J.Hirka a od roku 1992 majú gréckokatolíci v Ihľanoch 2 odpusty, jeden na sviatok patróna chrámu sv. Michala a druhý v poslednú májovú nedeľu pri kaplnke Panny Márie Lurdskej. Na prvý odpust do Ihlian zavítal vtedajší pomocný prešovský gréckokatolícky biskup Milan Chatur.

Veľká cirkevná slávnosť sa konala v roku 1997 pri príležitosti 690. výročia

Deti v krojoch počas cirkevnej slávnosti v roku 2000

⁶⁸ Na návšteva u Petra Hardoňa. In : Podtatranské noviny č.38/2005

od prvej písomnej zmienky o obci.

Vo všetkých troch kostoloch sa konali bohoslužby. Gréckokatolícku bohoslužbu slúžil gréckokatolícky biskup Ján Hirka, rímskokatolícku spišský biskup František Tondra a evanjelickú bohoslužbu slúžil senior podtatranského dištriktu evanjelickej cirkvi a.v. p. Matejka. Po bohoslužbách sa biskupi na kočoch v sprievode veriacich presunuli na futbalové ihrisko, kde sa konala ekumenická modlitba.

V roku 1999 sa správcom gréckokatolíckej farnosti stáva o. Marek Durlák, v roku 2000 František Barkóci a v roku 2001 Ján Hromo, ktorý je v obci doposiaľ.

Lepších časov sa dožili aj veriaci z Majerky, keď v roku 2000 bola z iniciatívy obecného úradu

Budova fary opravená v roku 2002

opravená farská budova, ktorá bola na sviatok sv. Martina posvätená. V roku 2002 bolo zrekonštruované aj prízemie budovy a budovu posvätil spišský biskup o. František Tondra. 1. júla 2002 prišiel do Ihlian rímskokatolícky kňaz Jaroslav Kaník, ktorý je v obci dodnes. Nastáhoval sa do opravenej fary, ktorú po úpravách 30.11. 2003 posvätil spišský biskup mons. ThDr. František Tondra. 19 septembra 2004 bol na vrchu Barich umiestnený kríž. Pri jeho posviacke sa okrem rímskokatolíckych veriacich

zúčastnili aj gréckokatolícki veriaci so svojim duchovným otcom Jánom Hromom. Duchovní otcovia oboch cirkvi sa snažia v obci o vzájomné zblíženie, tolerovanie a porozumenie týchto konfesií. Svedčí o tom aj fakt, že gréckokatolícki veriaci sa zúčastnili krížovej cesty v časti Majerka a rímskokatolíci na gréckokatolíckom odpuste pri kaplnke zasvätenej Panne Márii Lurdskej.

Čo sa týka zmien v ihlianskej škole po roku 1989, treba spomenúť, že v roku 1991 bola škola premiestnená do budovy materskej školy. Škola bola napojená na obecný vodovod, kanalizáciu a v roku 2002 bola splynofikovaná, v roku 2004 boli na budove školy vymenené okná a tým sa vytvorili kvalitnejšie

podmienky pre vyučovanie. Funkciu riaditeľky prebrala v roku 2001 Irina Miturová, no Ján Hatala stále na tejto škole vyučuje. V školskom roku 2004/2005 bola prostredníctvom firmy Slovak Telecom zriadená počítačová učebňa, ktorá je umiestnená pri zdravotnom stredisku. Túto učebňu môžu v popoludňajších hodinách využívať všetci obyvatelia obce. V školskom roku 2005/2006 bol pri tunajšej škole zriadený piaty ročník.

V súčasnosti na škole vyučujú I. Miturová, Ján Hatala, E. Regecová, A. Oračková, M. Zemčáková, P. Hanečáková.

2.2.3.3. Z histórie rómskeho etnika

Pôvod Rómov nájdeme v Indii, kde patrili k chudobnej skupine obyvateľstva, ktorá žila kočovným spôsobom. Živili sa kováčstvom, spracúvaním kože, hliny, pletením košíkov, výrobou metiel, chovom a predajom koní, živili sa aj hudbou a tancom. Aj v dnešnom jazyku Rómov môžeme nájsť určitú podobnosť s niektorými indickými slovami.

Rómovia z Indie odišli pravdepodobne v 10. storočí. prechádzali Perziou, Arméniou, Malou Áziou až do Európy. predstavovali sa ako kniežatá z Malého Egypta, preto ich často volali aj Egyptanmi /odtiaľ je aj anglické pomenovanie Gypsies/. Z Afriky sa dostali do Európy, najmä do Španielska a Grécka. V priebehu 12. a 13. storočia prenikali z Balkánu do strednej Európy.

Za prvú zmienku o Rómoch na území Slovenska sa považuje záznam spišskonovoveského richtára z roku 1322 o túlaní sa cigánov v okolí. Rómovia sa ľudom predstavovali ako kajúcní hriešnici, preto ich obyvateľstvo spočiatku prijímalo pohostinne. Známe sú aj rôzne ochranné listiny- glejty, ktoré pre nich vydávali šľachtici, panovníci i pápež.

Z týchto faktov vyplýva, že história Rómskeho etnika na Slovensku je viac ako 600 ročná. V roku 1423 im panovník Žigmund Luxemburský vydal na Spišskom hrade ochrannú listinu „pre cigánskeho vojvodu Ladislava“. Život Rómov nebol ľahký ani na území Slovenska a iných krajín. Cirkevná vrchnosť odhalila, že ich správanie sa nezhoduje so správaním kresťanských kajúcníkov, preto boli prenasledovaní, vyhánaní. V strednej Európe neboli spočiatku veľmi vítaní, ale rozširovanie Osmanskej ríše spôsobilo, že boli využívaní pri stavbe opevnení, zhotovovaní kováčskych výrobkov

a zbraní. Niektorí panovníci mali snahu zmeniť ich kočovný život na usadlý. Usilovali sa o to najmä Mária Terézia a Jozef II, ktorí chceli urobiť z Rómov roľníkov a dosiahnuť ich splynutie s ostatným obyvateľstvom. Tito panovníci prestali vydávať nariadenia, ktoré by Rómov z územia, kde sa vyskytovali, vyhánali. Podľa súpisov z 18. storočia Rómovia už žili na celom území Slovenska. Živili sa kováčstvom, muzikanstvom, príležitostnými poľnohospodárskymi prácami.

Po vzniku Československa vychádzali nariadenia, podľa ktorých museli mať všetci rómski kočovníci tzv. cigánsku legitimáciu a vláda sa pokúšala o presnú kontrolu kočovných Rómov. Rasistické zákony nacistického Nemecka označili Rómov za menejcennú rasu a počas 2. svetovej vojny boli zriaďované sústreďovacie cigánske tábory a celé rómske rodiny boli deportované do koncentračných táborov. Postavenie Rómov na Slovensku sa začalo meniť po 2. svetovej vojne, no k úplnému zrovnoprávneniu s ostatnými národnosťami na Slovensku došlo až po roku 1991.

Nevieme presne, kedy prišli Rómovia do Majerky a Hodermarku. Známy je fakt, že v Majerke v roku 1840 žilo 12 Rómov. V Majerke kroniky spomínajú v roku 1921 27 Rómov, v roku 1930 48 Rómov. V Hodermarku v roku 1900 bolo 32 Rómov, v roku 1921 37 Rómov, v roku 1930 40 Rómov. Rómovia žili na začiatku 20. storočia v chatrných obydlíach zhotovených výlučne z dreva. V Stotinciach žili pri hone zvanom Horné záhrady a v Majerke pri hone Dubáreň. Niektorí z nich už v tomto období vykonávali kováčske práce, kde patrila aj výroba kincov, niektorí sa živili hudbou, hrávali na svadbách v terajších Ihľanoch ale aj v okolitých obciach. Mnohí Rómovia vykonávali príležitostné poľnohospodárske práce u tzv. gazdov, čo bola do roku 1945 prakticky jediná možnosť popri už spomenutých, ako si zabezpečiť svoje skromné živobytie.

Po skončení 2. svetovej vojny a rozdelení sveta na dva nepriateľské bloky v súvislosti s obnovou vojnou zničenej krajiny, ako aj s novými plánmi industrializácie a socializácie dediny a poľnohospodárstva, vznikali snahy vyrovnať životnú úroveň v obciach s úrovňou v mestách. V tomto období sa začali vytvárať pracovné príležitosti aj pre Rómov. V rokoch 1945- 1989 každý, kto nepracoval, bol stíhaný. Hoci v niektorých obciach boli problémy a Rómovia sa práci vyhýbali, v Ihľanoch s napĺňaním tohto

zákonného ustanovenia väčšie problémy neboli. Pre mnohých príležitosť zamestnať sa v poľnohospodárstve, v priemysle ale hlavne vo výstavbe priniesla možnosť plnohodnotného života, možnosť stavať si rodinné domy a takto vlastnou aktivitou odstraňovať rozdiely v životnej úrovni v porovnaní s nerómskym obyvateľstvom. Do roku 1989 mnohí ihlianski Rómovia boli zamestnaní v okolitých podnikoch ako Tatraľan, Tatramat, Okresný stavebný podnik, VLM Kežmarok, JRD Ihľany. Nemalo Rómov pracovalo aj v Bratislave, Ostrave, v Prahe a v iných mestách vtedajšej republiky. Mnohokrát vykonávali aj odborné práce, získavali výučné listy a do života svojich rodín priniesli modernejší a kultúrnejší pohľad na život.

Pri skúmaní rómskej problematiky v rámci celého Slovenska zistíme, že veľkým kameňom úrazu je vzdelanostná úroveň. Čo sa týka rómskej dochádzky, tak do roku 1945 sa k vzdelávaniu Rómov pristupovalo dosť benevolentne a vyučovania sa zúčastňovalo len niekoľko rómskych detí. V 70. tých rokoch 20. storočia po prijatí rôznych opatrení zo strany vtedajšieho MNV a vďaka riaditeľstvu a učiteľom, sa dochádzka rómskych detí do ZŠ stala bezproblémová. Napriek tomu, že v súčasnosti majú niektorí Rómovia ukončené stredné odborné učilištia, stredné školy a aj vysokoškolské vzdelanie, percentuálne rómski občania ešte nedosahujú vzdelanostnú úroveň v porovnaní k nerómskym obyvateľom obce. Problémy vznikajú z nezáujmu o vyučovací proces na druhom stupni základnej školy. Ak chcú Rómovia žiť v budúcnosti na porovnateľnej životnej úrovni s nerómskym obyvateľstvom bude zvýšenie vzdelanostnej úrovne jedným z kľúčových faktorov.

Možno mali Rómovia v Ihľanoch tak trochu šťastie v tom, že takmer všetci funkcionári stojaci na čele obce neboli k problémom Rómov ľahostajní. Pomáhali im prekonávať rôzne úskalia pri výstavbe rodinných domov, ale aj pri začleňovaní do spoločenského života. Aj v období komunistického režimu, kedy sa nekonali slobodné voľby, Rómovia v Ihľanoch boli poslancami MNV. Hneď po vzniku Ihľan v roku 1961 boli poslancami Koloman Mišalko a Alexander Mišalko, v roku 1976 Koloman Mišalko a Jolana Mišalková. v 80 tých rokoch medzi ihlianskych poslancov rómskeho pôvodu patrili Milan Mišalko, Jolana Mišalková, Koloman Mišalko. Aj po roku 1989, teda v čase keď sa začali konať slobodné voľby

boli Rómovia volení do obecného zastupiteľstva. Tak napr. v rokoch 1994-1998 boli členmi obecného zastupiteľstva Jozef Dunka, Gustáv Mišalko, Adelína Mišalková, Emil Mišalko. V súčasnosti rómske etnikum, ktoré tvorí v obci väčšinu, zastupuje len Emil Mišalko.

Práve zapájanie rómskych občanov do verejných záležitostí obce, ale i rovnaké nároky na ich prácu v porovnaní s ostatnými občanmi obce, prispeli k tomu, že obec vo svojom vývoji neustrnula a nezasekla sa na určitom bode, ale naopak, s rastom počtu Rómov obec zaznamenala prudký rozvoj v oblasti budovania infraštruktúry pre všetkých občanov. Už v období komunistického režimu sa Rómovia aj keď v menšej miere, podieľali na aktivitách rôznych spoločenských organizácií. Rómovia boli členmi Telovýchovnej jednoty, Červeného kríža, Zväzu žien, Zboru pre občianske záležitosti, ale aj pri rôznych aktivitách vtedajšieho MNV, ako aj pri žatevných a zberových prácach na JRD. Po roku 1989 pracovné skupiny zostavené výlučne z rómskych občanov výrazne prispeli k vybudovaniu obecného vodovodu, kanalizácie a čističky odpadových vôd, k výstavbe kábelových televíznych rozvodov, k oprave budovy rímskokatolíckeho farského úradu, ako aj pri výstavbe 20 tich bytov odlišného štandardu. Aj v súčasnosti pomáhajú hlavne v rámci Malej obecnej služby zveľaďovať obec.

Keď nazrieme do histórie vývoja rómskej populácie v Ihľanoch, tak zistíme, že v roku 1983 sa počet rómskych a nerómskych občanov vyrovnal a odvtedy počet Rómov neustále rastie.

Pri retrospektívnom pohľade na život ihľianskych Rómov, môžeme povedať, že cesta začleňovania rómskych občanov do riešenia verejných záležitostí, ale i vytvorenie rovnakých príležitostí pre ich rast bola správna. Medzníkom v ich živote je rok 1989. Po ňom sa výrazne zmenil trh práce. Výrazný pokles pracovných príležitostí spravidla ako prví pocítili Rómovia. Aj ihľianski Rómovia vo väčšine prípadov prišli v tomto období o prácu. Ak na začiatku 90. tých rokov platilo, že nezamestnaným boli prakticky poskytnuté rovnaké podmienky zaistiť si živobytie ako zamestnaným, dnes už tento fenomén neplatí. V súčasnosti má každý nezamestnaný problém uhradiť náklady spojené s bývaním, stravovaním a výchovou svojich detí. S nasledujúcimi rokmi sa zrejme tento trend neodstráni. Domnievame sa, že rozhodujúcim pre ďalší vývoj Rómov bude, koľko pracovných príležitostí sa vytvorí

v mieste bydliska. Máme na mysli riadne pracovné miesta, pretože aktivačné práce nenapomáhajú k zlepšovaniu životnej úrovne ihlianskyh Rómov podľa ich predstáv. Po roku 1989 sa obec dodnes, aj keď so striedavým úspechom, o to pokúša.

Zmenené podmienky po roku 1989 priniesli aj nové možnosti pre rómskych občanov. Dnes už mnohí Rómovia podnikajú v rôznych oblastiach, majú prístup k internetu, mobilným telefónom, osobným autám i celej vybudovanej infraštruktúre obce.

Trošku z rómskej kultúry

Aj keď v obci Ihľany žijú mnohí Rómovia štandardným spôsobom, materiálne vybavenie ich príbytkov sa v mnohých prípadoch vyrovná príbytkom nerómskych občanov, predsa Rómovia majú svoj vlastný naturel. Určite to vychádza z ich histórie, spoločenského postavenia a iných kritérií. Ich prejavy v kultúrnej oblasti sú iné, sú plné citových prejavov. Určite veľký vplyv na ne mal aj život ich predkov v minulosti. Z rozprávania starších nerómskych občanov o ihlianskyh Rómoch v minulosti sa dozvieme, že títo Rómovia žili v skromných podmienkach, žili svojim životom, kultúrne oddeleným od nerómskeho etnika, ale bývalým roľníkom z Hodermarku a Majerky vedeli pomôcť ako kováči, pomocní robotníci pri poľnohospodárskych prácach, či iných remeselníckych prácach. Do polovice 20. storočia Rómovia z Hodermarku či Majerky nechýbali ako muzikanti na žiadnej svadbe v Hodermarku. Svoj skromný život si skrášľovali piesňou a tancom. Rómovia si tu vedeli pomôcť v tých najťažších situáciách. Rómske ženy varili jednoduché pokrmy, išlo predovšetkým o rôzne kaše. Mäsové pokrmy Rómovia v minulosti nejedli často, no jedným z ich pekných zvykov je aj ten, že v prípade, ak sa Rómovi podarilo získať väčšie množstvo mäsa, spoločne sa o tento pokrm rozdelil s ostatnými rómskymi spoluobčanmi.

Rómovia sa v Ihľanoch snažili prispôbiť ostatným obyvateľom. Rómovia nemali svoj kroj, chodili jednoducho v tom, čo si zohnali.

Tradičná rómska kapela na hodermarskej svadbe v roku 1941

Dnes by sme našli veľmi malo rozdielov medzi rómskou a nerómskou svadbou. Predsa ich kultúrne akcie sú plné ich piesní, doma varia tradičné rómske jedlá.

Z ich jedálnička sme vybrali recepty dvoch najcharakteristickejších rómskych jedál Marikli a Gója.

Marikli

cesto: ½ kg polohrubej múky

olej

2 vajcia

prášok do pečiva

štipka soli

2 poháre vody

Postup: Z uvedených prísad urobíme cesto, na horúcom oleji pečieme do zlatista asi 5 minút. Ako prílohu podávame opekanú slaninu a čaj.

Gója

Prísady:

*bravčové črevá
plnka: 1 kg múky
sol'
čierne korenie
pohár vody*

Postup: Črevá umyjeme 3 krát v teplej a 3 krát v studenej vode a necháme ich 3 minúty odstáť. Medzitým si pripravíme plnku. Na sporák dáme hrniec s vodou a štipkou soli. Črevá naplníme pripravenou plnkou necháme variť 2-3 hodiny.

Ako prílohu môžeme ponúknuť zemiaky a čalamádu. Po jedle doporučujeme pohár červeného vína.

K Rómom odjakživa patrí spev. V rómskych piesňach sa často spomína láska, ťažký život a prosba Boha o pomoc. Keďže sme spomínali rómske jedlá, do tejto publikácie sme vybrali pieseň, ktorú si v minulosti Rómovia veľmi často spievali. Je to pieseň o jedle a zároveň o ťažkom rómskom živote.

*Nene amen nene mas,
nene ames nane tulo balevas
ado maro sas pašvaro
la Marika ino čavo bokalo*

*Pekla edaj marikli aj si lači
aj si lači na cikni
pro mas ame love nane
la Marika ine čave bokale.*

*Nemáme mäso,
nemáme dobrú slaninu,
chlieb je pre nás ako mäso
a Marika má hladného syna*

*Napiekla mama mariklu,
takú dobrú, takú veľkú,
na mäso my peniaze nemáme
a Marika má detí hladné.*

Na záver tejto kapitoly treba povedať, že v súčasnosti môže každý rómsky občan ovplyvniť svoju budúcnosť. K skvalitneniu života Rómov v Ihľanoch by určite pomohol väčší záujem o vzdelanie. Pevne veríme, že život Rómov sa bude uberať tým správnym smerom a rozdiely medzi životom rómskych a nerómskych občanov o niekoľko rokov úplne zaniknú. Nakoniec, v súčasnosti môže každý rómsky občan rozhodovať o svojej budúcnosti, ako aj o ďalšom smerovaní obce, o jej vývoji a živote v nej.

2.2.3.4 Z nedávnej histórie poľnohospodárstva

Obyvateľstvo v Majerke a v Hodermarku sa živilo predovšetkým poľnohospodárstvom. Po druhej svetovej vojne priemerná roľnícka rodina mala 4 kravy, 5-6 ošípaných, 40-50 kusov hydiny a ťažný dobytok.

Ako ťažný dobytok roľníci používali zväčša voly, no niektorí v záprahu používali kone. Historickou zmenou v živote majerských a stotinských roľníkov bolo založenie jednotného roľníckeho družstva.

Poľnohospodárske družstvo bolo založené v roku 1960. Už od roku 1959 do Majerky a Stotiniac chodili pracovníci Okresného národného výboru a presviedčali malých a stredných roľníkov, aby

Takto vyzerali začiatky spoločnej práce

vstúpili do družstva. Myšlienka združstevňovania si našla sympatizantov aj u miestnych roľníkov a tí pomáhali funkcionárom z okresu pri zakladaní jednotného roľníckeho družstva.

Prvé dožinky ihlianskych družstevníkov

Medzi prvých, ktorí podpísali prihlášku do družstva patrili Ján Ružbaský, Michal Tomeček a Michal Palutka, neskôr tajomník miestneho národného výboru Ján Chamilla a po ňom ostatní členovia rady MNV. Následne do družstva vstúpila celá obec.

Prvým hospodárskym rokom bol rok 1961. Po založení JRD bol predsedom Michal Tomeček, no od roku 1961 bol ním Ján Mítura. Účtovníkmi boli Alžbeta Kovalčíková a Michal Čopjak, ktorý bol neskôr mechanizátorom, agronómom sa stal Alois Pavelčák, skladníkom Ján Chamilla. V marci roku 1961 sa previedlo sústred'ovanie dobytku a poľnohospodárskej techniky. Celé sústred'ovanie bolo prevedené za dva dni. Pred začatím sústred'ovania boli pripravené ustajňovacie priestory. Sústredených bolo 143 kusov dobytku, z toho 62 kráv, 18 koní. Družstvo obhospodarovalo 720 ha pôdy, z toho 263 tvorila orná pôda. JRD popri konských záprahoch vlastnilo aj dva traktory Super 35 a Zetor 25 a prvými traktoristami boli Vasil Labant a Juraj Tomeček. Postupne pribúdali ďalšie mechanizmy, ako samoviazač, vyorávač zemiakov, pasak a traktor Super 50.⁶⁹

⁶⁹ Kronika obce Ihľany s. 228

Činnosť družstva sa začala podľa prvého celovýrobného finančného plánu. prvé výsledky boli nasledujúce⁷⁰

- dojivosť na kravu 6,1 l	
- prírastok HD	0,52
ráž na 22 ha	22,0 q/ha
jačmeň na 43 ha	10,6q/ha
ovos na 29 ha	7,2q/ha
zemiaky na 42 ha	150,0q/ha
ľan na 12 ha	35,0q/ha

Hrubá živočíšna produkcia bola 562269,16 Kčs, hrubá rastlinná produkcia bola 796437,15 Kčs.⁷¹

Aj keď mnohí vstupovali do JRD s nechuťou, založenie JRD znamenalo pre mnohých vykúpenie z veľkej driny a roľníci si uvedomili, že takéto hospodárenie v týchto podhorských oblastiach je lepšie.

Postupne sa zvyšovali aj hospodárske výsledky. K zvyšovaniu výroby prispievali aj členovia, ktorí v rámci záhumienkového hospodárenia plnili úlohy dodávok do štátnych fondov prostredníctvom družstva.

V roku 1964 nastali zmeny vo vedení družstva. Predsedom sa stal Ján Chamilla, no už o rok ho vystriedal Karol Zamiška, ktorý tu zotrval do roku 1977. Agronómom v tomto období bol Ján Zemčák, mechanizátorom Juraj Tomeček, ekonómom Jakub Dragošek, zootechnikom Štefan Tomeček, administratívnymi pracovníčkami Anna Liptáková a Anna Šatalová. Pod vedením Petra Jendrichovského sa začala investičná výstavba, postavil sa nový kravín, v roku 1975 bola k poľnohospodárskemu družstvu zahrnutá aj obec Jurské, čím sa zvýšila poľnohospodárska pôda o 232 ha a počet pracovníkov na 130. V roku 1976 sa realizovala výstavba ovčiarne pre 500 oviec v katastri obce Jurské. Družstvo rozšírilo mechanizačný park o nové nákladné autá, traktory, samozberacie vozy a kombajn.

V roku 1976 boli zaznamenané tieto hektárové úrody: obilniny: 34,4 q/ha

⁷⁰ Tomeček, J.: Družstevníctvo a poľnohospodárstvo. In: Ihľany. Bratislava 1997 s. 55

⁷¹ Kronika obce Ihľany s. 234

zemiaky 160,0q/ha
krmná repa 415q/ha
lúky 22,3q/ha
pasienky 100,0q/ha

V januári 1977 sa novým predsedom družstva stal Ján Olekšák, v júli 1980 sa predsedom stal Ing. Karol Ferčák, agronómom zostal Oskar Pavelčák, živočíšnu výrobu viedol Štefan Tomeček, ekonómkou bola Mária Regecová. Ďalšia zmena vo vedení sa udiala v januári 1986, keď sa predsedom stal Ing. Milan Krajanec. V tomto období pribudol nový mechanizačný park, nový objekt pre chov mladého dobytká. družstvo prijalo nový názov „Podhorie“. V rámci družstva pracovala pridružená výroba: stavomontážne práce, práca s mechanizmami pre Chemosvit Svit, šitie utierok, neskôr zvrškov obuvi.⁷²

V roku 1986 bolo:

hovädzieho dobytká spolu	396
kráv z toho	100
ovce	859
bahnice	505

Úžitkovosť hospodárskych zvierat

- výroba mlieka v tis. l.	268,51
výroba hov. mäsa v t.	64,0
prírastok vo výkrme HD	0,59
výroba vlny v kg	2263,0
výroba syra v t.	15,3

Po roku 1992 nastal pokles výroby a následne počet pracovníkov klesol na 60. Koncom 90 tých rokov sa predsedom stal Ing. Ján Mitura, podpredsedom Igor Zemčák. V roku 2002 družstvo prestalo prakticky hospodáriť. Majetok družstva bol rozpredaný. V súčasnosti pôdu obhospodárujú dve skupiny podnikateľov. Na dolnom konci má pôdu v prenájme Ing. Ján Šatala, na hornom konci spoločenstvo: Poľnospol plus Ihľany.

⁷² Tomeček, J.: Družstevníctvo a poľnohospodárstvo. In: Ihľany. Bratislava 1997 s. 59

2.2.3.5. Lesné hospodárstvo v minulosti a dnes

Obec Ihľany obopína z východnej, južnej a západnej strany

prstenec lesných porastov. Lesné hospodárstvo má v tejto obci bohatú históriu. Obyvatelia Majerky a Stotiniac si popri roľníckej práci zarábali na živobytie aj prácou v lesoch a lesy im poskytovali palivové ako aj stavebné drevo. Na terajšom katastri obce Ihľany existovali v minulosti rôzne formy vlastníctva lesa. Obec Majerka mala les obecný. Ako sme už spomenuli jednu jeho časť jej prideliť mesto Ľubica, druhú kúpila Majerka od Ľubovnianskeho panstva.

Ihľa v roku 1937

V Stotinciach sme sa v minulosti mohli stretnúť so súkromným vlastníctvom lesa ako aj s urbárskymi lesmi. Aby sme pochopili, prečo sa vyskytujú obidve formy vlastníctva treba

načrieť do histórie. Už v stredoveku vznikali urbáre, ktoré upravovali vzťah medzi zemepánom a poddaným. Vzťah bol založený na tom, že poddaní užívali časť pôdy zemepána. Povinnosti, ktoré im z užívania pôdy vyplývali, neboli všade rovnaké. Aj keď sa urbárske listiny objavujú od roku 1285, v Stotinciach nie je urbár v stredoveku spomínaný. Významnú zmenu priniesla urbárska regulácia Márie Terézie z roku 1767, keď súkromné urbáre boli nahradené úradnými a na základe výšky poddanského majetku sa stanovila výška poddanských dávok za účelom zjednotenia pracovných povinností poddaných v celej monarchii. V roku 1848 bolo poddanstvo zrušené a s ním aj urbárska viazanosť roľníkov k zemepánom. Zrušili sa roboty, desiatok a iné peňažné a naturálne platby. Urbárska pôda prešla do vlastníctva roľníkov. Od roku 1855

sa v Uhorsku zavádzajú tzv. pozemkové knihy „Grundbuchy“. Pozemky sa spisovali a určovalo sa koľko pôdy sa vyčleňuje sedliakom a koľko ostáva zemepánovi. Pôda sa rozdelila na panskú a pôdu bývalých poddaných, respektíve bývalých urbárikov. V tomto období z pôdy bývalých poddaných vznikajú prvé urbariáty.⁷³ Urbárska spoločnosť v Stotinciach sa v 19. storočí rozhodla pre veľmi výstižný názov - Spoločnosť bývalých urbárikov a tak už samotný názov naznačuje historické korene tejto organizácie.

V prípade urbariátov bol do pozemkovej knihy zapísaný pozemkový celok v členení podľa parciel a zhotovený bol zoznam spoluvlastníkov s vyznačením podielov.⁷⁴ Po urbárskej regulácii Márie Terézie z roku 1767 bola v Stotinciach aj zemepánska pôda, ktorú vlastnili niekoľkí zemepáni. No vlastníkom najlepších pozemkov a lesov bola rodina Beryeviczy, v roku 1863 prešla do vlastníctva rodiny Zsedényi, od roku 1886 patrila zemepánovi Okoličáňmu, po ňom sa majiteľom spomínaných pozemkov stala spríbuznená rodina Krieger- Spitzer⁷⁵ a od tejto rodiny v roku 1902 urbárska spoločnosť v Hodermarku odkúpila tieto pozemky.⁷⁶ Roľníci z Hodermarku mnohé pozemky, ktoré vlastnili iní zemepáni odkúpili a mnohí kupovali lesy aj v iných katastroch, najmä však v Ľubici.

Vývoj pozemkového vlastníctva značne zasiahol socializmus. Štát urbariátom ako aj súkromným osobám odňal užívacie právo k lesom. Na území Levočských vrchov bol zriadený Vojenský výcvikový priestor Javorina a do tohto priestoru sa dostali aj všetky ihlianske lesy.

Priestor nachádzajúci sa približne na ploche, ktorý ohraničujú mestá Levoča, Sabinov, Stará Ľubovňa, Podolínec

⁷³ Od urbárskeho ediktu k zákonu o pozemkových spoločenstvách.
In: Sme z 30.1.2004, s. 27

⁷⁴ tamtiež s. 27

⁷⁵ Majetková podstata obce Hodermark 1904

⁷⁶ Chamilla, A.: Pamätná kniha obce Hodermark. s. 7

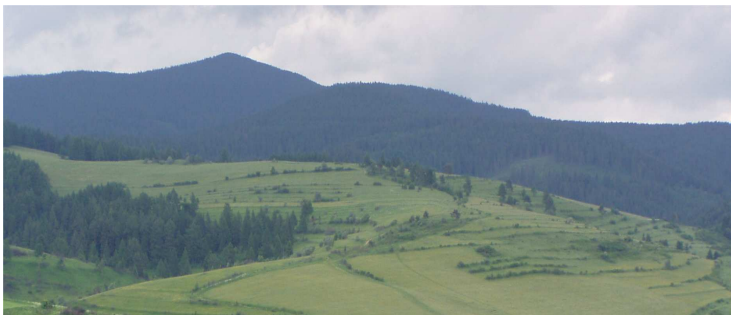
a Kežmarok zahŕňa katastre 24 obcí a mesta Levoča. Z pohľadu armády bol tento priestor zaujímavý už za 1. ČSR, kedy bol z času na čas využívaný na cvičenie vtedajšej armády. Vtedajší dôstojníci boli prevažne Česi a tak si k tomuto územiu vzhľadom na blízkosť Vysokých Tatier, vytvorili určitý vzťah. Už v tomto období sa hovorilo, že z tohto územia by bolo vhodné vytvoriť priestor, ktorý by mohla užívať armáda na cvičenie vojsk. Táto myšlienka sa mohla uplatniť až po 2. svetovej vojne a v zmysle zákona 169/1949 bol zriadený Vojenský výcvikový priestor Javorina. Na základe tohto zákona zaniklo 5 obcí a ďalším 24 obciam boli odobraté časti katastra. Obec Stotince prišla o viac ako 2/3 katastra, obec Majerka približne o polovicu. Keďže toto územie tvorili lesy, lúky a pasienky, dá sa povedať, že občania, ktorí tam boli vlastníkmí, boli pozbavení svojej majetkovej podstaty. Žiaľ, vytváranie tohto priestoru ako aj jeho prinavracanie sa dialo za dramatických okolností. Miestni roľníci nemohli pochopiť prečo by naďalej nemohli využívať pasienky, lúky a lesy, ktoré im historicky patrili a ktoré museli neľahko získavať kúpou za ťažko zarobené peniaze na svojich hospodárstvach, v lesoch, na panstvách a neraz aj v Amerike. Vtedajší štát, aby vytvoril akýsi zvláštny spôsob legálnosti, stanovil cenu za m² lesa, lúk a pasienok na niekoľko halierov a neodvážil sa to nazvať kúpnopredajnou zmluvou ale len dohodou tzv. pokonávkou. Takéto dohody ľudia spočiatku odmietali podpísať a až po veľkých nátlakoch, presvedčovaní, neraz aj po vyhrážkach ako vylúčenie zo školy, strata zamestnania vo fabrike, väčšina ľudí v Stotinciach tieto pokonávky podpísala. Finančné náhrady tých, ktorí nepodpísali boli dané do depozitu. Ak si ich nevyzdvihli do určitého termínu, stalo sa to, že za svoj majetok nedostali dodnes ani korunu.

Súkromným osobám, urbárskym spoločenstvám, ako aj obciam bolo umožnené hospodárenie v lesoch po roku 1989. V obci Ihľany je prinavracanie lesa trochu zložitejším problémom, keďže sa lesy nachádzajú prevažne vo Vojenskom výcvikovom priestore Javorina.

V roku 1990 boli vrátené lesy ležiace v lokalite Záhora, ktoré sú situované mimo vojenského priestoru. Došlo k založeniu Spoločnosti lesomajiteľov a jej prvým predsedom bol Štefan Tomeček, potom Igor Zemčák a v roku 2003 sa predsedom stal Juraj Tomeček. Už od

roku 1990 začal boj za prinavrátenie lesov vo VVP Javorina. Slovenská národná rada prijala zákon č. 138/1991Z.z. a v roku 1992 novelu č. 306/1992 Z.z. o majetku obcí, ktoré umožňovali odňatý majetok získať späť do vlastníctva. Obciam, ktoré vlastnili lesy vo VVP Javorina nebol majetok vydaný,

Pohľad na ihlianske lesy

a tak sa začala iniciatíva starostov týchto obcí o prinavrátenie majetku. Starostovia Oto Dovjak z Ľubice, Juraj Tomeček z Ihlian, Ing. Jozef Kovalčík z Vrbova, Michal Kravčík z Hniezdneho, Miroslav Zakopjan z Tvarožnej absolvovali množstvo rokovaní o prinavrátení majetku s Vojenskými lesmi a majetkami, š.p. Pliešovce, OZ Kežmarok, s krajskou vojenskou a ubytovacou správou v Košiciach, s ministerstvami armády, vnútra a s poslancami Národnej rady SR. Okrem oficiálnych rokovaní, občania dotknutých obcí blokovali autá odvážajúce drevnú hmotu a samosprávy prijímali Všeobecné záväzné nariadenia. Ihľany boli obcou, ktorá popri Ľubici bola najaktívnejšou v boji za prinavrátenie lesov. V roku 1994 sa konali blokády aj v Ihľanoch. Vojenské lesy, posunuli tento problém na súd, a tak niektorým občanom život strpčovali súdy. Súdom sa zúčastňovali: vtedajší starosta Juraj Tomeček, poslanci Viliam Krempaský, Michal Firment, Ján Čopjak, Igor Zemčák, Helena Stašová, Elena Palčová. Napraviť krivdy komunistického režimu starostom pomáhali riešiť aj poslanci vtedajšej Slovenskej národnej rady Javorský, Masaryk, Šimko, Čarnogurský, Mikloško. V roku 2004 bol prijatý zákon č. 245/1994 Zz., ktorý stanovil, že do majetku obce prechádzajú aj lesy, ktoré boli zahrnuté do VVP Javorina. Po nadobudnutí účinnosti a platnosti tohto zákona obec ako vlastníčka vstúpila do hospodárenia v obecnych lesoch od novembra

1994. Stalo sa tak vďaka rozhodnému a principiálnemu postoju vtedajšieho vedenia obce.

V roku 1995 za koalíciej vlády HZDS, SNS a Združenia robotníkov Slovenska bola prijatá novela o majetku obcí č. 147/1995 Z.z., ktorá stanovila, že ak nedôjde k dohode do 31.decembra 1995, na obecnom majetku hospodári armáda SR. Takto formulovaný zákon považovali starostovia dotknutých obcí za zákon, ktorý je v rozpore s ústavou a skupina 34 poslancov dala podnet na Ústavný súd SR, ktorý následne vydal nález, že ustanovenia paragrafu 16 zákona č. 147/1995 sú v rozpore s Ústavou SR. Vlastníctvo obcí bolo určené za nespochybniteľné majetok bol obciam úradne odovzdaný.⁷⁷ Aj keď k úradnému odovzdaniu týchto lesov došlo neskôr, pre obec Ihľany mala táto udalosť veľký význam a aj vďaka hospodáreniu v lesoch obec od roku 1994 vybudovala takmer celú infraštruktúru a 20 obecných bytov odlišného štandardu.

Veľa námahy a úsilia vynaložili bývalí vlastníci, kým bol prijatý zákon č. 173/2003, čo je novela zákona č.229/1991 o úprave vlastníckych práv k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov. V zmysle tohto zákona si občania našej obce v drvivej väčšine cez splnomocnenca uplatnili nároky na vydanie majetku vo VO Javorina. Po veľkých ťažkostiach s mnohými úradmi väčšinou spadajúcimi pod Ministerstvo obrany SR došlo k vydávaniu rozhodnutí o schválení dohody. K 1. júlu 2005, teda po dvoch rokoch od uplatnenia vlastníctva bolo vlastníctvo priznané 35 osobám z celkovo vyše 200 žiadostí.

Celá táto problematika sa javí zložitá, nakoľko zoštatnenie v 50 tých rokoch prebehlo narýchlo a to už nezodpovedá dnešným nárokom na zápis do listov vlastníctva osobám, ktorým už bolo vlastníctvo prinavrátené. V súčasnosti je oprávnený listy vlastníctva vydávať vojenský katastrálny úrad, ktorý sa s touto problematikou nevysporiadal ani po dvoch rokoch od prijatia zákona. Urbársky majetok ešte riešený nebol. Situácia v okolitých obciach bola k 1. júlu 2005 ešte horšia, keďže sa prakticky rozhodnutia obyvateľom iných obcí nevydávali, napriek tomu, že sú zákonom stanovené lehoty na vybavenie, že sa touto problematikou zaoberala aj prokuratúra, na tomto pomerne veľkom majetku stále hospodáril i štát.

⁷⁷ Tomeček, J. Ihľanske lesy In: Ihľany Bratislava 1997, s. 74

Po získaní prvých rozhodnutí sa vlastníci počas troch dní v decembri 2004 rozhodli blokovat' prístup ťažných mechanizmov do lesa. Lesný traktor sa dostal do lesa za pomoci súkromnej bezpečnostnej služby, ktorá vykonáva lesnú stráž pre doterajšieho užívateľa, ktorým sú Vojenské lesy a majetky.

Bývalí vlastníci pozemkov boli veľmi sklamaní, mnohí už ani neverili, že lesy vo VVP Javorina sa im naozaj vrátia. V októbri 2005 sa predsa podarilo prelomiť ľady v tejto zložitej problematike. Predchádzali tomu rokovania na VLM Kežmarok so zástupcami samotných Vojenských lesov a Ministerstva obrany. Vlastníkov ihlianskyh lesov na rokovaníach zastupovali členovia výboru a dozornej rady Spoločnosti lesomajiteľov Juraj Tomeček, Vladimír Staš, Juraj Jankura, Miroslav Čopjak, Miroslav Brejka, Ján Tomeček a Juraj Zemčák. Po veľmi zdĺhavých a náročných rokovaníach sa im podarilo dospieť ku kompromisu, že Spoločnosť lesomajiteľov Ihľany začne od 1. apríla 2006 hospodáriť na 800 ha lesa z celkovej výmery 1240 ha. Do úplného vyriešenia vlastníckych vzťahov vo VVP Javorina budú na zvyšných približne 450 ha hospodáriť Vojenské lesa š.p. Kežmarok, pričom na spomínaných 800 ha Vojenské lesy š.p. Kežmarok prestali hospodáriť v októbri 2005.

Na jar roku 2006 sa konali nové rokovania medzi vyššie spomenutými zainteresovanými stranami. Historicky významný deň sa javí 15. máj 2006, kedy do hospodárenia ihlianskej Spoločnosti lesomajiteľov bolo odvzdaných 407 ha, na ďalších taktiež približne 400 ha bude Spoločnosť lesomajiteľov zabezpečovať len ochranu lesa a Vojenské lesy a majetky š.p. Kežmarok budú hospodáriť približne na 450 ha.

Dúfame, že Správe nehnuteľného majetku a výstavby Košice Ministerstva obrany SR a Obvodnému pozemkovému úradu v Kežmarku sa v blízkej budúcnosti podarí uspokojiť aj ďalších vlastníkov, ktorí si v zákonom stanovenom termíne uplatnili žiadosti.

2.2.4 Umelecko historické pamiatky obce

Gréckokatolícky chrám sv. Michala archanjela v Stotinciach.

Ide o pôvodnú ranogotickú stavbu z poslednej tretiny 13. storočia, v lodi je chrám barokovo zaklenutý. Je jednolod'ový s presbytériom s rovným uzáverom. Je k nemu pristavená sakristia a predstavaná veža. Presbytérium je zaklenuté krížovou rebrovou klenbou. Klinové skosené rebrá dosadajú nábežnými štítkami na konzoly. Lod' má valenú klenbu s lunetami. V podveží je lomená valená klenba. Fasády sú hladké s opornými piliermi, veža je členená lizénovým orámovaním. Na južnej strane lode a pod vežou sa zachoval gotický portál s ostrením hruškovitého profilu. Okolo kostola je pôvodný múr, ktorý tvorí sokel k plotu.

Ikonostas je z roku 1898 a je zhotovený podľa ikonostasu z dnes zaniknutej obce Blažov. Ikonostas je 5- radový. V prvom rade sa nachádzajú výjavy zo starého zákona, v druhom je Mikuláš, Bohorodička, Kristus učiteľ a patrón chrámu sv. Michal. V treťom sú sviatky Bohorodičky a Pána. V strede medzi obrazmi je ikona Poslednej večere. V štvrtom rade je osem ikon apoštolov po dvoch a v piatom dvanásť proroci. V strede medzi obrazmi je ikona Krista Kráľa. Kazateľnica zo začiatku 20. storočia zodpovedá tradičnému barokovému chápaniu. Bočný oltár Panny Márie je barokový, uprostred oltárnej architektúry s drapériou je gotická socha Panny Márie datovaná rokom 1475 /polychrómová drevorezba/. V priestore pod vežou je barokový krucifix. Ide o polychrómovanú ľudovú drevorezbu z 18. storočia. Je vložená do neskorobarokovej niky s akantovou a rokajovou ornamentikou na severnej strane lode. Plastika Kristus na kríži je baroková z konca 18. storočia. Je to práca ľudového charakteru /polychrómovaná drevorezba/.⁷⁸

Pozornosť si zaslúžia aj zvony. Sú tri, usporiadané od najväčšieho po najväčší. Malý zvon nesie meno Ján, druhý „stredný“ má meno Mikuláš. Tretí zvaný veľký nesie meno Michal. Malý zvon bol vyrobený v klasicistickom štýle v roku 1866. Pôvodne všetky zvony boli z tohto obdobia. Pôvodne boli v chráme staršie zvony,

⁷⁸ Pamiatky východoslovenského kraja v štátnych záznamoch. Košice 1967.

ale tie sa pri požiari v roku 1863 zničili a tak z ich pozostatkov za terajšou požiarnou zbrojnicou zliali jeden veľký a dva menšie zvony. Počas prvej svetovej vojny vojaci zobrali dva väčšie zvony a v chráme ostal len najmenší zvon. Po prvej svetovej vojne boli v roku 1921 kúpené dva nové zvony, ktoré stáli vtedajších 44000 korún. Na ich zakúpenie prispeli veriaci z Hodermarku, ktorí sa odsťahovali do Ameriky sumou 24000 korún a každý obyvateľ obce musel prispieť sumou 15 československých korún.⁷⁹ Na zvonoch z roku 1921 je nápis „ Na spásu božiu dali postaviť veriaci Hodermarku spolu s veriacimi odsťahovanými do Ameriky“. Vo svätyni za oltárom sa nachádza freska zo 16. storočia. Na pravej strane ikonostasu je socha Božského srdca, na stenách sú umiestnené obrazy Panny Márie nepoškvrnenej, sv. Terezky a vzkriesenie Lazara.

Rímskokatolícky kostol sv. Martina biskupa v Majerke

Tento kostol je pôvodne stredoveký, v prvej polovici 19. storočia prestavaný v empírovom slohu. Jednolod'ový kostol má presbytérium s rovným uzáverom. celý priestor i sakristia sú kryté rovným stropom. Hlavný oltár je pseudoklasicistický z prvej polovice 19. storočia, uprostred je umiestnený obraz sv. Martina biskupa z roku 1754. Zachoval sa fragment neskorogotického oltára z obdobia okolo roku 1520 a reliéf Rozchod apoštolov zo začiatku

⁷⁹ Chamilla, A.: Pamätná kniha obce Hodermark. s.37

16. storočia, z okruhu majstra Pavla z Levoče. Je to polychrómovaná drevorezba.

Medzi umeleckohistorické pamiatky kostola tiež patria: plastika Kristus na kríži, ľudová umelecká práca z polovice 19.

storočia, umiestená pod

chórom/polychrómovaná drevorezba/, rokokové svietniky z druhej polovice 18. storočia na dvoch bočných oltároch, dve cibóriá. Jedno je z druhej polovice 18. storočia

z pozláteného striebra, na nohe má nápis, druhé z roku 1767 je klasicistické strieborné.

Monštrancia je rokoková z druhej polovice 18.

storočia z pozláteného striebra, zdobená

figurálnymi reliéfmi, rokajom a českým sklom. K vzácnym predmetom patrí tiež lampa na večné svetlo, je neskorobaroková, strieborná, zdobená tepanými listami, kvietkami a aplikovanými ružicami.⁸⁰

⁸⁰ Pamiatky východoslovenského kraja v štátnych záznamoch. Košice 1967.

Evanjelický kostol a. v. v Majerke

Kostol z roku 1787 je tolerančno barokovo-klasicistická stavba bez veže. Iné zdroje uvádzajú, že základný kameň kostola bol vysvätený v roku 1807 a postavený bol v roku 1835⁸¹. Má sieňový polkruhovo zakončený priestor preklenutý pruskými klenbami. Fasády budovy sú hladké.

Rokokový oltár pochádza z konca 18. storočia /polychrómovaná drevorezba/po stranách plastiky sv. Petra a Pavla apoštola, Mojžiša a Árona. V nadstavci sú dvaja adorujúci anjela reliéfna skupina najsvätejšia Trojica. Oltár dopĺňa rokajová ornamentika. Kazateľnica je baroková s polygonálnym parapetom, ktorý je členený kazetami a točenými stĺpkami z konca 18. storočia. Protestantská empora je drevená polychrómovaná a rokoková. Klasicistický orgán pochádza z prvej polovice 19. storočia. K umeleckohistorickým pamiatkam kostola patrí aj renesančná kanvica zo 17. storočia. Je cínová, valcového tvaru, s pyskatou výlevkou a rytým dekorom.⁸²

Kríž z roku 1888

V roku 1888 dal hodermarský farár Alexander Kriško postaviť kríž na vrchu pri terajšej poľnej ceste do Krížovej Vsi. Rovnaký kríž bol v tom

⁸¹ Malovcová, B.: Z minulosti Majerky a Stotinieč. In Ihľany. bratislava 1997. s.18

⁸² tamtiež s.

istom roku postavený aj na cintoríne v Hodermarku.⁸³

Kaplnka pred obcou

Koncom októbra 1940 bola postavená kaplnka pred obcou vedľa farskej záhrady. Dal ju postaviť Michal Jančura so svojou ženou ako ďakovný dar za šťastný návrat z USA do rodnej obce. V decembri 1940 bola táto kaplnka posvätená.⁸⁴

Kaplnka Panny Márie Lurdskej

K pekným miestam v obci patrí areál, v ktorom je umiestnená kaplnka Panny Márii Lurdskej a taktiež kríž s nápisom „CHRISTOS A MÁRIA ŤA VOLÁ“. Kaplnka bola vybudovaná z iniciatívy miestneho farára o. kanonika Sergeja

⁸³ Chamilla, A.: Pamätná kniha obce Hodermark. s.37

⁸⁴ tamtiež s. 76

Kovča a v roku 1991 bola slávnostne vysvätená.

Najstaršie hroby v obci

Obidva cintoríny v obci sú pomerne staré. Ľudia v minulosti dávali k hrobom svojich príbuzných zväčša drevené kríže, preto sa tieto hroby nezachovali. V Hodermarku sa pochovávalo v minulosti aj okolo chrámu. Svedčí o tom aj miestne pomenovanie „Nižnij smičir“, ktoré ešte niektorí starší ľudia aj v súčasnosti užívajú. Dôkazom toho je aj to, že pri výstavbe plynofikácie v roku 2000 sa našla pomerne plytko hromada kostí. Pri tomto chráme sa okrem hrobu o. kanonika Sergeja Kovča nachádzajú aj staršie hroby. Podľa pamätnej knihy obce Hodermark dva patria príbuzným bývalých hodermarských farárov, ktorí v obci pôsobili v druhej polovici 19. storočia. Ide o Antóniu Takacs a dieťa farára A. Krišku. Tretí hrob patrí Michalovi Tomečkovi, ktorý mal prímenie „Onda“.⁸⁵

V Majerke sa taktiež nachádzajú hroby z 19. storočia. Ide o nemecké hroby.

Kríž na vrchu Barich z roku 2003.

Kríž bol vysvätený 19. septembra 2004 za účasti rímskokatolíckych a gréckokatolíckych veriacich obce Ihľany.

⁸⁵ tamtiež s. 39

2.2.5 Osobnosti obce

Ján Jozef Hodermarský

Boh si do svojich služieb v 18. storočí povolal aj viacerých rodákov zo spišskej obce Hodermark (Hundermark). Najznámejším rodákom z Hodermarku bol Ján Jozef Hodermarský, ktorý sa narodil v rodine kantora – učiteľa. Po štúdiách na Trnavskej univerzite bol v roku 1701 vysvätený za kňaza, vstúpil k Baziliánom a stal sa generálnym vikárom biskupa de Camillisa. Zaiste ho aj preto, napriek mladému veku, cisár a taktiež primas a nuncius odporúčali na funkciu mukačevského biskupa, no Rím jeho menovanie nepotvrdil, lebo za povstania Františka II. Rákociho sa postavil na stranu cisára a musel utiecť na východné Slovensko. Hodermarský sa zaslúžil o úpravu mukačevského kláštora, v ktorom aj zomrel.

Prokop Hodermarský

Prokop Hodermarský bol bratom Jána Hodermarského. Vstúpil do rehole sv. Bazila Veľkého v Poľsku. Poľskí baziliáni mu umožnili nadobudnúť teologické vzdelanie v Olomouci. Jeho brat ho získal v prospech mukačevského sudcu a od roku 1723 si plnil svoje poslanie v Marmaroši. Zomrel v kláštore sv. Mikuláša pri Mukačeve.

Alexej Hodermarský

Alexeja Hodermarský, po ukončení školy v Užhorode študoval na univerzite v Trnave. V roku 1743 je spomínaný ako mukačevský kňaz, ktorý žil pre svojich veriacich a v roku 1749 ako mukačevský kňaz zomiera.⁸⁶

Ján Čišenko

Pochádzal taktiež z Hodermarku z chudobnej rodiny. Narodil sa v roku 1746. Po skončení filozofie bol profesorom na triviálnej škole v Mukačeve. V roku 1769 bol vysvätený za kňaza

⁸⁶ Lucskay, M.: c. d., s. 33.

a poslaný na štúdiá do Trnavy. Po skončení štúdií roku 1773 bol kňazom v Zdobe pri Košiciach do roku 1795.

Jakub Meltzer

Pochádzal z Popradu, študoval v Kežmarku, v Bratislave a v Jene. Ako majerský evanjelický farár začal pôsobiť v roku 1807 ako dvadsaťpäťročný, ale už v roku 1807 odchádza do Veľkej Lomnice. V Majerke naňho dlho spomínali najmä preto, že materiálne a duchovne podporoval cirkevný zbor. Písal práce o významných činiteľoch uhorských dejín, ako aj básne, náboženskú literatúru, najmä kázne, vydal maďarské historické povesti, čítanku pre cirkevné ľudové školy.

Mons. Sergej Kovč, titulárny kanonik

Pochádzal z obce Podvoločiská na Ukrajine. Po gymnaziálnych štúdiách študoval na filozofickej fakulte, neskôr zmenil odbor, prešiel na teológiu, ktorú vyštudoval v Kyjeve. Za kňaza bol vysvätený 28. septembra 1941. Potom prišiel do Československa. Po inkarnácii do Prešovskej gréckokatolíckej diecézy pôsobil vo farnosti Maškovce v okr. Humenné, neskôr Kremná v okr. Stará Ľubovňa /1945-1948/. V roku 1948 bol zaistený a presunutý do tábora nútených prác v Novákoch. V apríli 1950 sa skončila jeho oficiálna duchovná činnosť. Od októbra 1953 do októbra 1954 bol obvinený z pokusu neoprávneného opustenia republiky na trest nepodmienečného odňatia slobody. Dnes už nevieme či opustenie bolo zinscenované štátnou bezpečnosťou, alebo bolo skutočné⁸⁷. Do roku 1968 pracoval ako vedúci dopravy v OSP Tatranská Lomnica. V roku 1968 sa stal správcom farností Ihľany. Správcom farnosti bol do roku 1999. V 80. tých rokoch opravil farskú budovu, značne renovoval aj chrám a dal postaviť kaplnku Panny Márie Lurdskej. Za jeho dlhoročnú prácu mu obecné zastupiteľstvo pri príležitosti 690. výročia od prvej písomnej zmienky o obci 24. mája 1997 udelilo čestné občianstvo. Zomrel 9. novembra 2000 v Prešove. Pochovaný je pri gréckokatolíckom

⁸⁷ Babjak, J.: Zostali verní č. 8. Košice 2001. s. 57-60

chráme v Ihl'anoch. Svätú liturgiu a pohrebné obrady vykonal za prítomnosti veľkej účasti gréckokatolíckeho, rímskokatolíckeho duchovenstva a mnohých veriacich z Ihlian a okolia gréckokatolícky biskup Mons. Ján Hirka.

3. Kroje, zvyky, tradície

3.1.Obydlia

V minulosti žili obyvatelia Hodermarku a Majerky veľmi jednoducho. Tieto obce boli niekoľkokrát prestavané, čo majú na svedomí už spomínané požiare. Hodermark vyhorel v roku 1908, Majerka v roku 1942. Popolom ľahli takmer všetky obydlia, čo bráni súčasným obyvateľom vidieť príbytky ich predkov.

V Hodermarku je najstaršou stavbou okrem kostola sypanec⁸⁸ postavený 28. mája 1830 v záhrade Juraja Ridzika č. 229. Ide o drevenú stavbu omietnutú tzv. valkami⁸⁹.

Tento druh omietky je skôr typický pre východnejšiu časť Slovenska. V Hodermarku boli domy aj v minulosti postavené jeden pri

Najstašia ľudová stavba v obci
druhom, ešte na začiatku 20. storočia rodinné domy boli zväčša drevené, tvorila ich len jedna izba, kde sa tlačilo 12 ľudí. Súčasťou domu pokrytého šindľami boli „šini“⁹⁰. Šinami ľudia vstupovali do izby, mali v nich aj pekárnik, starý odev zavesený na žrdi a rôzne

⁸⁸ stavba postavená mimo obydlia slúžiaca ako sýpka a sklad

⁸⁹ ide o omietku zhotovenú z pliev a hliny

⁹⁰ zastrešená časť domu, slúžiaca ako vchod a sklad

predmety potrebné pre chod domácnosti. V izbe mali pec, jednu posteľ, prípadne dve, deti spali na tzv. strejzakoch⁹¹. V izbe bol stôl, dookola boli rozostavané lavice, na múre viseli hodiny a na stropových brvnách boli повеšané taniere. Každý tanier bol iný a vymaľovaný rôznymi farbami. Okná v izbe boli malé, ich rozmer bol 40 x 70 cm. Podlaha bola hlinená.

Keďže sa obyvateľstvo živilo poľnohospodárstvom a ľudia mali k domácim zvieratám veľmi kladný vzťah, v izbe si neraz našli miesto i malé kuriatka, husi i prasiatka.

Po požiari v roku 1908 si Hodermarčania postavili kamenné domčeky. Strechy, okrem kostola, fary a školy ostali pokryté šindľami. Vedľa izby si postavili komory, slúžiace ako špajz. Mnohí tieto komory začali neskôr prerábať na kuchyne a tak vznikali dvojizbové domčeky. Domy, ktoré boli postavené, prípadne opravené tesne pred druhou svetovou vojnou, mali už okná veľké. Za domom bola pristavená maštal', na ktorú sa u prevažnej väčšiny domov napájala stodola.

Štruktúra domov sa začala meniť až po druhej svetovej vojne, v 70. tých rokoch si ľudia začali stavať viacizbové domy, ktoré mali ústredné kúrenie, pribúdali sociálne zariadenia. Aj napriek pokroku, ktorý zaznamenávame v rozvoji bývania, z mnohých domov v tejto časti obce dýcha história. Sú zachované aj pôvodné domy, napr. č 208, 209, no v mnohých prestavaných domoch sú ponechané „šini“.

Aj v Majerke na začiatku 20. storočia užívali len jednu izbu, ktorú zvyklo obývať aj 12- 13 ľudí. V izbe bola pec z hliny a tehál. Okolo pece boli nabité klince, na ktorých visel potrebný kuchynský riad, na drevenom strope boli taktiež повеšané rôznofarebné taniere. V izbe bola posteľ, na ktorej spávali rodičia, ostatní členovia spávali na laviciach, pekárnikoch, na slame alebo strejzakoch. Mimo izby mali komoru, ktorá nahradzovala špajzu. Za domom bola maštal' a stodola. Aj v Majerke podobne ako v Hodermarku si v izbe našli miesto aj malé kuriatka, húsatka, prasiatka, jahniatka a v zimných mesiacoch brali na ohriatie aj teliatka.

Zmeny v bývaní nastali po požiari v roku 1942. Obec bola nanovo postavená, boli v nej vybudované na vtedajšie pomery veľmi pekne domy. Majerka dostala nový urbanizačný ráz. Boli vytvorené

⁹¹ po domácky zhotovený madrac naplnený slamou

nové ulice. V dome, ktorý bol pokrytý červenou škridľou bola kuchyňa a dve izby. Z domu bol urobený prechod do maštale.

Súčasní obyvatelia tejto časti obce bývajú dodnes po menších úpravách v týchto domoch.

Typické majerské stodoly

3.2 Odev

Ľudový odev predstavuje dôležitú súčasť ľudovej kultúry. V dôsledku mnohoetnickosti sa na Spiši zachovalo niekoľko druhov krojov. Kroje sa menili od dediny k dedine, podľa náboženstva, etnickej príslušnosti, ale častokrát aj podľa bohatosti obce. Už Matej Bell si všimol ľudový odev na Spiši a napísal, že slávnostný odev Rusínov a Slovákov na konci 18. storočia bol biely. Pozostával z bielej ľanovej košeľe so širokými rukávami a z bielych súkenných nohavíc. Na košeľu si obliekali súkenné alebo kožušinové vesty jednoduchého strihu, v zime súkenné hune a haleny. Na nohy si obúvali krpce a hlavy si pokrývali klobúkmi so širokou strechou. Nevyhnutným doplnkom bol široký kožený alebo súkenný opasok. Nemecký sedliak si v tom istom čase obliekal tmavomodré nohavice z jemného súkna. Na ľanovú košeľu sa nosila vesta a kabát, často

siahajúci až po päty, šité z toho istého materiálu ako boli nohavice. Na nohy si obúvali čižmy, hlavu pokrýval vysoký „švédsky „ klobúk, v zime kožušinová čiapka.⁹²

*ženský kroj v Hodermarku
v prvej polovici 20 st.*

⁹² Prochotský, S. a kol. Ľudový odev na Spiši. Košice 1990, s. 11-12

*mužský kroj
v Hodermarku v prvej
polovici 20 st.*

Aj ľudový odev prešiel vývojom a po zrušení poddanstva došlo k zmenám aj v obliekaní sedliackeho ľudu. Aj odev ľudí v Majerke a Stotinciach sa menil, prechádzal vývojom. *Hodermarské ženy na zač. 20 st.*

Odev v Hodermarku:

Ženský kroj: V minulosti ženy nosili *košeľu*. Ženská košeľa sa skladala z dvoch častí. Prvá časť sa skladala z rukávov a drieku. Od pásu dole si dávali „*bendľačku*“. Na košeľu si obliekali *kydľu* s *lajblíkom*. Na lajblík obliekali *blúzku* a na kydľu *fartuch*. Na nohách nosili *kerpčky*, do ktorých si obúvali *onuce* z ľanu previazané *remeňanými šnúrkami*.⁹³ Ženský odev nosili v 19. storočí farbiť do Spišskej Belej. To bol odev na všedný deň. Slávnostný odev bol odlišný od všedného. Hodermarské ženy sa vo sviatočné dni neuspokojili s ľanovým odevom, ale kupovali si postupom času hodvábné spodky, košele a kydle. Hodermarský kroj zostal dodnes zachovaný v tejto podobe: kašmírová sukňa- *tibetka*, atlasový *lajblík*, hodvábná šatka- *chustka*, *drelichová košeľa*. Pri sviatočnom oblečení sa nosili na hlavách aj *party*. Ako doplnky používali *stuhypantle*. Ako vidíme, kroj prechádzal vývojom, no dnes zachovaný kroj pozostáva z dvoch kydiel- spodnej a vrchnej, fartucha, ďalej ho tvoria tročky, čo je opasok, košeľa spodná a vrchná, lajblík. Kroj je doplnený stuhami- pantlikami. Ku kroju patrí aj parta, ktorú nosili len dievčatá na veľké sviatky. Partu tvorí :

úbok- akási čelenka

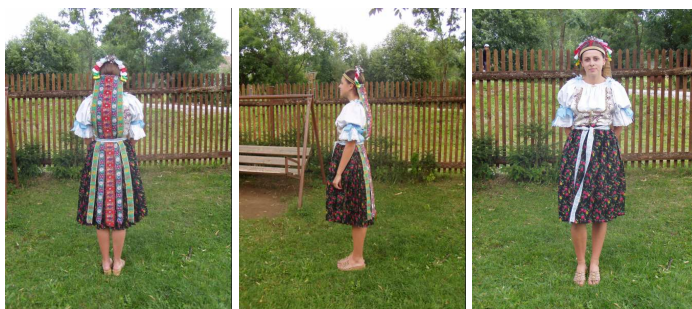
ceplíky- do hora vyviazané vrkoče, na ktorých boli stuhy
venček a dozadu smerovali dlhé *stuhy*.

⁹³ Kronika obce Ihľany 1962-1984, s.134

K ženskému kroju v Hodermarku patrila aj *polka*- bolo to zložené plátno, ktoré nosili dievčatá na veľké sviatky.

Mužský kroj:

Mužský odev bol jednoduchý, ako spodné prádlo sa nosili gače, košeľa z hrubého ľanu, nato si obliekali súkenné nohavice z ovčej vlny - *chološne*, muži nosili košelu s golierom, na ktorej bol uviazaný *holštuk*- kravata. Muži nosili aj lajblík. V Hodermarku existoval postavny lajblík, ktorý nosili chlapci, a muži nosili biely lajblík. V zime nosili huňu, na hlavách klobúk- *krysák* a na nohy si obúvali *kerpci*.

Odev v Majerke

V Majerke sa kroj nezachoval, no bol veľmi podobný hodermarskému. Ženský kroj v Majerke sa odlišoval od hodermarského polovičnými rukávmi na košeli, na ramenách mali pantlíky /stužky/, okolo kydli bol pás a parta mala venček s trblietavými pantlikami⁹⁴. V minulosti chlapi nosili *chološne*, košele z domáceho plátna a *hune*. Ženy si obliekali *kydle*, *lajblík* a košele, *fartuch*. Kydle a fartuch si dávali farbiť do farbiarne v Kežmarku.

3.3 Domáce výrobky

Hodermarok

V Hodermarku mala veľkú tradíciu výroba súkna. Súkno sa vyrábalo z ovčej vlny, ktorú najprv priadli, potom tkali na krosnách

⁹⁴ z rozprávania A. Šromovskej a K. Dindovej

a po vytkaní odovzdávali do foluša⁹⁵, kde pomocou mlatkov súkno zbili a urobili ho pevným a tvrdým. Vo foluši plátno foloval kameň vo vode a potom ho sušili. Z vypracovaného súkna domáci krajčír šil chološne a hune. Krajčírstvo sa dedilo v rodine Mituru /Kravca/.

Medzi ďalšie remeslo s bohatou tradíciou patrí výroba šindľov, ktorými pokrývali strechy domov. Výrobou šindľov sa zaoberal každý roľník. Šindle vyrábali aj pre obyvateľov iných obcí z okolia.

Medzi veľmi zaujímavý výrobok môžeme považovať výrobu jedľého oleja z ľanového semena. Posledným výrobcom bol Michal Brejka a jeho olejáreň zanikla v roku 1946.

Hodermarské ženy boli zručné v spracovávaní ľanu. Z ľanu zhotovili vlákna, z vlákien priadzu a z priadze na krosnách tkali plátno. Z vytkaného plátna tkali pre seba a pre svoju rodinu spodné prádlo. Zo zbytkov tohto ľanového plátna a starých kusov tkali pokrovce. Taktiež tkali trelichové plachty.

K ďalším domácim výrobkom v Hodermarku môžeme zaradiť výrobu obuvi kerpcev, výrobu masla, syra, výrobu chleba v pekárnikoch, výrobu drevených klincov. Ich posledným výrobcom bol Ján Brejka č.d. 112. Okná, dvere, skrine, stoly, kasty, zhotovoval Juraj Kitan. Kolesá do roľníckych vozov zhotovoval Michal Mitura /Kravec/, obuvníkom bol Ján Turoček, no v roku 1947 sa odsťahoval do ZSSR.

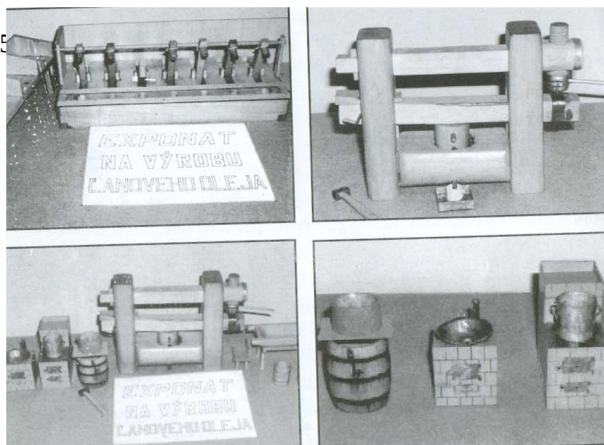
Popis výroby ľanového oleja

1. ľanové semeno sa sušilo na peci 3-4 dni a denne sa premiešavalo.
Semenom sa tľklo v stupoch⁹⁶ v dome gazdu.
2. Semenom sa osievalo na hustom site, múka ostala na bajte⁹⁷, vysypala sa do koryta, do múky sa vliala vlažná voda.
3. Múka sa v koryte šúchala rukami- *knorcala* sa 10-15 minút
4. Múka sa s mierkou s obsahom 3 kg rozdelila do plechových nádob.

⁹⁵ foluš- zariadenie slúžiace na výrobu súkna

⁹⁶ stupy- zariadenie slúžiace na drvenie ľanového semena

⁹⁷ bajta- doska slúžiaca na spracovanie cesta

nádoby sa vysypala do kotlíka a sústavne sa miešala drevenou látkou, aby sa nepripálila na ohni. Keď sa z múky začalo pariť, bola pripravená na lisovanie.

6. Na menšom sude mal olejár pripravenú dosku a na nej okrúhlu nádobu, v ktorej bolo súkno z ovčej vlny s rozmerom 50 x 50 cm a okrúhla súkenná záplata.
7. Horúca múka zabalená do súkna sa vložila do lisu. Predĺžené drevo sa vsunulo na klátik /rigel/. Na koniec tohto dreva sa *perlikom* - kováčskym kladivom nabil klin. Olejár s pomocníkom na druhej strane krútil skrutku železnou tyčou. Po 15 minútach vyšiel z lisu olej. Z jedného výlisku bolo 7-8 dl. Zákazník si olej nalieval do svojej fľaše. Výlisok sa volal makúch, gazda si ho bral domov a namočený vo vlažnej vode pridával do sečky pre kone, voly, kravy. Olejár za každý makúch dostal jednu korunu, liter oleja sa predával za 10-15 korún.⁹⁸

Majerka

V Majerke sa väčšina domácností sústreďovala na výrobu šindľov, taktiež sa zaoberali drevorubačstvom a taktiež výrobou

⁹⁸ Tomeček, J. Po roku 1918. In: Ihľany. Bratislava 1997, s. 30

jedlého oleja z ľanového semenca. Taktiež piekli doma chlieb, vyrábali maslo a syr.

3.4 Svadba v Hodermarku a Majerke

Hodermarok

V minulosti vznikali nové vzťahy najčastejšie pri tancovačkách, ktoré sa organizovali za Dubry, v súčasnosti za Palča č.d. 199. Tancovačka sa musela skončiť do 21,00. Ak sa črtal nejaký vzťah, tak sa v tom dome robili tzv. „večurky“. Dievčatá pracovali s kúdelom a chlapci sa s nimi prekárali, potom tancovali. Na výber nevesty mali v minulosti veľký vplyv rodičia, ak si ženích našiel nevestu sám, rodičia mu museli dať súhlas. Rodičia ženícha navštívili rodičov nevesty, hovorilo sa, že idú nevestu „sprašať“.

Pýtali sa „dáte svoju dcéru za nášeho chlapca“. Niekedy sa stalo, že rodičia, napriek inej vôli nevesty, ženícha odmietli. Ženícha volali bravdžir alebo bravdiger a nevestu brauta. Bravdžir musel dať 1 liter pálenky pre budúcich novomanželov, rodičov a starých rodičov. Keď ju vypili, zavolali širšiu rodinu. Ak sa na „sprašaní“ dohodli, budúci mladomanželia išli na druhý deň na zápis na matričný úrad. Po zápise urobili zasnuby zvané rukoviny. Na rukoviny si volali starostu, ktorý si už vopred pripravil reč na podráždenie citov jedných i druhých. Na rukovinách nakládli pred bravdžira plno koláčov „kuchov“. Bravdžir a brauta si museli spoločne vypiť pred všetkými prítomnými. Brauta položila prázdny pohárik pred bravdžira a prevrátila ho hore dnom, na znak toho, že ona má vo všetkom „verch“. Po rukovinách boli v kostole ohlášky „opovidky“. Povinnosťou dievčat bolo pripraviť pred svadbou ratolestku. Na drevenú palicu „dručok“ dávali stužky „pantliky“ postupne v tvare ihličnatého stromu a na vrch upevnili fialku. Keď ratolestku pripravili, u bravty vypili prevarenú pálenku. Dvaja družbovia chodili 3 týždne pred svadbou pozývať svadobných hostí na svadbu. Keď vošli do domu tak po pozdrave Slava Isusu Christu nasledovalo „*Dali Vas pozdraviti svadobnyj otec i svadobna mati, že by ste prišli na vešila a že by ste byli tam pritomni a ochotni.*“ Medzi jednotlivými domami, ktoré mali navštíviť si spievali:

*Družba som ja družba
t'ážka moja služba,
chodim po pytaňu
jak džad po žobraňu.*

*Prepíju co ja mam,
chlopca do školy dam,
tam ša zaverbuju i pomaširuju.*

V deň svadby starosta niesol ratolestku a spolu s bravdžiom išli ku braute. V dome brauty si pripravili zamaskované osoby a núkali ich bravdžiovi. Bravdžir, ktorý mal pierko zložené z piatich menších pierok, každú odmietol a netrpezlivo čakal na tú svoju. Keď sa mu konečne dostala tá pravá, pristúpili pred rodičov, klakli si na kolená a nastalo odpytávanie zvané vyprašanie. Text vyprašania opakovali mladomanželia po starostovi a bol následovný: “ Prosím Vás tato i mama pre Boha a pre päť rán Krista Pána odpuste po prvý raz, po druhý raz a po tretí raz.” V tom čase už v dome nevesty boli pripravení muzikanti, boli to Rómovia z Hodermarku alebo Majerky. Následne sa išlo do kostola, „do šľubu“ kde prostredníctvom kňaza bravdžir a brauta prijali sviatosť manželstva. Keď išli do chrámu, tak muzikanti hrali a svadobčania spievali:

*Ostavajte zdravý mojej mamy prahy,
co Vas otvirali moje biele nohy.
Ostavajte zdravý mojej mamy klučky,
co vas otvarali moje biele ručky.*

V Hodermarku bolo zvykom, že do chrámu išli len mladí, družbovia, družky a ženy. Chlapi zostali stať pred školou a tancovali tance Skok a Na nohu. Keď si uvedomovali, že sú príliš hluční, odišli tancovať do domu Pápeša oproti chrámu.

Keď sa svadobné obrady v chráme skončili, všetci svadobčania odišli na faru na zápis do matriky. Svadobčania znovu pred farou spievali a tancovali.

Potom sa vrátili do domu brauty, kde svadobčanov čakala hostina. Pred samotným obedom ženy pripravovali výbavu neveste na prevoz do domu ženícha. Štyri pekne vyzdobené kone a voz už čakali pred domom. Ženy najskôr naložili kastu⁹⁹, potom stružlak, ¹⁰⁰na to ukladali periny a plachty. Ostatné ženy počítali, koľko má nevesta plachiet. Mať čo najviac plachiet bola v Hodermarku veľká prestíž. Následne dali do voza vankúše, ktoré ukladali hore rohom a tie prikryli ručníkmi. Keď sa sprievod s výbavou pohol, ženy

⁹⁹ truhlica s výbavou nevesty

¹⁰⁰ madrac vypchaný slamou

rozhadzovali svadobné koláče, zvané kuchy ostatným obyvateľom.

Sprievod spieval :

*Oj Haničko naša krasna,
už ša veze tvoja kasta,
piat zahlovky i perina,
už Ťa mati vyplatila.
Oj Haničko biela ruža,
netrebalo tobi muža,
ani muža ani deti,
len s palicom mendži pleci.*¹⁰¹

*Truhlica „kasta“ patrila do
tradičnej výbavy nevesty do
polovice 20. storočia.*

Po občerstvení hostia odišli do tzv. hostinca, ktorý slúžil ako miestnosť na tancovanie. Potom nastalo čepenie, nevesta sa najprv skrývala, no keď ju našli, išli ku svokre. Pred dverami spievali :

*Puste, že nas puste,
ej cholem prez čeluste,
ej dy my vam pujdeme,
len ša zohrijeme
Svekra za pecom stojí,
ej bo ša nevjisty boji,
ej nebuj ša svekro mene,
dobra nevjista z mene.*

Keď sa vrátili s tancovačky čepili brautu. Dali jej čepiec, ktorý bravdžirova matka už vopred pre nevestu pripravila. Nevesta najprv dvakrát čepiec zhodila. Keď ju začepili, nevesta si musela so svokrou vypiť. Svokra hovorila: „ Nevjisto moja, vypime sobi, že by jes byla dobra, ked budeš ty dobra, budu i ja dobra a ked budeš ty plana, ja budu ešte planša, ale len vypime sobi nevjisto moja.“ Potom každá žena dostala kuch s medom a následne sa svadobčania pobrali do hostinca, kde tancovali. Prvý tanec patrila neveste a jej kmotrám. Okolo polnoci sa dával neveste dar. Dar bol malý, svadobčania dávali peniaze a pri tom hovorili „ Na plienky, Na kolísku atď. Po dare sa nevesta svadobčanom poďakovala slovami:

¹⁰¹ zaznamenané z rozprávania A. Palutkovej č.d. 27

„Ďakujem za milodary, ktoré ste mi dali, nech Vám to Pán Boh vynahradí“. Na svadbe sa tancovalo mnoho tancov. najznámejším bol tanec Na sajana, kde znázorňovali siatie maku. Pieseň začínala slovami :

*V Podolincu na Jana,
zabjili tam Sajana,
v Podolincu diždž lije,
už muj mily nepride,
v Podolincu na Petra,
už kolači napekla,
v Podolincu diždž lije,
už muj mily nepride.*

Hodermarské devy a mládenci v roku 1940

Po svadbe už mladá nevesta dáva družičkám buchnáčok¹⁰².

Keď sa z tohto „buchnáčku“ rozchádzali, tak dievčatá spievali „

*Budú pamjatava,
pokym budú žyva,
kedym na buchnačok
u Vás byva“¹⁰³.*

*Svadobčania
v Hodermarku z roku
1941*

*Prevoz výbavy
nevesty*

Majerka

Aj v Majerke mali veľký vplyv pri výbere životného partnera rodičia. Svoju dcéru alebo syna chceli dať len seberovnej rodine. Stávalo sa, že nevesta odmietla ženicha pre nedostatočný počet pozemkov. Ženích od svojich rodičov zvyčajne dostal voz, voly a pozemky, nevesta zase kravu, plátno, plachty, hus. Zo zásady

¹⁰² buchnáčok- svadobný koláč a taktiež termín pre posedenie nevesty s družičkami

¹⁰³ Kronika obce Ihľany s. 154

nedávali kury, pretože tie by manželstvo „rozhrabali“. Nevesta mala oblečené tibetové kydle, ženích chološne, krpce, košeľu z domáceho ľanového plátna, súkennú huňu, na ktorej bola pod krkom uviazaná farebná mašľa. Na hlave mal klobúk a na ľavej strane pierko za klobúkom. Kým išli v kostole ohlášky, ženích nosil za klobúkom kupné pierko, pred svadbou dostal od nevesty pierko z rozmarínu. Čížmy neveste kupoval ženích a nevesta mu zase kúpila košeľu, spodky a pierko. Nevesta dostala od ženícha aj čepiec a veľkú bielu šatku, ktorú jej ženy uviazali do zadu. Šatka bola v jednom rohu vyšitá a obšitá čipkou.

V Majerke ženícha volali bravdiger, nevestu brauta. V tejto časti obce boli malé rozdiely medzi svadobnými zvykmi evanjelikov / spišských Nemcov/ a katolíkov. Spišských Nemcov, ktorých bola väčšina chodil sobášiť farár z Ľubice. Niekoľkokrát sa stalo, že pán farár neprišiel a tak svadobné obrady vykonával richtár. Miestni obyvatelia sa veľmi tešili na ním vykonávané obrady, pretože oplýval veľkou dávkou humoru a ten vnášal aj do svadobných obradov. Keďže tento richtár nežil svoj život podľa Božích prikázaní, vo svojej „kázni“ vyzýval mladomanželov, aby nežili tak ako on : „Bud’te šťastní a nebud’te takí ako ja“.

Z bohatej tradície svadobných zvykov si starší obyvatelia Majerky pamätajú na niektoré. Pred odpytávaním sa v Majerke spievala táto pieseň:

*Ich höre ein Vöglein singen
war inden grünen Wald,
ach Mutter verschafft mir einen Mann,
der mir gefallen kann¹⁰⁴*

*Počula som vtáčka spievať
v zelenom lese
Ach mamka nájdite mi muža,
ktorý by sa mi páčil.*

¹⁰⁴ zaznamenané z rozprávania A. Šromovskej a K. Dindovej

Pri čepení sa v Majerke spievala pieseň *Odu liebe Braut*. Slovenské etnikum v Majerke pri odpytávaní spievalo známu pieseň *Ostavajte zdraví mojej matke prahy*. Po odpytaní spievali:

*Tichý vietor po dolinách povieva,
už sa dievča od rodičov odberá.
Odberá sa od otecka, mamičky,
polieva im so slzami ručičky.
Zbohom budú rodičovia premilí,
ďakujem Vám, že ste ma vychovali
a teraz do cudziny vydali.*

Medzi obľúbené piesne v Majerke patrila pieseň *Es wolt in Graf*, ktorú si Majerčania s obľúbou spievali aj na svadbách:

*Es wolt ein Graf
in seine Heimat reisen,
Er sehnte sich nach seinem Weib und
Kind.
Er musste ein's
ein grosser Wald durchreisen,
als plötzlich gingen räuber über
Ich hab kein Geld,
Kann leider dir keins geben.
Kann selber.....
Und öffne meine Brust.
Was sehe in hier
an deiner golden Kette?
Was sehe in hier
an deiner blanken Brust?
Das ist das Bild von meiner lieben
Mutter,
zehn Jahre schon
das ich nicht gesehn.
Zehn Jahre 's ist
Das ich in diesem walde
Und /heut und sich/
muss ich ein Räuber von dir steht
Verzeih, verzeih,
dass ich dir angesprochen,
verzeih, verzeih,
dass ich dein Bruder bin.*

*Chcel raz gróf
cestovať do svojej vlasti.
Túžil po svojej žene a dieťaťi
Musel on
prejsť cez veľký les,
keď náhle šiel
proti nemu zbojník.
„Nemám peniaze,
nemôžem Ti žiadne dať.
Môžem len.....
A otvoríť tvoju hrud'.
Čo to tu vidím
na tvojej zlatej retiazke?
Čo to tu vidím
Na tvojej holej hrudi?
To je obrázok mojej milej mamky
Je už tomu 10 rokov,
čo som ju nevidel.
desať rov už je,
že ja v tomto lese
A.....
Musím ako zbojník pred tebou stáť.
Prepáč, prepáč,
že som ťa oslovil,
prepáč, prepáč,
že som tvoj brat.*

3.5 Krst a iné tradície

Aj narodenie dieťaťa v minulosti sprevádzalo viacero zvykov. V Hodermarku ženy rodili doma. V nemocnici začali ženy rodiť v 50. tých rokoch 20. storočia. Keď žena kedysi porodila, novorodeniatko zobrali a zahalili do kožucha a s kožuchom ho položili na podlahu. Robili to preto, aby mu nebola nikdy zima. Následne ho dali do dreveného korytka na kúpanie. Keď sa narodilo dievča, obsypali ho cukrom, aby bolo sladké pre chlapcov. Chlapcom zvykli dávať do ruky pero. Po pôrode bola rodička spolu s novorodeniatkom zahalená bielou plachtou, údajne preto, aby dieťa nezobrali alebo nevymenili strigy. Po dvoch- troch dňoch od narodenia sa urobili radostníky. Zavolali sa susedia a celá rodina, aby sa z malého bábätko spoločne potešili. Zvyčajne dva- tri týždne po pôrode dieťa krstili. Dieťa malo krstných rodičov nazývaných patko a gutka. Na hostine v rodinnom kruhu bola praženica, kuchy a pálenka. Ako krstné dary krstní rodičia dávali peniaze, tkané ľanové plátno a nitky na vyšívanie.

V Majerke ženy v minulosti taktiež rodili doma za asistencie babice. Narodenie dieťaťa sa taktiež nezaobišlo bez mnohých zvykov. Po narodení zvykli dať dieťaťu knižku, aby bolo múdre. Dievčatám zvykli dávať ihlu, aby sa vyznalo v šití a chlapcom nôž, aby z neho vyrástol zručný remeselník. Pri kúpaní dieťaťa vodu miešali s varenou vodou, aby malo jemnú pokožku. Aby bolo dieťa silné, do kúpeľa pridávali aj rascový čaj. Po kúpaní obyčajne dieťa namastili čerstvým maslom. Krstné dary záviseli od majetkových pomerov krstných rodičov. Zvyčajne boli biednejšie, krstní rodičia dávali ako dar niekoľko korún.¹⁰⁵

Z ostatných zvykov treba spomenúť chodenie maškár na Fašiangy, veľkonočnú polievačku, sadenie májov, pálenie Jánskeho ohňa. Je dobré, že tak v bývalej Majerke, ako aj Hodermarku sa tieto zvyky udržali dodnes. Zo zvykov, ktoré už dnešná generácia nepozná, treba spomenúť zvyky na Ondreja. Tak v Majerke, ako aj v Hodermarku liali cín a pri tom odriekali známe: „Ondreju, Ondreju, na teba cínu lejú.“ V Majerke v tento deň dievčatá varili pirohy z cesta. Do piroh namiesto tradičnej zemiakovej plnky dali lístky s menami chlapcov. V pirohu, ktorý vyšiel prvý, malo byť meno nastavajúceho životného partnera. Medzi zaujímavé určite

¹⁰⁵ tamtiež s. 186

patrili zvyky spišských Nemcov v Majerke v mesiaci máj. Počas celého mája mládež chodila na Barich spievať pieseň Der May, der May, der lustige May, v ktorej ospevovali oživujúcu jarú prírodu.

Ľudové liečby

V minulosti museli občania Majerky a Hodermarku chodiť k lekárovi do Spišskej Belej alebo Podolínca. Najmä v zime bolo veľkým problémom doviezť chorého na voze k lekárovi. Tieto ťažké podmienky nútili ľudí naučiť sa liečiť bežné choroby. Ľudia zbierali liečivé rastliny, z ktorých varili čaje /napr. Repík lekársky, Pamajorán, Kostihoj, Cincéria/ a liečili zlomeniny rúk a nôh /zlomeniny liečil v Hodermarku Michal Palutka č.d. 8/. Množstvo prvkov ľudového liečiteľstva má pohanské korene, napr. ľudia začítavali ružu a hostec, začítavali aj pri pohrýznutí hadom. Tak v Majerke, ako aj v Hodermarku liečili vodou. Hovorili, že keď sa stane z očí od iného človeka, tak treba urobiť uhlíky, nemocný sa následne napije uhlíkovej vody a vodu vyliali do pántov dverí. V Hodermarku liečili aj špinavé ústa. Poslednou liečiteľkou tejto choroby bola Anna Tomečková č.d. 54.

3.6. Nárečie

Obce Hodermark a Majerka boli urbanisticky aj v minulosti takmer spojené. Predsa, ľudová reč v týchto obciach bola rozdielna. V Majerke sa používala spišská nemčina, ktorú dnes je už veľmi ťažké študovať a rozoberať. Po odchode nemeckého etnika v roku 1944 sa tento jazyk v Majerke prestal používať, aj keď niektorí starší obyvatelia tejto časti obce by dokázali v tomto dialekte hovoriť aj dnes. Po druhej svetovej vojne sa do Majerky nasťahovali ľudia z Hodermarku a z iných obcí z okolia. V Majerke tak neexistuje ucelený dialekt. Ako hovorový jazyk sa používal, ba aj dnes sa vyskytuje spišské nárečie, poznačené mnohými slovakizmami.

V Hodermarku sa používal rusínsky dialekt, poznačený vplyvom okolia mnohými prvkami goralského, nemeckého a spišského dialektu. Slová tohto dialektu sú prevažne rusínske, no v mnohých slovách dochádza k porušovaniu striedania spoluhlásky a samohlásky, čo je príznačné pre rusínsky jazyk. Napr. v slove krava sa namiesto rusínskeho korova používa krova, v slove mlieko, sa namiesto moloko používa mlyko. Značný je aj vplyv goralského nárečia. V dialekte Hodermarku sa používa namiesto l

poľské alebo lepšie povedané goralské l a tak sa slovo bola povie
byla, robila – robjila a pod. V tomto dialekte sa vplyvom blízkosti
Goralov používa aj dž a tak sa slovo sedieť povie sidžiti.
V Hodermarku sa používali aj slová, ktoré majú nemecký pôvod
napr. raňajky- frištik, požiarňa zbrojnica- špritzhause.

Tento dialekt sa vyznačuje aj používaním značného počtu
citosloviec, čím sa dialekt stáva pestrším a je príjemné ho počúvať.
V súčasnosti aj v Hodermarku sa dialekt pomaly stráca,
školopovinné deti už nevedia hovoriť v nárečí.

Príslovia a porekadlá

Majerka

Jak človek dbá, tak má.

Jaký pán, taký krám.

Ta co kemu obecano, tomu je i dano.

Obecanka šalenému radosť.

Hodermarok

*Cudži kraji chvalme, svojich ša trimajme. /Iné kraje chváľme, no
držme sa svojho/.*

*Kto ne sucha otca, matku, tot furt pride do upadku /Kto nepočúva
otca a mamu, ten príde do záhuby/.*

Bez Boha ani do poroha. /Bez Boha ani po prah/.

*Muž zo ženom jak džiti pod ščynom. / Muž so ženou sú ako deti pod
stenou/.*

*Dum ne koščil, človek ne anhel. /Dom nie je kostol, človek nie je
anjel/.*

*Moja chata z kraju, ja o ničim neznaju / Môj dom je na kraji, ja
o ničom neviem/.*

Krivdy pretepiti, viny odpustiti / Krivdy pretrpieť, viny odpustiť/.

Pan Boh dopusti, ale neopusti / Pán Boh dopustí, ale neopustí/.

Jakij rozum, takij učinok / Aký rozum, taký účinok/.

*Ked jest vjiku, jest i lyku, ked ňit vjiku, ta ňit ani lyku. /Keď je vek,
tak je aj liek, keď nie je vek, nie je ani liek/.*

*Starost ne radost, mladost ne večnost. /Starby nie je radosťou,
mladosť netrvá naveky/.*

Kto ma myší, tomu zvyší /Kto má myši, tomu ešte ostane/.

3.7 Spolky

Hodermarok

V Hodermarku bolo v roku 1925 z iniciatívy miestneho učiteľa Júliusa Groža založené potravné družstvo, najskôr nazývané kooperatívny spolok. Vznik takejto organizácie mal vo vtedajších časoch veľký význam. Aj keď sa členovia výboru stretli s mnohými problémami, najmä pri zabezpečovaní tejto organizácie potravinami, spolok existoval a bol prínosom pre občanov. Prvým predsedom bol Július Grožo, druhým Michal Chamila, prvá vedúca predajne bola Šatalová, a neskôr dlhšie obdobie Štefan Buxár.

V Majerke bolo potravné družstvo založené v roku 1939. Prvým vedúcim predajne bol Schiller. Tak v Majerke ako aj v Hodermarku sa založením tohto družstva život trochu zjednodušil a občania nemuseli s ťažkými batohmi na pleciah neraz v blate a mraze šľapať s nákupmi zo Spišskej Belej, Podolínca a Kežmarku.

V Hodermarku bola v roku 1930 založená Kreditná banka a jej prvým predsedom bol Juraj Kitan.

V roku 1933 bolo v Hodermarku založené zastupiteľstvo štátnej sporiteľne. Toto zastupiteľstvo slúžilo občanom, ktorí si chceli peniaze uložiť v štátnej inštitúcii. V tejto „banke“ si mohli peniaze odkladať obyvatelia z Hodermarku, Majerky a Jurského. Z celkového počtu obyvateľov bolo len okolo 5%, ktorí svoje peniaze odkladali. Obyvatelia túto inštitúciu viac využívali na pôžičky. V prevažnej miere prevažovali pôžičky na dobytok a pôdu, zriedkavo na stavbu rodinného domu. V období pred druhou svetovou vojnou bolo zaznamenaných okolo 110 výpožičiek ročne. V tomto zastupiteľstve pracovali Ján Zdravecký, Ján Chamilla, Michal Mitura.

Okrem týchto spolkov v rokoch 1918-1938 existovali aj nasledujúce spolky : roľnícka beseda, roľnícky dorast, krúžok spevu.

4. Kultúra a šport

4.1. Ochotnícke divadlo a iné podujatia

Ľudia si v minulosti spríjemňovali svoj život aj usporadúvaním rôznych kultúrnych podujatí. Tak v Majerke, ako aj v Hodermaku miestni učitelia nacvičovali s mládežou divadelné predstavenia. K nácviku prvých predstavení došlo tak v Majerke ako aj v Hodermaku na začiatku 20. storočia. O nácvik viacerých divadelných predstavení sa zaslúžil učiteľ Andrej Chamilla v 30. tých a 40 tých rokoch 20. storočia. V organizovaní divadiel pokračoval aj učiteľ Štefan Zjatic, ktorý nacvičoval najmä ruské divadelné hry.

V ochotníckej činnosti sa pokračovalo aj po druhej svetovej vojne. Prvé povojnové predstavenie v Majerke nacvičila učiteľka Mária Futašová. Išlo o divadelnú hru Zlatý kvet z tatranskej doliny. V nácvikoch divadelných predstavení pokračoval Michal Ihnačák. Viacero divadelných predstavení nacvičila v Stotinciach učiteľka Viera Lajčáková a v Majerke František Draxler. V 70. tých rokoch 20. storočia ihlianska mládež začala divadla nacvičovať sama. Divadelné predstavenia sa pravidelné nacvičovali do roku 1985. V 90. tých rokoch sa nepodarilo nacvičiť divadelné predstavenie, no v roku 2000 mládež z Ihlian v zložení: Jaroslav Vislocký, Daniel Kaňuk, František Chamila, Ján Andruška, Martin Poláček, Michal Bruško, Miroslav Čopjak, Juraj Zemčák, Zuzana Brušková, Zuzana Tomečková, Marta Svitanová, Zuzana Andrušková, Mária Šatalová, Katarína Jankurová, Mária Jankurová, Anna Jankurová, Katarína Zemčáková pod vedením pani učiteľky K. Tomečkovej spríjemnili popoludnie predstavením Máje od M Kukučina.

Ochotníci po divadelnom predstavení Máje v roku 2000

Rázovité obce na Slovensku sa zvyknú pýšiť folklórnou činnosťou. V minulosti v terajších Ihľanoch existovalo množstvo zvykov. Aj v Ihľanoch určitú dobu riadne fungovali folklórne telesá. Priekopníkom v tejto oblasti bol učiteľ Andrej Chamilla, ktorý viedol spevácky zbor.

Z iniciatívy učiteľa I. Gaču bol založený mandolínový súbor. Jeho členmi boli školopovinné deti zo Stotiniac, no pridali sa aj niektoré majerské deti. Na rôzne vystúpenia však chodili deti zo Stotiniac : Anna Šatalová, Ján Palutka, Juraj Tomeček, Juraj Tomeček, Vasil Tomeček. V roku 1956 vystúpili na III. festivale ukrajinských pracujúcich vo Svidníku.

V roku 1964 vznikol pod vedením pani učiteľky Viery Lajčákovej 45 členný súbor, ktorý v tom istom

Ján Palčo zabával ľudí na mnohých kultúrnych podujatiach

roku vystúpil s programom „Stotinská svadba“ na X. festivale piesní a tancov vo Svidníku. Vedúcim ľudovej hudby bol učiteľ Michal Tomeček. V súbore bolo zastúpených viac generácií. Medzi starších patrili Ondrej Zemčák, Ján Palčo, Juraj Bruško, Ján Matvej, Anna Papešová, Anna Miturová, Katarína Buxárová, Anna Šatalová a iní. Strednú generáciu vtedy tvorili Ján Chamila, Michal Tomeček, Michal Zemčák, Michal Palčo, Anna Tomečková, Mária Tomečková, Anna Hrinková a iní. Mladšiu generáciu vtedy predstavovali Anna Palutková, Helena Papešová, Mária Jankurová, Oľga Miturová, Ján Chamila, Jozef Šatala, Ján Lajčák a iní. Vo Svidníku malo vystúpenie tohto súboru úspech a tak boli pozvaní na II. kultúrno- športový festival do Medzilaboriec, kde taktiež prítomných divákov nesklamali.¹⁰⁶

Škoda len, že v nasledujúcich rokoch sa upustilo od folklórnych aktivít. Mnohé tradície upadli do zabudnutia a dozvieme sa o nich len z rozprávania starších ľudí.

Iné kultúrne podujatia

Po druhej svetovej vojne ožil kultúrny život v slovenských obciach. V mnohých kultúrnych aktivitách sa pokračovalo, no pribúdali aj pre vtedajší slovenský vidiek nové kultúrne prvky. Tak do Stotiniac, ako aj do Majerky prichádzalo putovné kino. O predstavenia javili veľký záujem rómski občania. Po zlúčení Stotiniac a Majerky sa v obci kino premietalo pravidelne. Spočiatku sa premietalo dvakrát týždenne a premietacom bol učiteľ František Draxler, neskôr sa premietalo raz týždenne. Miestne kino sa nazývalo kino „Mladosť“ a premietacími boli Ján Zemčák, Vladimír Poláček a Juraj Jankura.

Keďže v obci absentovala folklórna skupina do obce boli sporadicky pozývané rôzne folklórne skupiny. V posledných rokoch, hlavne z iniciatívy rímskokatolíckeho farára J. Kaníka, v obci vystúpila speváčka Jadranka a skupina súrodencov Jendruhovcov.

¹⁰⁶ Kronika obce Ihľany 275

4.2. Požiarnictvo

Na prelome 19. a 20. storočia sa na Slovensku stalo populárnym zakladanie požiarnych družstiev. Ich zakladanie malo v tom čase praktický význam. Dediny boli zväčša drevené a tak dochádzalo k častým požiarom.

V Hodermarku bolo požiarne družstvo založené v roku 1907, no už pred založením požiarného družstva v obci bola ručná požiarna striekačka. Prvým veliteľom požiarného družstva v Hodermarku bol Andrej Stempak a novozaložené požiarne družstvo malo 40 členov. Prvým hodermarským požiarnikom boli zakúpené sekerky a opasky. Blúzy a topánky si členovia požiarného družstva zakúpili sami, a to - blúzy po 5 zlatých a topánky po 1 zlatej a 20 gracijarov. V roku 1937 mali hodermarskí požiarníci už motorovú a aj ručnú požiarnu striekačku.

Hodermarskí požiarníci v roku 1936

Približne v rovnakom období bolo založené aj požiarne družstvo v Majerke. Nie sú známe presné okolnosti jeho vzniku, no dá sa predpokladať, že materiálne vybavenie bolo približne rovnaké ako v Hodermarku. Svedčí o tom aj vybavenie požiarnej zbrojnice, v ktorej nájdeme pomôcky na hasenie požiarov z obdobia pred druhou svetovou vojnou.

Rozvoj požiarnictva nastal aj po druhej svetovej vojne. Medzi dlhoročných požiarnych veliteľov patrili J. Matvej a J. Jankura. Dôležitú úlohu mali trúbači, ktorí zvolávali požiarníkov na akciu. V Hodermarku bol trúbačom Ján Palčo a v Majerke Mišalko /Giris/.

Aj po zlúčení obcí boli v Ihľanoch dve požiarné družstvá, ďalšími veliteľmi na dolnom konci bol František Chamila, na hornom konci Eduard Ferenčák.

Hodermarskí aj majerskí hasiči dosiahli viacero úspechov v rámci svojho okrsku a okresu. Pokiaľ v minulosti malo hasičstvo praktický význam, dnes má skôr športový charakter. V Ihľanoch sú v súčasnosti činné dve požiarné družstvá a ich veliteľom je Ján Šterbák. V roku 2002 bola zakúpená nová požiarna striekačka, ktorá slúži miestnym požiarnikom najmä na požiarnických súťažiach.

Ihľanskí požiarníci v 90. tých rokoch

4.3 Futbal

Keď sa v Ihľanoch spomenie termín organizovaný šport, každému sa do úst vtláči slovo futbal. Futbal je jediný šport, popri požiarníctve, ktorý má v Ihľanoch organizovanú formu.

Záujem o tento šport začal stúpať v 60 tých rokoch 20 storočia, kedy miestni chlapci odohrali niekoľko zápasov s mužstvami, ktoré hrali okresné súťaže. Viackrát sa konali zápasy s Toporcom a Holumnicou.

Okresná súťaž sa začala hrať v Ihľanoch v roku 1977, keď rok predtým, v roku 1976 bola založená telovýchovná jednota. Prvými funkcionármi boli : predseda František Pokrivčák, tajomník Vladimír Krempaský, Štefan Brejka, Ondrej Čopjak, Ján Grohola,

Ján Hatala, Michal Ridzik, Juraj Ridzik, Juraj Tomeček a Ondrej Turoček.¹⁰⁷

Prvý súťažný zápas sa uskutočnil 14.8. 2005 v Spišskej Belej. Pre novozaloženú TJ Ihľany to bol úspešný vstup, pretože ihlianske mužstvo vyhralo nad futbalistami Spišskej Belej 5:2. V prvých rokoch sa mužstvo umiestnilo v strednej a dolnej časti tabuľky.¹⁰⁸

Futbalový oddiel zápasil s finančnými problémami, no vďaka entuziazmu najmä V. Krempaského a niektorých funkcionárov a členov TJ, ihliansky futbal napredoval. Členovia výboru organizovali časté brigády najmä na miestnom JRD. Ihliansky klub získal posily z Kežmarku a Popradu, išlo o hráčov, ktorí mali skúsenosti s vyššími súťažami. Išlo o hráčov Dindofera a Tribalčíka, popri nich z domácich dobré výsledky dosahovali Juraj Tomeček, Peter Šatala, Ondrej Turoček, Michal Chamilla. V roku 1987 sa v podstate týmto domácim odchovancom, doplneným o dve posily z Podhoran a jednu z Krížovej Vsi podarilo postúpiť do 2. triedy okresného majstrovstva. Mužstvo si nepočínalo zle, skončilo na 6. mieste, no v roku 1988 bola vykonaná reorganizácia futbalových súťaží a mužstvo bolo opäť preradené do 3. triedy.

V nasledujúcich rokoch sa mužstvo nedokázalo opäť prebojovať do 2. triedy. V roku 1991 došlo k zmenám vo vedení TJ. Niekoľko sezón viedol mužstvo Ján Palčo. V rokoch 1990-1996 mužstvo tvorili títo hráči a funkcionári: P. Vojček, L. Krempaský, M. Kundla, E. Mišalko, P. Poláček, L. Poláček, J. Dunka, M. Dunka, G. Mišalko, J. Šatala, O. Šatala, V. Smutný, S. Palčo, M. Brejka, D. Kaňuk, O. Zemčák, M. Smoleňák, M. Ambróz, J. Ambróz.¹⁰⁹

V roku 1997 mužstvo nebolo zapísané do okresnej súťaže. V nasledujúcich rokoch sa mužstvo striedavo zapisovalo do súťaže. Nádejná bola sezóna 2000/2001, keď mužstvo získalo na jar v roku 2001 viaceré posily. Ihlianske mužstvo bolo po jesennej časti na 5. mieste s 5 bodovou stratou, a ani mužstvo doplnené o posily nedokázalo postúpiť. Následne sa mužstvo neprihlásilo do súťaže a tak futbal v Ihľanoch znovu niekoľko rokov absentoval. Činnosť

¹⁰⁷ Krempaský, V.: Šport v Ihľanoch. In: Ihľany. Bratislava 1997. s.

63

¹⁰⁸ tamtiež s. 64

¹⁰⁹ tamtiež s. 65

futbalového oddielu bola obnovená v sezóne 2004/2005. Vedúcim mužstva je Pavol Vojček a Ľubomír Krempaský. Hráčsku základňu tvoria títo hráči: Ondrej Čopjak, Stanislav Palčo, Michal Smoleňák, Jozef Šatala, Ján Misariko, Marek Tomeček, Ján Tomeček, Miroslav Čopjak, Maroš Mišalko, Peter Dunka, Pavol Mišalko, Jozef Mišalko, Miroslav Bruško, Michal Bruško, Peter Krempaský, Vlastimil Tobola, Pavol Šatala.

Ihlianskí futbalisti v 90 tych rokoch.

5. Fyzickogeografická štruktúra katastrálneho územia Ihľany

5.1. Príroda katastrálneho územia obce Ihľany

Krajina katastrálneho územia nadobudla svoj dnešný vzhľad v priebehu najmladšej epochy geologickej histórie (štvrtohôr), čiže kvartéru, ktorá začína zhruba pred 2 miliónmi rokov a trvá dodnes. Bolo to obdobie hlbokých podnebných zmien, ktoré prebiehali v zákonitom kolobehu, v ktorom sa striedali obdobia teplé a studené, vlhké aj suché. Klimatické výkyvy vyvolali nielen d'alekosiahle premeny a presuny vegetačných stupňov a živočíšnych spoločenstiev, ale zasiahli výrazne aj neživú prírodu, lebo odnosené sily, predovšetkým voda, vietor, podporované rušivou činnosťou mrazu, modelovali reliéf krajiny a vytvorili tak dnešný pestrý obraz tohto krásneho územia.

5.2 Geologická stavba

Fluviálne nívne sedimenty (1), proluviálne nívne hliny (2)

Fluviálne postglaciálne náplavy tvoria aluviálny jemnozrnný sedimentačný pokryv štrkového súvrstvia dnovej akumulácie (alebo len samotnú výplň dolín) pri všetkých tokoch (viď mapa). Sedimenty sú tvorené ílovitými alebo piesčitými hlinami a pieskami, v spodnej časti s obsahom obliakov alebo úlomkov hornín. V menších prítokoch Holumnického potoka, kde absentuje dnová akumulácia, sú tieto sedimenty tvorené hlinito-štrkovými až balvanovito-štrkovými alebo len piesčito-kamenistými akumuláciami v celom profile. Proluviálne nívne hliny v nívnych kuželčekoch sa nachádzajú pri vyústeniach malých tokov do doliny Holumnického potoka. Tieto kužele sú pomerne ploché a ťažko pozorovateľné. Obsahujú veľa hlinitej zložky a od nívnych sedimentov sa odlišujú slabšou opracovanosťou drobných úlomkov hornín.

Bielopotocké súvrstvie (33)

Pieskovce sú v absolútnej prevahe nad nevápenitými ílovcami.

Pod bielopotockým súvrstvom rozumieme niekoľko desiatok až stoviek metrov hrubý súbor monotónneho, prevažne pieskovcového súvrstvia, sem tam prerušeného polohami flyšu, alebo rôzne hrubými drobno a strednozrnných intraformačných zlepcov. Zatiaľ čo podložné flyšové sedimenty sa prejavujú celkovo miernymi tvarmi, obrábanou poľnohospodárskou pôdou, bielopotocké súvrstvie sa prejavuje vždy viditeľným zostrnením reliéfu, piesčitými pôdami s lesným porastom alebo pasienkami. Bielopotocké súvrstvie nemá veľmi flyšový charakter. Nachádzajú sa tu aj zlepcové polohy konglomerátového flyšu s vývojom hrubých lavíc gradačne zvrstvených drobnozrnných zlepcov. Pieskovce bielopotockého súvrstvia sú v absolútnej prevahe drobové pieskovce, arkóзовé pieskovce a sporadicky aj vápencové pieskovce. Vytvárajú lavice hrubé aj 50-200 až 300 cm. Po čiastočnom zvetraní týchto pieskovcov vidieť, že v pôvodne hrubej celistvej lavici sa opakuje nástup hrubej frakcie. Postupne sa objavuje tenkodoskovitý rozpad, oxidácia po okrajoch a následná dezintegrácia horniny na úlomky pieskovcov a piesok. Na vrstvových plochách a puklinách sú časté povlaky Mn a Fe oxidov. Odľučné plochy sú miestami spôsobené vysokou koncentráciou sľudy. V hrubých laviciach pieskovcov sa nachádzajú od niekoľko centimetrov až do niekoľko decimetrov hrubé závalky ílovcov a siltovcov. Pieskovce sú bezštruktúrne (homogénne zvrstvené), menej často gradačné alebo aj nepravidelne zvrstvené.

Ílovce v bielopotockom súvrství sú zriedkavé, takmer vždy majú vysoký podiel piesčitej alebo siltovej prímеси. Sú slabo vápnité, častejšie však nevápnité a dosahujú hrúbku od niekoľko mm max. do 30 cm. Modálne zloženie pieskovcov je takéto: kremeň 38,2–58,2 %, živce 1,3–11%, úlomky karbonátov 1,8–15,6%, úlomky metamorfovaných hornín 0,8–20,7%, úlomky ostatných sedimentárnych hornín 2,2–5,6%, sľudy 0,1–7,2%, základná hmoty 10,4–27,8%, tmel 1,3–11,2%.

Konglomerátový flyš (36)

Mikrokonglomerátový flyš sa považuje za distálnu časť sedimentov hrubých klastík. Typické sú tu 5–50cm hrubé telesá – lavice –hrubodetrického materiálu. Telesá zlepcov sa striedajú s lavicami prevažne homogénne zvrstvených pieskovcov hrubými do 150 cm. Obliaky zlepcov sú veľké 1–5 cm, zriedkavo dosahujú

až 15cm. Tvoria ich kremeň, kremence, granity, ruly, fylity, melafýry, rohovce, vápence a dolomity. Tmel je bežne piesčitý alebo pieščito-hlinitý.

Často vytvárajú vrcholové polohy kopcov. V zlepencoch dominujú obliaky karbonátov, kremeň, kremence, lydity a kremenné porfýry. Nachádzajú sa tu tiež úlomky kryštálických bridlíc.

Mikropalontologické štúdiá poukazujú na vrchnooligocénny vek.

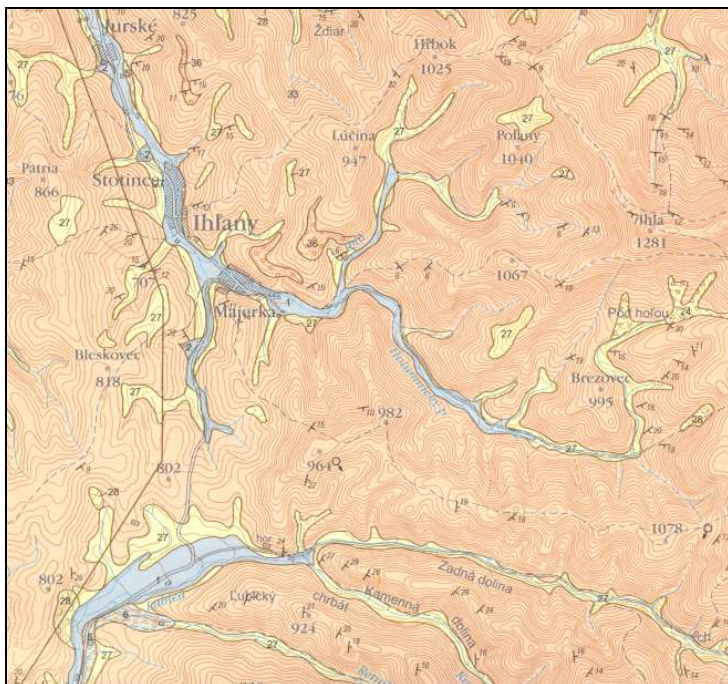
Modálne zloženie pieskovcov, kde sú dominujúcou horninou droby s ojedinelým výskytom arkózových pieskovcov, arkóz a celkom sporadicky karbonátových pieskovcov, je takéto: kremeň 34,7-55,4%, živce 1,6-11,6%, úlomky karbonátov 1,8-6,0%, úlomky metamorfovaných sedimentárnych hornín 1,5-23%, úlomky vyvretých hornín 0-2,3%, úlomky ostatných sedimentárnych hornín 0,7-11,2%, sludy 0,7-2,7%, základná hmota 5,8-33,8%, tmel 0,6-24,0%.

5.3. Povrch (reliéf) katastrálneho územia

Územie obce Ihľany patrí tak ako územie celého Slovenska do Alpsko - Himalájskej sústavy. Leží v podsústave Karpát, provincii západné Karpaty. Podľa subprovincií ho zaraďujeme do vonkajších západných Karpát a konkrétne do oblasti Podhôrno – Magurskej. Levočské vrchy sú rozsiahle flyšové pohorie, ohraničené zo severu a severovýchodu bradlovým pásmom, zo severozápadu Spišskou Magurou, zo západu a juhu spišskými kotlinami, z východu Braniskom a Šarišskou vrchovinou. Oblasť Levočských vrchov sa čiastočne delí na Levočskú vysočinu a Levočskú vrchovinu, v ktorej sa nachádza predmetné územie. Táto podoblasť sa ďalej delí na Ľubické predhorie, Levočské planiny a Kolačkovský chrbát. Stredný uhol sklonu sa pohybuje od 0,00 - 20,00 km.km⁻².

Levočské vrchy buduje vnútrokarpatský flyš, ktorý sa usadil v najväčšej osovej depresii jadrových pohorí, preto je jeho hrúbka asi 4000 m. Najstaršie vrstvy, bazálne, sú tvorené hrubozrnnými zlepenkami, brekciami, zložené z okruhliakov vápnitých i kryštálických hornín. Ojedinele sa v nich vyskytujú polohy pieskovcov a ílovcov. V nadloží zlepencového súvrstvia ležia glaukonitické pieskovce, miestami modrosivé doskovité vápence

s bridlicami a vložkami zlepcov. Do nadložia pribúdajú bridličnaté polohy, až ílovce prevládnu nad pieskvcami.

Geologická mapa

Mierka : 50 000

Od spodného miocénu nastali v Karpatoch intenzívne pohyby. Vytvorili sa dve skupiny protikladných foriem, pohorí a kotlín. Tektonické pohyby spôsobili vyklenutie Levočských vrchov. Zvýšili sklon územia, následne tým zvýšili kinetickú energiu a hĺbkovú eróziu potokov. Doliny nadobudli tvar písmena V. Na čiastočne deformované a poklesnuté kryhy stredohorského systému zarovnania ukladali rieky a potoky materiál, čím vyrovnávali svoje pozdĺžne profily. Medzi Spišskou Magurou a Levočskými vrchmi sa vytvoril široký zvlnený povrch, tzv. podhorský systém, ktorý Mazúr (1963) pre oblasť Karpát nazval poriečna roveň. V období pleistocénu v periglaciálnych podmienkach sa uplatnili procesy súvisiace s mrazom. Mechanické pomery tu dosahovali značné

rozmary. Striedanie klimatických období sa prejavilo vytvorením riečnych stupňov. V holocéne sa na reliéfe odrazila ešte do značnej miery činnosť človeka (klčovanie, obrábanie pôdy, regulácia tokov a i).

Svahové deformácie predstavujú z geomorfologického hľadiska na skúmanom území najvýznamnejší prvok svahovej modelácie. Paleogénne flyšové a ílovcové súvrstvia predstavujú územie mimoriadne náchylné na zosúvanie. Pri detailnej analýze svahov je možné konštatovať, že výrazná časť z nich bola v minulosti postihnutá svahovými deformáciami rôzneho typu a mechanizmu, ktoré sú v súčasnosti v rôznom štádiu vývoja. Častým morfológickým prvkom sú výrazné odlučné hrany starých zosuvov, pričom transportná a akumulčná časť chýba, pretože bola oderodovaná.

Svahové pohyby v študovanom území môžeme najčastejšie hodnotiť ako zosúvanie (zosuvy), stekanie (zemné prúdy), plazenie (blokové poruchy, zliezanie svahových hĺn). Dôsledkom malej energie reliéfu (malý sklon svahov) sa deformácie typu rútenia na skúmanom území prakticky nenachádzajú.

Svahové deformácie sú najčastejšie vyvinuté v pokryvných svahových hlinách prevažne ílovitého charakteru s premenlivým podielom úlomkov nezvetraných ostrohranných až polozaoblených

Zosuv pôdy

úlomkov hornín podkladu. Priemerný sklon porušených svahov je v intervale 8° - 16°. Zložené, rotačnoplánárne alebo aj rotačné šmykové plochy zosuvov dosahujú hĺbku 3 – 8 m. Povrch svahových deformácií býva nerovný, zvlnený, v spodnej akumuláčnej časti obyčajne výrazne vypuklý, vo väčšej alebo menšej miere premodelovaný eróziou alebo tiež poľnohospodárskou činnosťou človeka. Pohyby na svahoch majú väčšinou sezónny charakter. Sú viazané na množstvo zrážok a premočenie pôdy. Významným činiteľom v posledných desaťročiach je aj poľnohospodárska

a stavebná aktivita (terasovanie svahov, budovanie zárezov ciest a pod). Z akumulčných častí zosuvov vytekajú drobné sezónne pramene, ktoré v suchších obdobiach zanikajú. So svahovými procesmi súvisí aj ďalší faktor využitia územia a to zamokrené plochy. Podmienkou vzniku zamokrených plôch¹¹⁰ je prítomnosť málo priepustného až nepriepustného podložia (ílovitých hlín).

K hlavným **relieftovným procesom**, ktoré ovplyvnili a stále ovplyvňujú povrch okolia obce Ihľany, patria :

Zliezanie - pomalý, povrchový proces zasahujúci trávnaté a mierne zalesnené svahy so sklonom okolo 3°. Pohyb pôdy je spôsobený objemovými zmenami zvetralín, ktoré sú spôsobené otepľovaním a ochladzovaním pôdy, jej napučíavaním a vysychaním.

Zosúvanie – predstavuje relatívne rýchly, krátkodobý pohyb pozdĺž smykovej línie. Na území katastra sa nachádzajú prevažne laterálne zosuvy rôzneho veku, ktoré vznikli podtínaním svahov potokmi. Podľa kritéria prenášaného materiálu, môžeme na katastrálnom území nájsť zosuvy hlavne zvetralinové, zemné a zosuvy zmiešané. Výrazný, i keď už vekom poznačený a premenený zosuv tvorí východné upätie svahu „Za mlynom“.

Erózna činnosť je na skúmanom území podmienená fyzickogeografickými predpokladmi a nemalou mierou aj činnosťou človeka. Tieto činitele tiež rozhodujú o druhu a forme erózie, vplývajú aj na jej intenzitu. Pred mnohými storočiami vplyvom odlesnenia stratila pôdna pokrývka svoju prirodzenú ochranu. Vytvorili sa tak predpoklady pre zväčšenie erózie. Procesy rozrušovania sa zrýchlili, odnos mnohonásobne prevýšili prirodzené prehlbovanie pôd. Najintenzívnejšie prejavy plošnej erózie sme zachytil na mierne sklonených územiach, ktoré sú intenzívne využívané poľnohospodárstvom. V jarnom období ešte nebola poľnohospodárska pôda previazaná umelými kultúrami a tým boli vytvorené dobré podmienky pre vznik plošnej erózie. V dolnej časti sa vytvorila dejekčná akumulácia 10 - 20 cm.

Vodná erózia, najmä plošná je viazaná na poľnohospodársky obrábané kotlinové časti územia so sklonom nad

¹¹⁰ Zamokrená plocha – je to menšia plocha s nadbytkom zo zrážok alebo podzemnej vody, ktorej hladina sa nachádza vo veľmi malej hĺbke pod povrchom, prípadne vystupuje až na povrch.

5°. Pri intenzívnych zrážkach môže plošná erózia prerásť do výmoľovej erózie značných rozmerov. Vodná erózia sa prejavuje množstvom plytkých, v menšej miere aj hlbších erózných rýh. Ich dĺžka sa v niektorých prípadoch pohybuje aj okolo 100m. Ryhy tvoria väčšinou istý systém, zvyčajne vejárovito ukončený vo svahu a nadväzujúci na systém stálych tokov. Dná sú bez vegetácie, čo identifikuje ich aktivitu pri zrážkach. Pri vyústení niektorých rýh vznikli dokonca aj malé náplavové kužele. Častou príčinou vzniku vodnej erózie je poľnohospodárstvo a najmä pasenie dobytka, ktorý značne deformuje rastlinný kryt a tým uľahčuje prácu zrážkovej vode.

K výrazným procesom patrí tiež **strúžková a výmoľová erózia**, ktorá sa prejavuje hlavne v tvorbe výmoľov. Sú pozorovateľné na celom území katastra, hlavne však v okolí polí a poľných ciest. V oblastiach síce poľnohospodársky obrábaných, ale s nedostatočným vegetačným krytom sa objavuje **splach**.

Riečna erózia sa vo výraznej miere prejavuje tak ako v minulosti, tak i v súčasnosti. Tečúca voda prehlbuje podložie za pomoci unášaného materiálu. Hlavne v okolí Holumnického potoka,

ale tiež v okolí jeho prítokov, môžeme pozorovať hĺbkovú a bočnú eróziu.

Bočná erózia sa uplatňuje na ohybe brehov vodných tokov, keď počas vysokých prietokoch môže narušiť stabilitu brehov. Bočná erózia môže negatívne vplývať na stabilitu

okolitých svahov.

Riečna akumulácia spočíva v ukladaní materiálu, ktorý potok pri svojom toku nesie. Materiál je ukladaný najmä v koryte Holumnického potoka vo forme lavíc (ostrovčeky štrku a piesku

v potokoch) a vrstiev. V miestach sútoku Holumnického potoka a jeho prítokov boli vytvorené náplavové kužele¹¹¹.

Rast rastlín a činnosť živočíchov vyvoláva na svahoch **biologické svahové procesy**. Rastom rastlín sa skypruje vrchná vrstva pôdy. Dochádza k posunu častíc na svahu. Korene rastlín rozširujú pukliny a trhliny. Živočíchy spôsobujú svojou činnosťou (hlbením brlohov, chodieb) pohyby na svahoch. Rastliny a živočíchy

taktiež narúšajú vegetačný kryt, čím urýchľujú svahové procesy. Už spomínanými procesmi sú vytvárané rôzne druhy **foriem reliéfu**.

Vznik **svahov** je výsledkom rôznych procesov, ktoré závisia predovšetkým od fyzicko-geografických podmienok. Svahy patria medzi najčastejšie sa vyskytujúce formy na katastrálnom území. Sú pomerne hlboko modelované, konkávne s miernym až extrémnym sklonom.

Svahy na celom katastrálnom území môžeme zaradiť ku svahom eróznym, eróžno-denudačným a denudačným.

Dolina Holumnického potoka patrí ku dolinám tvaru „V“. Sú to mladé doliny, ktoré vznikli ako produkt hĺbkovej erózie. Svahové procesy zaostávajú za hĺbkovou eróziou. Dno doliny je formované fluviálnymi (riečnymi) procesmi a svahy doliny zasa vytvorili svahové procesy. Katastrálne územie obce Ihl'any patrí k **strednému úseku doliny**. Dolina sa postupne rozširuje v dôsledku intenzívnejšieho pôsobenia bočnej erózie. Koryto potoka ma miernejší spád a lemuje ho riečna niva.

¹¹¹ Náplavový kužel – je to akumulačná (usadená) forma reliéfu. Vzniká na miestach, kde dochádza k poklesu energie vodného toku (prítoku). Sklon sa pohybuje od 2° do 7°. Náplavové kužele sú budované opracovanými aj ostrohrannými materiálmi.

Riečne (potočné) koryto je žľab, v ktorom prúdi voda rieky.

V potočnom koryte môžeme objaviť niekoľko zaujímavých foriem, ako napr. sihote¹¹² a štrkové lavice¹¹³ (ostrovy) *Pohl'ad na Majerku*

Zaujímavou formou sú tiež **riečne meandre**¹¹⁴. Môžeme ich pozorovať v pôdoryse Holumnického potoka, keď opúšťa Stotince.

Riečna a dolinná niva¹¹⁵ dosahuje relatívnu výšku 1 až 5m od dna rieky. Nachádza sa najmä v povodí Holumnického potoka. Jej šírka sa pohybuje od 10 do 200m. Najväčšiu šírku dosahuje medzi Majerkou a Stotincami. Niva je vyplnená fluvialnymi štrkami, pieskovoštrkami a piesčitými hlinami.

Na celom katastrálnom území môžeme nájsť niekoľko náznakov **riečnych terás**¹¹⁶. Najlepšie sú pozorovateľné prvé a druhé terasy. Vysoké terasy sa na katastrálnom území nezachovali.

¹¹² Sihot' – je riečny nános štrku, ktorý sa jednou stranou dotýka brehu potoka, alebo rieky.

¹¹³ Štrkový ostrov – je to nános štrku a kameňov v riečnom koryte. Počas zvýšenej hladiny býva zaplavovaný.

¹¹⁴ Riečny (potočný) meander je klukatenie rieky (potoka). Vznikajú turbulentným prúdením vody, to spôsobí, že na niektoré brehy pôsobí bočné erózia. Rieka sa postupne začne zakrivovať.

¹¹⁵ Riečna niva – je plochá rovina pozdĺž riečného koryta. V minulosti, alebo aj v súčasnosti bola zaplavované povodňovou vodou. Riečna niva je tvorená riečnymi naplaveninami (alúviom), ktoré rozdeľujeme na povodňové a korytové naplaveniny. Výraznejšie riečne nivy vznikajú v dolných častiach tokov.

¹¹⁶ Riečne terasy – sú terasovité stupne v doline rieky alebo potoka. Riečna terasa pozostáva z *terasovej plošinky* a strmšieho *svahu pod terasovou plošinkou*. Rieky a potoky rozrezávali územia stupňovite

Členenie terás a ich relatívna výška od riečneho koryta:

1.nízka terasa 10 – 15 m

2.nízka terasa 5 – 10 m

1.stredná terasa 25 – 40 m

2.stredná terasa 15 – 25 m

Nízke terasy súvisle prechádzajú k riečnej nive. Štrkovú akumuláciu tvoria valúny pieskovcov. Dobre sú pozorovateľné na západnej (pravej) strane Holumnického potoka pri východe zo Stotiniac.

Náplavové kužele sú vyvinuté na bočných prítokoch do hlavných údolí (dolina Holumnického potoka), kde dochádza k strate nosnej energie bočného prítoku, v dôsledku čoho dochádza k usadzovaniu neseného materiálu.

Úvaliny sú to plytké zníženie s oválnym prierezom, na katastrálnom území pohybujúce sa v rozmeroch od 50m do 200m. Často nimi začínajú riečne doliny. Príkladom sú úvaliny východne od cintorína v Stotinciach – pramenná

oblasť potoka východne od vrchu Zákruta a pod.

Úvalina

Sedlá znížené časti reliéfu, nachádzajú sa medzi dvoma vyvýšenými miestami. Sú hladko modelované a viažu sa na menej odolné skupiny hornín. Nachádzajú sa v okolí vrchov Patria, Tajch, Čelín, Bleskovec.

Výmole a rónove ryhy

Vznikajú eróznou činnosťou zrážkovej

a vytvorili vo svojich dolinách terasy. Terasy predstavujú vlastne zvyšky starých dŕn dolín, ktoré boli vytvorené eróznou a akumuláčnou činnosťou riek. V dobe ľadovej sa do korýt potokov a riek dostávalo veľa materiálu, ktoré nestačili odniesť. Nastáva ich usadenie a vytvorenie riečnej nivy. V dobe medziľadovej mali rieky dostatok energie a eróziou sa zahľbovali do riečnej nivy.

vody za jarných a letných príválov, pri výdatných zrážkach, búrkových lejakoch alebo pri topení snehovej pokrývky kedy ešte nie je pôdna pokrývka dobre previazaná vegetáciou. Dĺžka výmoľov sa pohybuje v intervale 10 m - 500 m. Ich šírka je v intervale 1m - 4 m. Výmole v západnej časti predmetného územia môžeme podľa Stankovianskeho (1998) klasifikovať

Výmoľ' ako efemérne výmole, ktoré vznikajú počas extrémnych, krátkotrvajúcich zrážok.

Zosuvy Predstavujú špeciálne tvary georeliéfu. Skladba flyšového pásma vytvára priaznivé podmienky pre ich vznik. Základnou podmienkou vzniku zosuvu je, aby sila gravitácie prekonala súdržnosť horniny a jej vnútorné trenie. Zosuvy sa vytvárajú na miestach, ktoré spĺňajú pre zosúvanie vhodné podmienky, miestach kde došlo k porušeniu stability svahov vplyvom morfológických, geologických, hydrologických a tiež hospodárskou činnosťou človeka.

Úpätne plošiny sú zarovnané povrchy lokalizované na okrajoch vrchov Patria, Bleskovec a Lučina.

Osobitou skupinou sú formy vytvorené človekom, tzv. **antropogénne formy**. Na území obce Ihl'any z pomedzi všetkých foriem

antropogénne terasy dosahujú tieto formy výrazného zastúpenia. Môžeme nájsť hlavne konkávne povrchové ťažobné celky, komunikačné formy, funebrálne formy, litorálne formy, agrárne formy. **Agrárne valy** sú ďalšou formou, ktorej vznik súvisí s činnosťou človeka. Prvotnou príčinou je vymýšľanie úlomkov častíc a ich následné hromadenie na poľnohospodárskej pôde. Obyvatelia v dôsledku ochrany techniky a materiálu boli nútení tieto úlomky odstraňovať. Tým začali tieto materiály ukladať a vytvárať spomínané agrárne valy. Predstaviteľom **funebrálnych** foriem reliéfu sú miestne cintoríny. **Depónie**¹¹⁷ sa na skúmanom území

¹¹⁷ Depónie – nelegálne („čierne“) skládky komunálneho odpadu

nachádzajú len v malej miere a malého plošného rozsahu. **Komunikačné formy** predstavujú cesty, či už s pevným živicovým (asfaltovým) povrchom, alebo poľné (poľnohospodárske). **Sídelná terasa** na študovanom území pozostáva z : intravilánu obce, kaplniek, krížov, hospodárskeho dvora a i.

Zvetrávanie hornín

Horniny vyskytujúce sa na katastrálnom území obce Ihľany sú v rôznej miere postihnuté procesmi mechanického a chemického zvetrávania, čo je možné pozorovať na mnohých prirodzených odkryvoch. Stupeň zvetrávania závisí od litologického zloženia hornín, tektonického porušenie, prítomnosti vody a jej chemizmu, teploty, prítomnosti organizmov, prípadne vegetácie. Zvetrávanie možno pozorovať zmenou farby, dezintegráciou až prechodom do elúviálnej hliny s úlomkami nezvetranej materskej horniny. Výsledkom zvetrávania sú piesčité až ílovité hliny. Ich hrúbka sa pohybuje v intervale 0 – 5m. Rýchlo prebieha zvetrávanie poloskalných hornín s ílovou zložkou.

5.4. Klimatogeografické pomery

Klimatické merania sme na území katastra neuskutočňovali, pretože ich výsledky za krátke obdobie (1 rok) by boli iba skresľujúce a nemali by relevantnú klimatogeografickú hodnotu. Klimatogeografické pomery sme charakterizovali na základe meraní Meteorologického ústavu Košice a ich výstupov za 30 ročné obdobia rokov 1930 – 1960 a 1960 – 1990. Jednotlivé klimatické prvky boli spracované a hodnotené na základe údajov z klimatických staníc : Toporec, Podolíneč, Vyšné Ružbachy, Nižné Ružbachy.

Klimatické pomery na katastrálnom území nemôžeme hodnotiť ako homogénne. Ide o územie, ktorého povrch je veľmi pestrý, sklon a orientácia svahov je výrazná, čiže je badateľný rozdiel v ukazovateľoch klímy medzi najvyšším a najnižším miestom katastrálneho územia. Charakteristika klimatických prvkov, ktorú podávame je vnímaná priemerne pre celé skúmané územie.

5.4.1. Charakteristika klimatických prvkov

5.4.1.1. Slnéčné žiarenie

Slnéčné žiarenie je najvýznamnejším energetickým zdrojom na Zemi. Je jediným zdrojom procesov, ktoré sa dejú v atmosfére.

Množstvo energie dopadajúce na dané miesto na zemi, v tomto prípade na územie obce Ihľany závisí od výšky slnka nad obzorom, od uhla dopadu slnečných lúčov, teda od zemepisnej šírky. Uhol dopadu slnečných lúčov na rovnobežku v hodnote $49^{\circ}16'$ je v čase letného slnovratu $64^{\circ}14'$, v čase zimného slnovratu $17^{\circ}14'$. V čase jarnej a jesennej rovnodennosti dopadajú lúče pod uhlom $40^{\circ}44'$.

Intenzita slnečného žiarenia je množstvo slnečného žiarenie dopadajúce na 1 cm^2 za 1 minútu. Na skúmanom území je minimum v decembri a maximum vykazuje mesiac júl. Globálne žiarenie dosahuje v zimnom štvrtroku severnej časti katastrálneho územia hodnoty do $9 - 10\text{ kcal.cm}^{-2}$ a v južnej časti hodnoty do 9 kcal.cm^{-2} . Globálne žiarenie v letnom štvrtroku dosahuje v severnej časti opäť vyššie hodnoty a to $40 - 42\text{ kcal.cm}^{-2}$ a v južnej časti hodnoty do 40 kcal.cm^{-2} . Priemerná suma globálneho žiarenia je za celý rok na skúmanom území 100 kcal.cm^{-2} .

5.4.1.2. Teplota

Teplota vzduchu je najdôležitejším kritériom pre rôzne ľudské činnosti, preto tiež býva základnou charakteristikou klimatických pomerov. Neovplyvňuje však len ľudskú činnosť, jej vplyv sa výrazne prejavuje v celej štruktúre prírodnej krajiny.

Najteplejším mesiacom je júl, kde sa dlhoročné teplotné priemery pohybujú okolo $16,8^{\circ}\text{C}$. Okrem mesiaca júl, k veľmi teplým mesiacom patria aj august ($15,8^{\circ}\text{C}$) a jún ($15,0^{\circ}\text{C}$). Naopak výrazne najchladnejším mesiacom je január $-5,5^{\circ}\text{C}$. Január je tiež obklopený chladnými mesiacmi a to decembrom ($-2,2^{\circ}\text{C}$) a februárom ($-3,2^{\circ}\text{C}$). Ročný priemer teploty je $6,5^{\circ}\text{C}$.

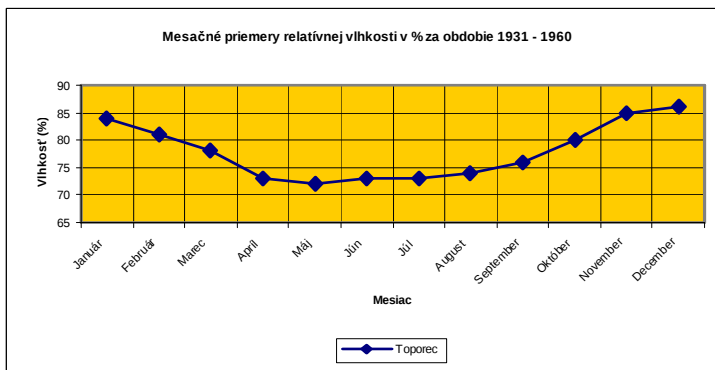
Mesiac	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Rok
Tepl.	-5,5	-3,2	1,0	6,6	11,9	15,0	16,8	15,8	12,3	7,1	2,0	-2,2	6,5

5.4.1.3. Vlhkosť vzduchu

Vlhkostné pomery študovaného územia charakterizujeme pomocou relatívnej vlhkosti, tlaku vodnej pary a sýtnostného doplnku.

Relatívna vlhkosť vzduchu

Relatívna vlhkosť¹¹⁸ vzduchu je veľmi závislá od prostredia /porasty, lesy, stráne, kotliny atď./. Relatívna vlhkosť má opačný chod ako teplota. Je najvyššia v zimnom období od októbra do marca a to v priemere 82%. Hodnoty sa pohybujú v rozmedzí 78% až 86%. V letnom polroku apríl až september je priemerná relatívna vlhkosť 73,5%. Najnižšia nie je v najteplejších mesiacoch júl,

august, ale v apríli /73%/, máji /72%/, kedy k nám vetry z vyšších zemepisných šírok prinášajú chladný a pomerne suchý vzduch. Ročná amplitúda, čo je výkyv medzi najvyšším a najnižším mesačným priemerom je 14%.

Tlak vodnej pary

Tlak vodnej pary je tiež dôležitou charakteristikou vlhkostných pomerov. Má ten istý ročný chod ako teplota. Najvyšší je teda v júli /10,5 mm Hg/ a najnižší v januári /2,6 mm Hg/. Ročný priemer klesá s nadmorskou výškou. Amplitúda tlaku vodnej pary je tu $10,5 - 2,6 = 7,9$ mm Hg. Ročný priemer tlaku je 6,1 mm Hg. V letnom období je tlak vodnej pary 8,4 mm Hg. V zimnom období je TVP 3,7 mm Hg.

Sýtosťný doplnok

Sýtosťný doplnok je schodok alebo deficit tlaku vodnej pary, ktorý ešte chýba k nasýteniu vzduchu vodnou parou pri danej

¹¹⁸ Relatívna vlhkosť vzduchu – udáva, koľko percent vody vo forme vodnej pary obsahuje vzduch, vzhľadom ku stavu nasýtenia pri danej teplote vzduchu.

teplote vzduchu. Je teda určený rozdielom tlaku nasýtenej vodnej pary a tlaku vodnej pary, ktorá sa súčasne nachádza vo vzduchu. Meria sa tiež v mm Hg. Najvyššie hodnoty dosahuje v lete, najnižšie v zime. So stúpajúcou nadmorskou výškou klesá. Ročný priemer je 1,9 mm Hg. Najvyššie hodnoty dosahuje v mesiacoch júl /3,8 mm Hg/ a august /3,4 mm Hg/ a najnižšie v mesiacoch december /0,5 mm Hg/ a január / 0,4 mm Hg/.

5.4.1.4. Oblačnosť

Je ďalší dôležitý klimatický činiteľ pri teplote, atmosferických zrážkach a vetre. Priamo ovplyvňuje dĺžku slnečného svitu, slnečné žiarenie, teplotu vzduchu a jeho vlhkosť. Oblačnosť je určovaná /odhadovaná/ v desatinách oblohy a jej odhadnutie je pomerne náročné a do značnej miery závisí od subjektu /pozorovateľa/.

Priemerná oblačnosť

Skúmanú oblasť charakterizuje pomerne jednoduchý a vyrovnaný chod oblačnosti s menej výrazným maximom v decembri 78%. Mierny nárast oblačnosti oproti priemeru nastáva v novembri a trvá do februára. Vyrovnaný stav oblačnosti vykazujú mesiace od marca do októbra. Ročný priemer oblačnosti je 66%.

Počet jasných dní

S oblačnosťou úzko súvisí aj počet jasných dní. Za jasný deň sa považuje taký, ktorého priemerná oblačnosť je menšia ako 20%. Mesiace s výskytom extrémov sa zhodujú s mesiacmi, v ktorých sú tiež extrémny oblačnosti. Počet jasných dní sa s rastúcou nadmorskou výškou v zime zvyšuje. Celkový počet jasných dní je 30,7. Najviac jasných dní je v mesiaci marec /4,4/, podružné maximum vykazujú mesiace september /3,2/ a október /3,2/. Najmenej jasných dní je v mesiacoch november /1,6/ a december /1,7/. V letnom polroku je vo všeobecnosti počet jasných dní nižší ako v zimnom polroku. Platí to aj na tomto skúmanom území, kde v letnom polroku je priemerný počet jasných dní 2,12 a v zimnom polroku 2,6.

Priemerný počet zamračených dní

Je to ďalší ukazovateľ súvisiaci s oblačnosťou. Za zamračený deň považujeme taký, ktorý má priemernú oblačnosť väčšiu ako 80%. Priemerný počet zamračených dní v obci Ihl'any je 139,8. Najmenej zamračených dní je v letných mesiacoch júl /7,7/,

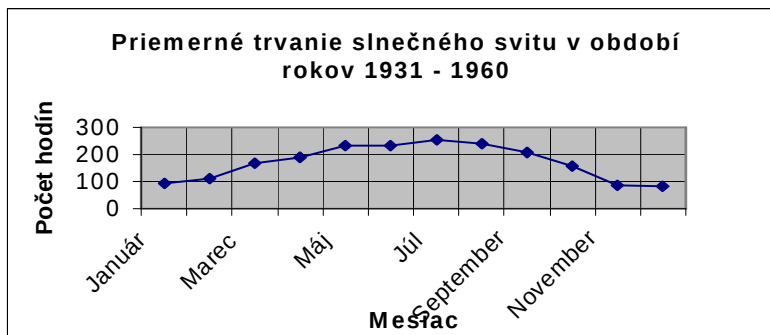
august /7,1/ a v september /7,7/. Maximálny počet skúmaných dní je v decembri 18,7. Chod počtu zamračených dní je súhlasný s chodom oblačnosti.

Priemerný počet dní s hmlou

V súvislosti s oblačnosťou je potrebné zmieniť sa aj o priemernom počte dní s hmlou. Maximálne počty dní s hmlou sú v mesiacoch december /8,7/, január /5,8/ a október/5,8/. Minimálny počet daných dní je v období od apríla /1,2/ do júla /1,1/. V letnom polroku od apríla do septembra je počet dní 1,9, v zimnom polroku októbra do marca je to skoro trojnásobok a to 5,5 dňa. Počas celého roka sa hmla vyskytuje v priemere 44,5 dní.

6.4.1.5. Slnčný svit

Trvanie slnečného svitu veľmi úzko súvisí aj s chodom oblačnosti. Ročný úhrn slnečného svitu závisí od dĺžky denného oblúka slnka nad horizontom, teda aj od geografickej šírky daného miesta. Maximálna doba slnečného svitu je v júli 255 hodín a minimálna zasa v decembri 81 hodín. Môžeme tu pozorovať aj podružné maximum a to v máji 231 hodín a podružné minimum v novembri. Ročná suma slnečného svitu v hodinách je priemerne 2050.

5.4.1.6. Zrážky

Zrážky spolu s teplotou vzduchu patria medzi základné ukazovatele podnebia. Zabezpečujú vlhkosť, a preto sú jednou zo základných podmienok života. Majú dominantný význam nielen z hľadiska biologického, ale aj z hospodársko - technického. To bol

tiež jeden z dôvodov, prečo sa atmosferickými zrážkami zaoberali naši predkovia už v minulosti. Pod pojmom atmosferické zrážky rozumieme vodu v kvapalnom alebo tuhom skupenstve, ktorá padá z oblakov v podobe dažďa, krúpok, krúp a snehu. Za zrážky sa tiež niekedy považujú produkty kondenzácie vodných pár, ktoré sú vytvárané bezprostredne na zemskom povrchu. Do tejto skupiny zrážok patria : inovať, námraza, ľadovica, ovlhnutie, rosa a šedivý mráz. Veľký vplyv na zrážkové pomery má morfológia územia, cyklonálne situácie i ďalšie faktory.

Ročný chod zrážok

Územie charakterizuje pomerne jednoduchý chod zrážok s maximom v letných mesiacoch jún, júl a august. V zimných mesiacoch dochádza k poklesu zrážok o dve tretiny. Najviac zrážok v prvom tridsaťročnom období (1960 – 1991) padne v mesiaci júl a to 111 mm. Minimálne hodnoty vykazujú mesiace február 35 mm a január 37 mm. Polrok od apríla do septembra je takmer dvojnásobne vlhší oproti polroku október - marec. Priemerný úhrn zrážok počas roka je 708 mm. V ďalšom tridsaťročí 1961-1990 je priemerný úhrn zrážok 700 mm. Podľa dlhoročných priemerov je najvlhším mesiacom jún /101 mm/ a júl /90,6 mm/. Najmenšie množstvo zrážok padá v mesiacoch marec 33 mm a február 34,3 mm. Maximálne množstvo zrážok v jednom roku padlo v mesiacoch máj 241 mm, jún 229 mm a júl 184 mm. V extrémne suchých rokoch padlo vo februári a marci len 2 mm dážďovej vody. Maximálny počet zrážok padnutých vo vlhkom roku je 881 mm a v suchom roku 539 mm. Zaujímavé je tiež sledovanie suchých a zrážkových období. Pod suchým obdobím rozumieme obdobie v trvaní : 15 – 19 dní s denným úhrnom zrážok najviac 0,9 mm alebo 20 – 29 dní s denným úhrnom zrážok najviac 2,4 mm alebo súvislé obdobie v trvaní 30 a viac dní s denným úhrnom zrážok najviac 4,9 mm. V oblasti sa jediný krát v 10 ročnom období vyskytne skúmané obdobie s dĺžkou 44 až 46 dní. Pod zrážkovým obdobím rozumieme súvislé obdobie s denným úhrnom zrážok 0,1 mm a viac v trvaní 5 – 9 dní alebo 10 –14 dní s možnosťou jedného dňa bez zrážok alebo 15 – 19 dní s možnosťou dvoch po sebe nenasledujúcich dní bez zrážok alebo 20 a viac dní s možnosťou troch po sebe nenasledujúcich dní bez zrážok. Pre študované katastrálne územie je príemer za obdobie rokov 1890–1969 20 až 24 dní. Priemerná

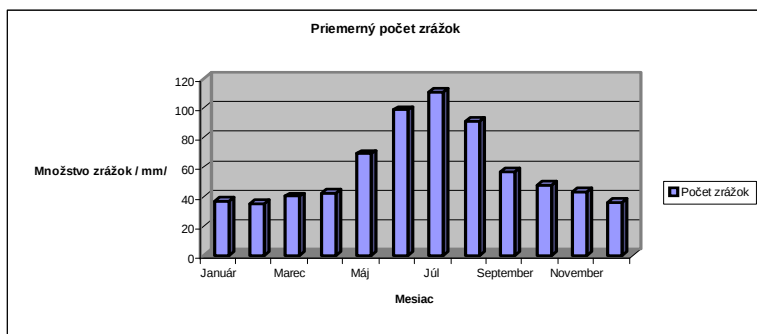
intenzita 15 minútového dažďa je s periodicitou sa pohybuje v intervale 120 – 130 dní. Klimatický ukazovateľ zavláženia, teda rozdiel medzi potencionálnym výparom a úhrnom zrážok za teplý polrok (IV. – IX.) je udávaný v mm.

Priemerný úhrn zrážok /mm/ za obdobie rokov 1931-1960

Stanica	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	RO K	IV-IX	X- III
N.Ružba.	37	35	40	42	69	99	111	91	57	48	43	36	708	469	239
V.Ružba.	42	36	45	48	77	104	117	95	68	55	47	38	771	509	262

Priemerný mesačný a ročný úhrn zrážok v Podolínci v rokoch 1961-1990 v mm.

mesiac	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Rok
maximum	127	61	68	108	241	229	184	177	112	162	102	92	881
minimum	10	2	2	11	22	34	22	21	16,5	2,5	7	2	539
priemer	39,4	34,3	33	46,4	84,2	101	90,6	83,7	56,6	42,6	46,6	42	700

Rozdelenie počtu zrážkových dní podľa množstva zrážok

Ročný chod zrážok nevystihuje úplne zrážkové pomery daného územia a z praktických dôvodov hlavne poľnohospodárstva, je dôležité poznať ako často dochádza k prirodzenému zavlážovaniu, aká je forma a intenzita zrážok na danom území, preto je počet zrážkových dní roztriedený do troch kategórií a to:

Celkový počet dní so zrážkami, viac ako 1,0 mm, je 116,2. Maximálny počet týchto dní pripadá na letné mesiace jún a júl /12,4 a 12,5/. Minimum nie je výrazné. Minimálne hodnoty vykazujú mesiace od septembra až do marca /od 8,2 do 8,9/. Ak porovnáme počet študovaných dní v letnom polroku a v zimnom, tak zistíme, že približne o 1/5 je viac dní so zrážkami viac ako 1,0 mm v letnom

polroku.

Priemerný počet dní so zrážkami 1,0 mm alebo viac za obdobie rokov 1931-1960

Stanica	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	rok	IV-IX	X-III
N.Ružbachy	8,9	8,7	8,6	9,8	10,9	12,4	12,5	10,7	8,6	8,2	8,5	8,4	116,2	64,9	51,3
Toporec	8,8	8	8,2	10	11,1	12,1	12	11	8	8	8,9	8,3	114,8	64,6	50,2

Počet dní so zrážkami 5,0 mm alebo viac bol nameraný 43,9. Maximálny počet týchto dní vykazujú mesiace jún /5,9/, júl /6,4/ a august /5,6/. Najmenej dní bolo v mesiacoch január /2,2/ december marec /2,3dňa/. V letných mesiacoch od IV-IX bol zistený skoro dvojnásobný počet oproti zimným X-III.

Priemerný počet dní so zrážkami 5,0 mm alebo viac za obdobie rokov 1931-1960

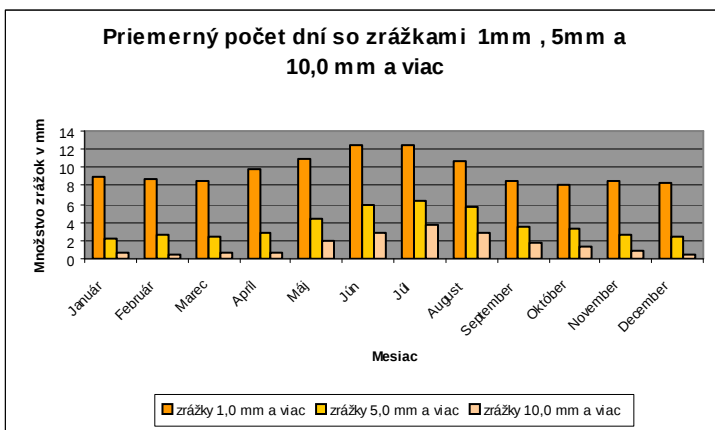
Stanica	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	rok	IV-IX	X-III
N.Ružbachy	2,2	2,6	2,3	2,8	4,3	5,9	6,4	5,6	3,5	3,3	2,7	2,3	43,9	28,5	15,4
Toporec	2,1	1,7	2,6	2,8	4,8	5,6	7	6	4,2	3,6	2,7	2,2	45,3	30,4	14,9

Počet dní so zrážkami 10,0 mm alebo viac v období rokov 1931-1960 bol 18,2. Najviac týchto dní vykazuje mesiac júl a to 3,7 dňa. Najmenej mesiace december /0,5/, január /0,6/ a február /0,5/. V letných mesiacoch je trojnásobný počet pozorovaných dní oproti zimným a to v pomere 13,6 : 4,6 dňa.

Priemerný počet dní so zrážkami 10,0 mm alebo viac za obdobie rokov 1931-1960

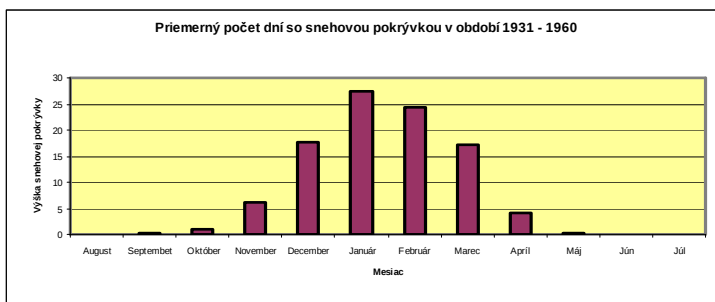
Stanica	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	rok	IV-IX	X-III
N.Ružbachy	0,6	0,5	0,7	0,6	1,9	2,9	3,7	2,8	1,7	1,4	0,9	0,5	18,2	13,6	4,6
Toporec	0,6	0,5	0,8	0,8	2,3	3	3,9	3,2	2,1	1,5	1	0,5	20,2	15,3	4,9

Potencialny výpar za rok v období od 1931 - 1960 je 500 - 600 mm. V teplom polroku je 400 - 500 mm. Výpar z povrchu pôdy bol v ročnom priemere v období 1931 - 1960 až 400 - 500 mm.

5.4.1.7. Snehové pomery

V zimných mesiacoch výdatnosť zrážok klesá. Keď teplota klesá pod bod mrazu padajú zrážky vo forme tuhého skupenstva. V našich zemepisných šírkach dosahujú snehové vločky rozmery od 1 mm do 4 cm. Ich veľkosť závisí od teploty. Pri teplote blízkej bodu mrazu je sneh mokrý a vločky sa zliepajú do väčších celkov. V našich oblastiach sneží najčastejšie pri teplote blízkej bodu mrazu.

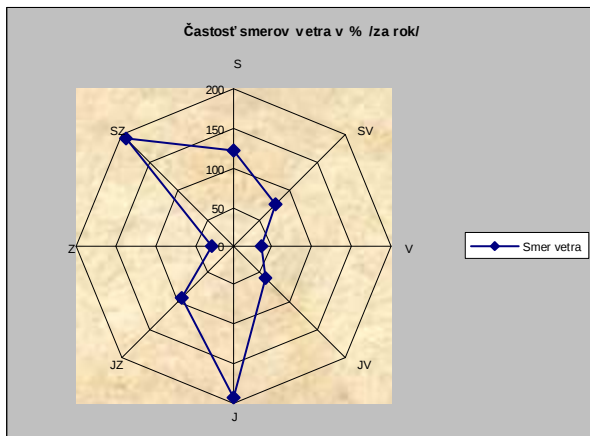

Sneh má niekoľko významných funkcií ako sú napríklad jeho úloha filtra pri očistení ovzdušia, alebo pôsobí priaznivo ako ochranná pokrývka pôd a rastlínstva. Pri jeho skoršom padnutí dokáže na rastlinnom kryte urobiť veľké škody. Ovplyvňuje hospodárske aktivity človeka a i. V obci Ihľany najviac snehových zrážok padá v

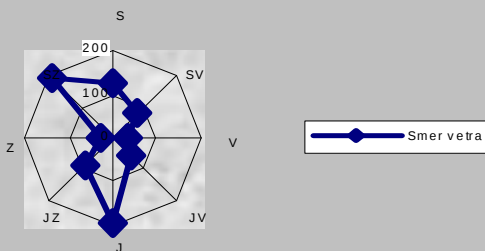
mesiacoch január/27,4 / a február /24,3/. Priemerný počet dní so snehovou pokrývkou je 87,9. Výška pokrývky je zvyčajne 20-30 cm. Sneh začína padať prevažne v polovici novembra a posledné padanie snehu je zvyčajne v mesiaci marec. Obdobie od mája do septembra je bez snehovej pokrývky. Počet dní so snežením tvorí približne tretinu všetkých zrážkových dní.

5.4.1.8. Veterné pomery

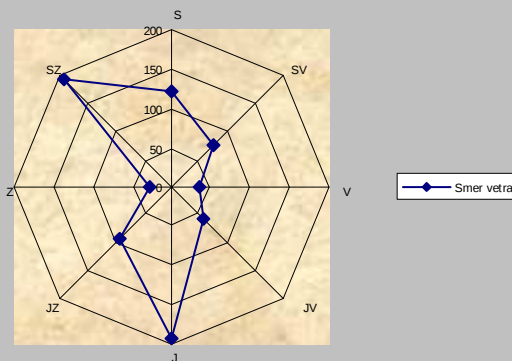
Vietor je ďalším činiteľom, pomocou ktorého je možné charakterizovať klimatické pomery obce Ihľany. Je jedným z najpremenlivejších meteorologických prvkov, podliehajúci značným zmenám v smere a rýchlosti najmä v prízemnej vrstve vzduchu. Vnímame ho pocitom, teda pôsobí na komfortnosť prostredia. Prevažujúce prúdenie je severozápadné, severné a tiež južné. Smer vetra do značnej miery ovplyvňuje aj orientácia svahov a dolín. Za vetrami severozápadného smeru /204 %/, nasledujú vetry južné /181 %/, juhovýchodné /110 %/ a severné /110 %/.

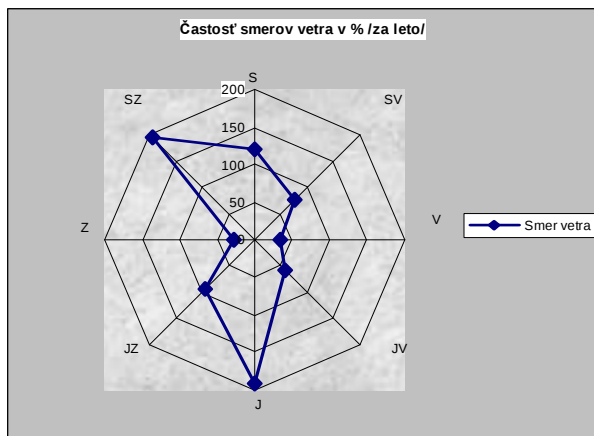

Častost smeru vetra zo silou 5 B a viac v % /za rok/

Častost smerov vetra v % /za zimu/

5.4.1.9. Znečistenie ovzdušia

V obci a jej okolí sa nenachádza výraznejší miestny zdroj znečistenia ovzdušia, preto by sa mohlo zdať, že ekologické problémy z hľadiska čistoty vzduchu sú len okrajové. Avšak, tak ako počasie nepozná hraníc medzi štátmi, regiónmi, či obcami, tak ani znečistenie ovzdušia nie je úzko viazané na miesto, kde exhaláty vznikajú. Diaľkovým prenosom v atmosfére sa znečisťujúce prímеси dostávajú stovky až tisícky kilometrov od svojho zdroja a narušajú ekologické pomery v zdanlivo čistých a neporušených územiach. Aj obec Ihľany patrí do oblastí, kde majú svoj dopad napr. exhaláty vyprodukované v Ostravsku, Sliezsku, Košiciach a pod. Výrazným faktorom v tomto prípade je veternosť a hlavne jej smer.

Holumnický potok

5.5. Vodstvo

Voda a jej kolobeh sú významnou zložkou prírodného prostredia, ako aj základnou podmienkou udržania života a jedným z dôležitých činiteľov, ktoré určujú hospodársky rozvoj územia. Ďalekosiahle, mnohostranné a veko trvajúce sú vzťahy medzi vodou a človekom, určované výsledkom jeho ustavičného boja o vodu a proti vode. Tento prírodný živel, do ktorého človek vložil toľko svojich nádejí a od ktorého zažil toľko hrôz, hlboko ovplyvňuje jeho činnosť aj v súčasnosti.

Povrch územia obce Ihľany nie je jednoduchým útvarom, je tvorený zložitou sústavou chrbtov a kotlín. Riečna sieť nám poskytuje predstavu o konfigurácii tohto terénu. Riečnu (potočnú) sieť Holumnického potoka by sme mohli nazvať stromovitá so symetricky rozmiestnenými prítokmi. Ide o mladú, málo vyvinutú riečnu sieť. Kataster obce je odvodňovaný Holumnickým potokom, ktorý patrí do povodia rieky Poprad, tá do povodia Dunajca, ktorý prostredníctvom Visly tečie do Baltského mora. Holumnický potok je potokom štvrtého rádu. Maximálne prietoky sú počas mnohých rokov zaznamenávané hlavne v mesiacoch apríl a máj, čo súvisí hlavne s topiacim sa snehom v odlesnených, ale aj v zalesnených územiach. Minimálny prietok je počas väčšiny rokov v mesiaci december, niekedy aj v januári. Dub (1980) rozdelil územie Slovenska podľa priemerného podielu odtoku počas ročných období. Holumnický potok patrí do Stredohorskej oblasti, konkrétne podoblasti B1, kde počas zimy odtečie 15,3% celoročnej vody (CV), počas jari 36,8% CV, počas leta 24% CV a počas zimy 23,9% CV.

Priemerná ročná teplota vody sa pohybuje okolo 6,9°C. Minimálne teploty vody sú v mesiacoch december, január a február, kde sa hodnoty pohybujú v rozpätí od 1 do 3 °C. Najvyššia teplota je od mája do augusta a to 15 až 22 °C. Najteplejší

mesiac je júl s teplotou 22 °C.

Najvýraznejším a najdramatickejším prejavom, ktorý môžeme sledovať na vodných tokoch, často s ďalekosiahlymi dôsledkami pre okolitú prírodu a pre činnosť človeka v nej, sú povodne. Prichádzajú často neočakávane, po prudkých lejakoch. Medzi hlavné príčiny povodní v obci Ihl'any patria lejaky, intenzívny odmák snehových zásob kombinovaný s dažďami na rozsiahle (prevažne nezalesnenej ploche) a ľadové zápchy najmä na mostoch.

5.5.1.Podpovrchové vody

Všetku vodu, ktorá sa vyskytuje pod zemským povrchom, či už v tekutom, pevnom, alebo plynnom skupenstve, nazývame podpovrchovou vodou. Jej výskyt a obeh sa viaže na rozmanité priestory a medzery v horninách, ktoré možno zhrnúť pod pojmy póry a pukliny. Do zemskej kôry sa dostáva voda prevažne vsakovaním zrážok. Výskyt a obeh podzemnej vody, ako aj jej chemické zloženie závisia predovšetkým od prostredia, v ktorom sa voda nachádza. Flyšové pásma tvoria súvrstvia hornín, v ktorých sa pravidelne striedajú rôzne ílovce a pieskovce. V menšej miere sú tu zastúpené zlepené, rohovce, karbonátové horniny a pod. Z hľadiska výskytu a cirkulácie podzemnej vody sú to horniny veľmi rôznorodé. Celkovo prevládajú nepriepustné, alebo len slabopriepustné horniny, preto sa tu nevytvárajú väčšie zásoby podzemných vôd. Bohatšie

zásoby sa nachádzajú v oblasti uloženia pieskovcových vrstiev, kde sa okrem puklinovej podzemnej vody nachádza aj pórová podzemná voda.

Základnou črtou hydrologických vlastností flyšových hornín paleogénu je význam puklinovej priepustnosti pri veľmi

Vodojem

obmedzenom a prevažne

celkom zanedbateľnom význame medzivrstvovej priepustnosti.

V súvislosti s uzatváraním puklín do hĺbky má dominancia

puklinovej priepustnosti za následok vytvorenie podmienok obehu podzemnej vody typických pre

štruktúru typu hydrogeologického masívu. V skúmanom území je obeh podzemnej vody sústredený predovšetkým do pripovrchovej zóny a z menšej časti do subvertikálnych puklinových zón. Hydrologickým kolektorom je tu pripovrchová zóna zvýšenej priepustnosti, zasahujúca od povrchu terénu do hĺbky niekoľko metrov až niekoľko desiatok metrov (najviac však 30m). Vyznačuje sa oveľa vyššou priepustnosťou oproti hlbším častiam horninového masívu.

Málo priaznivé podmienky pre podzemnú vodu sa najlepšie odrážajú vo výdatnosti¹¹⁹ prameňov, ktorá je vo všeobecnosti veľmi chudobná, často dosahuje len stotiny, resp. desatiny l/s. Podľa klasifikácie Gazdu (1971) patria vody skúmanej oblasti k vodám kalcitovo-hydrogénkarbonátovým a kalcitovo-magneziovo-hydrogénkarbonátovým. Ich mineralizácia sa pohybuje v rozpätí 0,15–0,35 g/l. Z genetického hľadiska vo vodách plytkého obehu prevažuje karbonatogénna mineralizácia.

5.5.2. Podpovrchové vody kvartérnych sedimentov

Fluviálne sedimenty, ktoré sú uložené v doline Holumnického potoka vytvárajú dobré prostredie pre filtráciu a akumuláciu podzemných vôd. Na skúmanom území majú dosť malé priestorové rozšírenie proluviálnych sedimentov, ktoré sú uložené vo forme náplavových kužeľov. Nachádzame ich pri vyústení bočných dolín do doliny hlavného toku. Náplavové kužele vznikli pri vyústení malých potokov z okolitých svahov. Materiál v týchto kužeľoch je málo vytriedený. Pozostáva zo zahlinených štrkopieskových sedimentov. Pri celkovom obehú a akumulácii podzemných vôd nehrajú významnú úlohu.

Markantnejší význam pri obehú a akumulácii podzemných vôd majú fluviálne sedimenty poriečnej nivy Holumnického potoka. Niva na území katastra má šírku od 10 m do 100 m. Hrúbka náplavov podľa (Nemčok, 1990) má rozpätie od 2,4 do 7,1 m. Pri okrajoch nivy sa hĺbka znižuje na minimálnu hodnotu teda 2,4 m. Hrúbka zvodnej vrstvy sa mení od 3,0 do 5,6 m.

¹¹⁹ Výdatnosť – množstvo vody vytekajúcej z prameňa v l/s.

5.6. Pôdy

Pôda predstavuje jednu z najvýznamnejších zložiek prírodného prostredia. Je to útvar plný života, je živiteľom rastlínstva, ale tiež výrobným prostriedkom poľnohospodárskej výroby a lesníctva. Pôdu môžeme definovať ako samostatný prírodný útvar trojrozmerný, ktorý vznikol premenou vrchnej časti zemskej kôry pôsobením organizmov na horniny za spolupôsobenia slnečného žiarenia, vzduchu a vody. V tomto útvere koluje pestrý život a prebieha tu nespočetne množstvo reakcií. Špecifická štruktúra pôdy a jej zloženie umožňuje rastlinám prostredníctvom koreňov dýchanie, zásobovanie vodou a živinami. Pôda je schopná udržiavať a poskytovať živiny rastlinám a tým ich udržiavať pri živote. To je zároveň základný znak, ktorý odlišuje pôdu od pevnej horniny.

5.6.1. Pôdne druhy

Na základe určitých spoločných vlastností zaradíme pôdy do skupín. Jedným z týchto znakov je aj textúra pôd. Vplyvom procesov zvetrávania sa materská hornina rozpadá na zvetraliny /zrná/ rôznej veľkosti. Nazývajú sa tiež textúrne elementy. Súbor

Názov pôdy. Resp. zeminy (pôdny druh)	Obsah ílových častíc v jemnozemi v %	textúrnych elementov rôznej veľkosti tvorí
Piesočnatá	1 – 10	zrnitostnú
Hlinito-piesočnatá	11 -20	kategóriu. Zrinitosť
Piesočnato-hlinitá	21 – 30	je jednou zo
Hlinitá	31 – 45	základných
Ílovito-hlinitá	46 – 60	fyzikálnych
Ílovitá	61 – 75	vlastností pôdy.
Íl	nad 75	Vyjadruje sa

percentuálnym zastúpením jednotlivých zrnitostných kategórií. Na základe zrnitosti bolo vyčlenených sedem základných pôdnych druhov (viď. tabuľka). Na katastrálnom území sa najčastejšie vyskytujú pôdy hlinité (stredne ťažké) a piesočnato-hlinité (stredne ťažké). Pôdy s menším obsahom ílovitých častíc a s väčším zastúpením piesočnatých sa v malých náznakoch nachádzajú v okolí vodných tokov. Vznikli z ľahkých potočných náplavov, ktoré obsahujú aj značné percento štrku.

5.6.2. Pôdny typy

Dôležitejšie je však delenie pôd, ktoré vychádza z hlavných pôdotvorných procesov. Geologický podklad študovaného územia je málo pestrý a preto ani pôdny kryt nie je veľmi bohatý. Pri charakteristike pôdných pomerov sme vychádzali z údajov získaných vo Výskumnom ústave pôdnej úrodnosti v Prešove a vlastného terénneho výskumu.

Na danom území sa z **anhydromorfných pôd** nachádza podskupina hnedých pôd, konkrétne skupina kambizemí.

Kambizem modálna (Hnedá lesná pôda modálna, *Eutric cambisol*) je to najrozšírenejší pôdny typ s profilom A B_V C na

rôznych horninách. Humusový horizont je A₀ je hnedastosivý a jeho mocnosť je 15 - 30 cm. Produkčný potenciál týchto pôd je Bielekom (1998) hodnotený zo 100 bodovej stupnice na 10 až 60 bodov. Sorpčné nasýtenie tohto horizontu je v priemere 67,5 %. Difúzne prechádza cez prechodný

A/B_V do B_V horizontu /B_V - zvetrávací/. Pod ním leží hnedý až hrdzavohnedý horizont B_V, čiže horizont vnútropôdneho zvetrávania. V hĺbke od 50 - 70 cm prechádza do horizontu C. Ten je už viditeľne skeletnatejší. Reakcia je kyslá (pH = 4,5 - 5,5) a slabo kyslá (pH = 5,5 - 6,5) v severnej časti územia. Sorpčný komplex a sorpčná kapacita je stredne nasýtená. Obsah humusu sa v horizonte A pohybuje od 100 do 200 ton na hektár. Množstvo humusu sa pohybuje od 10 - 15 %. Kvalita humusu je zlá. Hĺbka pôdy s obsahom humusu nad 0,5 % je 30 - 60 cm. Materská hornina sú pieskovce a bridlice. Celkový obsah draslíka do hĺbky 50 cm je 10000 - 14999 ppmk, čo Juráni (1982) hodnotí ako veľmi malý. Obsah prístupného draslíka do hĺbky 50 cm, je v intervale 0 - 30 cm dobrý a v intervale 30 - 50 cm nedostatočný. Celkový obsah fosforu do hĺbky 50 cm je na väčšine územia je nedostatočný, pohybuje sa v intervale 200 - 399 ppmk. Vytvorili sa pod lesnou vegetáciou bukového a smrekového stupňa. Hlavným pôdotvorným procesom je

tu vnútro pôdne zvetrávanie prvotných minerálov. Pri tomto zvetrávaní dochádza k uvoľňovaniu železa, čoho výsledkom je následné zafarbenie pôdnej hmoty do rôznych odtieňov hnedej a hnedosivej farby. Nachádzajú sa tu kambizeme prevažne stredne ťažké. Podľa bonity pôdy môžeme dané pôdy, ktoré sa využívajú poľnohospodársky označiť ako malo produkčné.

Na plochých chrbtoch a zosuvoch môžeme nájsť **Kambizem pseudoglejovú** (Hnedá lesná pôda pseudoglejová, *Stagnic-gleyic cambisol*).

Na síhutiach a štrkových laviciach sa nachádza **Litozem modálna varieta silikátová** (*Lithic leptosol*). **Kambizem glejová** (Hnedá lesná pôda glejová, *Gleyic cambisol*). Obsahuje menej humusu a viac ílu. Pôdny profil je stredne hlboký. Ornica dosahuje hĺbku 20 cm. Mocnosť humusového horizontu A sa odhaduje na 30 cm a má hrdzavohnedé sfarbenie. Pôdna reakcia je kyslá až slabokyslá. Pod humusovým horizontom sa utvára oglejený (zamokrený) horizont. Platí tu táto sekvencia horizontov: A₀ - B_V - B_V(m) - B/C_g - C_g

Kambizem modálna, varieta kyslá (Hnedá lesná pôda modálna - varieta kyslá, *Distric cambisol*) zaberá len malé plochy. Nachádza sa na erózne - denudačných svahoch. Humusový horizont je 15 - 20 cm hlboký, miestami štrkovitý. Má hnede - hrdzavú farbu. Sú tu pozorovateľné náznaky prechodu k podzolovému horizontu B_s. Existujú tu náznaky vybielenia pieskových zŕn. Reakcia pôdy je kyslá /pH = 4,5 /. Pre tento pôdny typ platí táto sekvencia horizontov: Al(e) - Bv(s) - B/C - C.

Hydromorfné pôdy

Hydromorfné pôdy sú vývojovo najmladšie. Predstaviteľom týchto pôd je **Fluvizem modálna nasýtená** (*Eutric Fluvisols*). Na skúmanom území hydromorfné pôdy nachádzajú na ľavom i pravom brehu Holumnického potoka. V malých plochách sa nachádzajú tiež v okolí ostatných potokov. Vyskytujú sa na holocénných (štvrtohorných) aluviálnych sedimentoch. Zaberajú pomerne malú rozlohu. Produkčný potenciál je Bielekom (1998) hodnotený na 33 až 90 bodov zo 100 bodovej stupnice. Ich vývoj je ovplyvňovaný opakovanými záplavami, ktoré pôdny profil týchto pôd obohacujú o nové kalové sedimenty. Môžeme ich zaradiť k úrodným pôdam. Sú

vhodné na pestovanie raže, kukurice, jačmeňa, d'ateliny a zemiakov. Pre fluvizeme platí táto typická sekvencia pôdnych horizontov : A_{on} - A/C - C. Pôvodným prirodzeným porastom boli lužné lesy a nívne lúky. Sú to pôdy s tzv. ochrickým nívnym horizontom A_{on} . Tento horizont má svetlý odtieň a slabú akumuláciu humusu s hrúbkou do 30 cm. Horizont je sorpčne nasýtený a jeho nasýtenie je 25 - 30 %.

Reakcia je buď neutrálna, ale tiež i kyslá /pH = 5,5 - 6,2/. Tento horizont neobsahuje karbonáty.

Pod horizontom A_{on} sa nachádza tenký prechodný horizont A/C. Ten je na orných pôdach rušený orbou.

Horizont C je v dôsledku povodňových akumulácií

zvrstvený. V menšej miere sú pozorovateľné znaky glejovatenia pôsobením podzemnej vody. Hrdzavé škvrny sme pri svojich výskumoch objavili v hĺbke od 80 cm. S rastúcou hĺbkou sa ich množstvo zväčšuje. V hĺbke 1 m sú už dobre viditeľné hrdzavé škvrnky železa Fe^{3+} , ktorých plošný obsah je okolo 15 %. Podzemná voda sa objavuje v hĺbke 150 cm. Obsah draslíka do hĺbky 50 cm je veľmi malý /10 000 - 14 999 ppk/. Obsah prístupného draslíka do hĺbky 50 cm, je v intervale 0 - 30 cm dobrý a v intervale 30 - 50 cm nedostatočný. Obsah fosfóru je 400 - 599 ppmk, teda veľmi malý. S ohľadom na bonitu môžeme dané pôdy označiť ako produkčné. Podzemná voda je v hĺbke 1-2 m.

Antropogénne pôdy

Človek svojou aktivitou priamo i nepriamo ovplyvnil pôdotvorné procesy a tým zmenil profil pôd, alebo dokonca pôdy umelo vytvoril. Na skúmanom území boli premenené hlavne luvizeme a len v malej miere kambizeme. Nachádzajú sa takmer v okolí každého rodinného domu a potom tiež na riečnej nive.

5.7. Rastlinstvo

I keď na prvý pohľad, nie sú veľmi viditeľné rozdiely v rastlinstve v okolí obce môžeme povedať, že rastlinstvo sa pomerne výrazne odlišuje od už blízkych obcí. Odlišnosť spočíva najmä v pestrom druhovom zložení. Súvisí to hlavne s nadmorskou výškou a geologickým podkladom územia. Krajina obce bola oddávna osídlená, preto činnosť človeka mala značný vplyv rastlinný kryt.

Územie obce je zaraďované do oblasti Holoarktickej, podoblasti Eurosibírskej, konkrétne do jej provincie Stredoeurópskej. Z hľadiska fytogeografického do obvodu západokarpatskej kveteny (Carpaticum occidentale), konkrétne do podobvodu východobeskydskej flory (Beschidicum orientale).

5.7.1 Stručný vývoj flóry

V najstaršom *pleistocéne*– *Telegén* (pred 1 250 000 rokmi) je pre skúmanú oblasť príznačná lesotundrová krajina s riedkym trávnatým porastom a lesným porastom v stredne položených kotlinách s tvorbou primitívnych pôd. V juhovýchodnej časti územia sa rozvinula lesná krajina s listnatými a zmiešanými lesmi. *Mindelský glaciál* (450 000 – 700 000 rokov) reprezentuje v okolí tokov hydromorfná lesná krajina. V zostatkovej časti územia sa nachádzala tundrová krajina s riedkym porastom nižších rastlín (lišajníky a machy). Na úpätí stredne vysokých pohorí sa nachádzali primitívne mrazové pôdy s intenzívnou soliflukciou, so slabším zvetrávaním skalných hornín s tvorbou glaciálno – fluviálnych, fluviálnych a soliflukčných svahov. *Interglaciál* : *Mindel – Riss* (350 000 – 450 000) má podobnú štruktúru ako predchádzajúce obdobie. Časť územia je reprezentovaná lesnou krajinou so zmiešanými lesmi. *Rissky glaciál* (130 000 – 350 000 rokov pred.n.l.) je totožný s obdobím Mindelského glaciálu. *Interglaciál Riss – Wurm*. V okolí tokov rástla hydromorfná lesná vegetácia na riečnych nivách s nivnými a lužnými pôdami. V okrajových častiach katastra rástli zmiešané lesy s hnedými a podzolovanými pôdami. *Wurmský glaciál* je viac menej totožný s predchádzajúcimi glaciálmi.

V mladšom období *subarkticky* (pred 10 000 – 11 000 rokmi p.n.l.) môžeme vegetáciu charakterizovať ako bezlesnú

tundrovú s prevládajúcimi machmi, lišajníkmi, rašelinníkmi, trávami a ostricami. Obdobie *predboreálne-boreálne* (7500 – 10 000 rokov p.n.l.) sa vyznačovalo ihličnatými porastmi tvorenými zväčša borovicou a smrekom s prímiesou brezy. *Atlantické* obdobie (4500 – 7500 rokov p.n.l.) reprezentujú borovicové porasty, na nižších miestach s hojným zastúpením dubov. Vo vyššie položených miestach sa nachádzal smrek, jedľa a smrekovec. Pre *subboreálne* obdobie (4500 – 2500 rokov p.n.l.) sú charakteristické lesné porasty s prevahou buka, v nižších polohách s hrabom, vo vyšších s jedľou, smrekom a smrekovcom. Hojne tu boli zastúpené aj borovicové lesy. V *subatlantickom* období (1000 – 2500 rokov p.n.l.) sa na katastrálnom území nachádzajú 2 druhy porastov a to: 1.borovicové porasty s prímiesou duba a tiež 2.ihličnaté porasty so smrekom, smrekovcom.

5.7.2. Potenciálna (pôvodná) vegetácia – vegetácia v minulosti

Jaseňovo-brestovo-dubové a jelšové lužné lesy

Skupina týchto lesných spoločenstiev sa nachádzala výhradne v okolí vodných tokov. Združuje pobrežné jelšové a jaseňovo-jelšové lužné lesy podväzu *Alnion glutinoso incanae*, spoločenstvá krovitých vrb zväzu *Salicion eleagni*, čiastočne aj *Salicion triandrae* a všetky ich vývojové štádiá, ktoré sa vyskytujú od nižších podhorských polôh až do horského stupňa. Zloženie lesných spoločenstiev je výrazne ovplyvnené geologickým podkladom a geomorfologickými vlastnosťami územia.

Krovité vrbiny zväzu *Salicion triandrae* a *Salicion eleagni* sú prvotnými spoločenstvami nachádzajúcimi sa na mladých riečnych naplaveninách kopírujúce brehy potokov. Vytváral sa tu úzky, často pretrhaný pás tvorený vrbou sivou *Salix elagnos*.

Nachádzali sa tu najmä jelša sivá *Alnus incana*/, svíb krvavý *Cornus sanguinea*/, slivka trnková *Prunus spinosa*/, rôzne druhy vrb *Salix ...*/, krušina jelšová *Frangula alnus*/, zemolez obyčajný *Lonicera xylosteum*/, ríbezľa skalná *Ribes petraeum*/, ostružina černicová *Rubus fruticosus*/, lieska obyčajná *Corylus avellana*/, egreš obyčajný *Grossularia uva-crispa*/, báza čierna *Sambucus nigra*/, kalina obyčajná *Viburnum opulus*/ a rešetliak prečisťujúci *Rhamnus catharticus*/. V menšom množstve tu boli zastúpené aj javor poľný *Acer campestre*/, lykovec jedovatý

/Daphne polygama/, topoľ osikový /Populus tremula/, hruška obyčajná /Pyrus communis/ a jablňo plsnatá /Malus dasycphylla/.

Z bylín dominovali praslička poľná /*Equisetum arvense*/, záružlie močiarne /*Caltha palustris*/, záružlie hoské /*Caltha laeta*/, mäta pieporná /*Mentha piperita*/ a mäta roľná /*Mentha arvensis*/, podbeľ liečivý /*Tussilago farfara*/, bodliak lopúchovitý /*Carduus personata*/, pichliač potočný /*Cirsium oleraceum*/, vřbovka chlpatá /*Epilobium hirsutum*/, túžobník brestový /*Filipendula ulmaria*/, sitina rozložitá /*Juncus effusus*/, ostrica lesná /*Carex sylvatica*/, praslička lesná /*Equisetum sylvatica*/, zvonček prhl'avový /*Campanula trachelium*/, nátržník piesočný /*Potentilla arenaria*/, ľubovník chlpatý /*Hypericum hirsutum*/, stračia nôžka vysoká /*Delphinium elatum*/, vojnovka belasá /*Polemonium caeruleum*/, štiav áronolistý /*Rumex alpesstris*/, kuklík potočný /*Geum rivale*/, kopytník európsky /*Asarum europaeum*/, ostrica oddialená /*Carex remota*/, lipnica stlačená /*Poa compressa* /, iskerník chlpatý /*Ranunculus lanuginosus* /, pľúcnik túrový /*Pulmonaria obscura*/, prvosienka vyššia /*Primula elatior*/, prvosienka pomučená /*Primula farinosa*/, alchemilka sivkastá /*Alchemilla glaucescens*/, praslička lesná /*Equisetum ulmaria*/, deväťsíl hybridný /*Petasites hybridus*/, kostihoj hl'úznatý /*Symphytum tuberosum*/.

Bukové a jedľové lesy kvetnaté

Táto jednotka zahŕňa klimaxové eutrofné bukové a zmiešané jedľovo-bukové lesy na hornej hranici podhorského stupňa. Z pohľadu floristického vytvárali tieto spoločenstvá pomerne jednotný komplex. Buk bol mierne vzdialený od svojho ekologického optima. Jedľa bola buku viac ako vyrovnanou partnerkou. Ich zmiešaný odpad sa priaznivo rozkladal. V týchto podmienkach lepšie klíčili semená drevín a bylín. K tejto jednotke sa zarad'ovali porasty, kde prevládali buk a jedľa. Stálou prímесou bol javor horský /*Acer pseudoplatanus*/, V menšom meradle sa tu vyskytovali jaseň štíhly /*Fraxinus exelsior*/ a brest horský /*Ulmus glabra*/, V dôsledku orientácie svahov a klimatických pomerov jednotlivých lokalít sa tu v nemalej miere objavoval aj smrek obyčajný /*Picea abies*/, Všetky dreviny okrem dubu dosahovali hlavnú úroveň porastov, Kvetné bučiny bývali pravidelne dvojetážové porasty, Rozvinutá korunová úroveň poskytovala možnosť prenikania a využitia dažďovej vody a rozptýleného svetla

slúžiacich na rast a obnovu drevín. Z krovín sa tu vyskytovali báza červená /*Sambucus racemosa*/, zemolez obyčajný /*Lonicera xylosteum*/, lykovec jedovatý /*Daphne mezereum*/, lieska obyčajná /*Corylus avellana*/, borievka obyčajná /*Juniperus communis*/, ostružina černicová /*Rubus fruticosus*/, Z bylín tu boli zastúpené: hviezdica hájna / *Stellaria nemorum*/, veronika horská /*Veronica montana*/, deväťsíl biely /*Petasites albus*/, srnovník purpurový /*Prenanthes purpurea*/, zubačka žľaznatá /*Dentaria glandulosa*/, zubačka deväťlistová /*Dentaria enneaphyllos*/, kostrava lesná /*Festuca altissima*/, žindavka európska /*Sanicula europaea*/. Vo vyšších polohách absentoval výskyt papradí.

Kyslomilné bukové lesy podhorské

Do tejto jednotky patria dubovo-bukové, zriedkavejšie jedľové lesy v podhorskom stupni. Dôležitým základným znakom bola prítomnosť kyslomilných a oligotrofných druhov a synúzií bylín.

Krovinné prostredie bolo druhovo chudobné, fyziognomicky nevýrazné. Objavujú sa tu jarabina vtáčia /*Sorbus aucuparia*/, breza bradavičnatá /*Betula pendula*/. Medzi predstaviteľov stromovej vegetácie patrili okrem buka aj jedľa biela /*Abies alba*/, javor horský /*Acer pseudoplatanus*/, brest horský /*Ulmus glabra*/ a tiež smrek obyčajný /*Picea abies*/. Z bylín sa tu nachádzali snežienka jarná /*Galanthus nivalis*/, srnovník purpurový /*Prenantheus purpurea*/, hviezdica hájna /*Stellaria nemorum*/, zubačka deväťlistová /*Dentaria enneaphyllos*/ a i.

5.7.3. Súčasná vegetácia

Prirodzený vývoj vegetácie človek svojou činnosťou ovplyvnil, u niektorých druhov aj ukončil. Pôvodné lesné spoločenstvá boli odstránené na väčšine plôch a nahradené. Územie sa začalo poľnohospodársky využívať. Trvalé trávnaté porasty sú reprezentované skupinou lúk a pasienkov.

Z **lúk** sa v predmetnom území nachádzajú dvojkosné lúky s prevahou vysoko stebelných, krmovinársky hodnotných tráv. Rastú tu praslička poľná /*Equisetum arvense*/, záružlie močiarne /*Caltha palustris* /, ďatelina lúčna /*Trifolium pratense* /, bôľhoj lekársky /*Anthyllis vulneraria*/, ľadenec rožkatý /*Lotus corniculatus*/, kozia brada východná /*Tragopogon orientalis*/, traslica prostredná /*Briza*

Madia/, štrkáč menší */Rhinanthus minos*/, chrastavec roľný */Knautia arvensis*/, mäta pieporná */Mentha piperita*/ a mäta roľná */Mentha arvensis*/, podbeľ liečivý */Tussilago farfara*/, sitina rozložitá */Juncus fusus*/, ostrica lesná */Carex sylvatica*/, praslička lesná */Equisetum sylvatica*/, zvonček konárísty */Campanula patula*/, kostrava lúčna */Festuca pratense*/, ovsík obyčajný */Arrhenatherum elatius*/, zvonček prhl'avový */Campanula trachelium*/, nátržník piesočný */Potentilla arenaria* /, ľubovník chlpatý */Hypericum hirsutum*/, kuklík potočný */Geum rivale*/, kopytník európsky */Asarum europaeum*/, ostrica vzdialená */Carex remota*/, lipnica stlačená */Poa compressa*/, iskerník chlpatý */Ranunculus lanuginosus*/, pľúcnik turový */Pulmonaria obscura*/, prvosienka vyššia */Primula elatior*/, prvosienka pomúčená */Primula farinosa*/, alchemilka sivkastá */Alchemilla glaucescens*/, skorocel kopijovitý */Plantago lanceolata*/, stoklas konárísty */Bromus Ramosus*/, pichliač obyčajný */Cirsium vulgare*/, kostihoj lekársky */Symphytum officinalis*/, žihľava dvojdomá */Urtica dioica* /.

Pasienky vznikli v dôsledku intenzívneho pasenia ako výsledok neustáleho zošľapovania. Predstaviteľmi rastlín, ktorým toto zašľapovanie neprekáža sú napr.: lipnica ročná */Poa annua*/,

čakanka obyčajná */Cichorium intybus*/, lipnica nízka */Poa supina*/. Sú to spoločentvá charakteristické prevahou širokolistých tráv a d'ateľovín. Porasty sú krátkostebľé. Rastú tu: pipnica lúčna */Poa pratensis*/, kostrava

lúčna */Festuca pratense*/, púpava lekárska */Taraxacum officinale*/, púpavec srstnatý */Leontodon hispidus*/, iskerník plazivý */Ranunculus repens*/, ostrica srsnatá */Carex hirta*/, d'ateľina plazivá */Trifolium repens*/, prvosienka vyššia */Primula elatior*/, pichliač roľný */Cirsium arvense*/, myší chvost */Achillea millefolium*/, skorocel kopijovitý */Plantago lanceolata*/, fialka voňavá *Viola odorat*/,

kukučina európska /*Cuscuta europea*/, alchemilka obyčajná /*Alchemilla Vulgaris*/, hadí koreň väčší krkavec /*Bistorta Major*/, králik biely /*Chrysanthemum leucanthemum*/, púpava lekárska /*Taraxacum officinale*/, šalvia lúčna /*Salvia pratensis*/, pakost lúčny /*Geranium pratense*/, ľubovník chlpatý /*Hypericum hirsutum*/, timotejka lúčna /*Phleum pratense*/, prvosienka pomučená /*Primula farinosa*/.

Hlavne okraje pasienkov lemuje krovitá vegetácia a v malej miere so stromovitou vegetáciou. Reprezentovaná je ružou šípkovou, trnkou obyčajnou, javorom poľným, dubom letným, borovicou sosnou, lieskou obyčajnou.

Na **zamokrených plochách** rastie trst' obyčajná /*Phragmites communis*/,

Orná pôda zaberá čo do rozlohy na skúmanom území pomerne významné miesto. Najvýznamnejšie postavenie na ornej pôde majú kultúrne plodiny, no v početnej forme sa tu vyskytujú aj burinné spoločenstvá, ktoré spôsobujú poľnohospodárom značné škody. Buriny sa stávajú pre kultúrne plodiny súperom v boji o svetlo, teplo, vlahu a priestor. Buriny môžeme rozdeliť do dvoch skupín a to buriny okopanín a buriny obilnín. Z burín okopanín rastú tu :hluchavka objímavá /*Lamium amplexicaule*/, kostihoj lekársky /*Symphytum officinale*/, hluchavka purpurová /*Lamium purpureum*/, veronika roľná /*Veronica arvensis*/, Medzi buriny v obilninách patria mak vlčí /*Papaver rhoeas*/, horčica roľná /*Sinapsis arvensis*/, kúkol' poľný /*Agrosetum githalo*/, jarmila jarná /*Erophila verna*/.

5.8. Živočíšstvo

Medzi zložky, ktoré významnou mierou ovplyvňujú charakter živočíšstva patria rastlinstvo, reliéf, klíma, dosiahnutá kultúrna premena krajiny a ďalšie faktory. Osobitný pohľad si zaslúži i pôsobenie človeka, ktorý svojou činnosťou nemalou mierou vplýva na charakter fauny. Človek v danom regióne vplýva na faunu priamo a nepriamo, čoho výsledkom je buď odstraňovanie určitých živočíšnych druhov, alebo na strane druhej ich zavádzanie.

Súčasný stav živočíšnych druhov je výsledkom dlhotrvajúcich vývojových procesov prebiehajúcich od konca treťohôr až po súčasnosť. Treťohorné živočíšstvo sa vyznačovalo

zvláštnosťami, ktoré boli spôsobené výkyvmi podnebia súvisiacimi so zaľadnením.

Územie obce Ihľany sa vyznačuje znakmi stredoeurópskej a teda najmä západokarpatskej fauny. Toto územie sa doteraz systematicky neštudovalo. Na katastrálnom území je niekoľko tisíc doposiaľ známych živočíšnych druhov.

Na skúmanom území sa nachádzajú tieto ohrozené živočíšne druhy: ľabťuška vrchovská /*Anthus spinoletta*/, prhl'aviar čiernohlavý /*Saxicola Torquata*/, strakoš červenochrbtý /*Lanius collurio*/, strakoš veľký /*Lanius excubitor*/, sokol myšiak /*Falco Tinnunculus*/, jastrab krahulec /*Accipiter Nisus*/, orol krikľavý /*Aquila pomarina*/, muchárik sivý /*Muscicapa striata*/, strnátka lúčna /*Emberiza calandra*/, sova dlhochvostá /*Strix uralensis*/, jastrab lesný /*Accipiter Gentilis*/, rybárik čierny /*Alcedo atthis*/, bocian čierny /*Ciconia nigra*/, holub plúžik /*Columba oceans*/, užovka obyčajná /*Natrix natrix*/, vretenica obyčajná /*Vipera berus*/, jež tmavý /*Erinaceus europaeus*/, tchor obyčajný /*Putorius putorius*/, mačka divá /*Felis silvestris*/, veverica obyčajná /*Sciurus vulgaris*/, drozd čvikotavý /*Turdus pilaris*/, dubník trojprstý /*Picoides tridactylus*/, K vzácnym druhom na katastrálnom území patria : hýľ karminový /*Carpodacus erithinos*/, vlk obyčajný /*Canis lupus*/ a rys obyčajný /*Lynx lynx*/. Medzi druhy vyžadujúce si ďalšiu pozornosť patria lastovička domová /*Hirundo rustica*/, bocian biely /*Ciconia ciconia*/, krkavec čierny /*Corvus corax*/, nosál obyčajný /*Vimba vimba*/, ďateľ čierny /*Dendropodos major*/, kuvík vrabčí /*Glaucidium passerinum*/. Do poslednej skupiny k zachráneným druhom patria : hlavatka obyčajná /*Hucho hucho*/, lipeň obyčajný /*Thymallus thymallus*/.

5.8.1. Živočíšne spoločenstvá polí a lúk

Tento biotop sa fyziognomicky značne líši. Jeho základným znakom je prehľadnosť, otvorenosť, každoročné i lokálne striedanie kultúr. Je známy taktiež často hlbokými zásahmi človeka. Antropogénny faktor je jedným z najvýznamnejších faktorov vplývajúcich na tento biotop. Má určitú druhovú stereotypnosť. Väčšia časť stavovcov, pre ktoré je tento biotop ich súčasným domovom v minulosti obývala stepi. Tieto živočíchy sa tu adaptovali, čoho výsledkom je aj dokonalé farebné spĺvanie (mimikry). Zafarbenie je prevažne sivohnedé až hnedosivé so

žltkastým nádychom. U niektorých živočíšnych druhov dochádza aj k škvrnitému zafarbeniu. Z cicavcov sú tu zastúpené tieto živočíchy. Jež obyčajný */Erinaceus europaeus/* a krt obecný */Talpa europaea/* patria k hmyzožravcom. Z dvojzubcov tu žije len zajac poľný */Lepus europaeus/*, hraboš poľný */Microtus arvalis/* a kuna hôrna */Martes martes/*. Z vtákov havran poľný */Corvus frugileus/*, vrana čierna */Corvus corone/*, straka obecná */Pica pica/*, jarabica poľná */perdix perdix/*, škovránok poľný */Alauda arvensis/*, škovránok stromový */Lullula arborea/* a i. Z jašterov má tu početné zastúpenie jašterica živorodá */Lacerta vivipara/* a tiež jašterica obyčajná */Lacerta agilis/*. V pôde a na nej žijú zástupcovia rozličných živočíšnych skupín. Z červov sa tu nachádzajú napr.: dážďovka zemná */Lumbricus terrestris/*, dážďovka hnojná */Eisenia foetida/*. Z chrobákov sú tu hrobárik obyčajný */Necrophorus vespillo/*, behúnik plsnatý */Harpalus pubescens/*, bystruška medená */Carabus cancellatus/* a na obilných poliach prskavec väčší */Brachynus crepitans/* a iné. Svoje stanovištia na skúmanom území majú aj čmeliak voľný */Bombus agrorum/*, kobylka zelená */Tettigonia viridissima/*, pásavka zemiaková */Leptinotarsa decemlineata/*, čmeliak lúčny */Pyrobombus pratorum/*. Z motýľov je to napr.: tráčovec */Agriphila tristella/* a i.

5.8.2. Živočíšne spoločenstvá ľudských sídlisk /intrapilánu/

Tento biotop sa vzťahuje skoro výhradne na zastavanú plochu obce Ihľany. Od ostatných biotopov sa líši trvalou prítomnosťou človeka so svojou hospodárskou činnosťou. Živočíchy z tohto biotopu môžeme rozdeliť do troch skupín.

1.skupina je tvorená zvieratami, ktoré hľadajú obživu u človeka a na jeho hospodárstve.

2.skupina je tvorená druhmi, ktoré hľadajú ľudské sídla a hospodárske usadlosti ako hniezdiská a potravu hľadajú inde.

3.skupina je tvorená živočíchmi, ktoré majú hniezdiská v ľudských sídlach, ale môžu ich mať kdekoľvek inde.

Z cicavcov tu patria potkan obyčajný */Rattus norvegicus/*, myš domová */Mus musculus/*, lasica obyčajná */Mustela nivalis/*, tchor obyčajný */Putorius putorius/* a i. Z vtákov tu hniezdia kávkva obecná */Corvus monedula/*, lastovička obyčajná */Hirundo rustica/*, stehlík obecný */Carduelis carduelis/*, bocian biely */Ciconia ciconia/*, kukučka obyčajná */Cuculus canorus/*, vrabec domový i poľný

/Passer domesticus a P.montanus/, kanárik poľný /Serinus serinus/, žltouchvost domový /Phoenicurus ochruros/, hrdlička záhradná /Streptopelia decaocto/, sýkorka veľká /Parus major/, drozd čierny /Turdus merula/, pinka obyčajná /Fringilla mortifringilla/, havran čierny /Corvus frugileus/ a i. Plazy reprezentuje užovka obyčajná /Natrix natrix/. Hmyzu reprezentujú hlavne mlynárik ovocný /Aporia crataegi/, pavúk križiak /Araneus diadematus/, rôzne druhy mravcov napr.: mravec obyčajný /Lasius niger/, strabka hrušková /Taeniothrips inconsequens/. Svoje hniezda si tu buduje aj osa obyčajná /Paravespula vulgari/. Pri opelňovaní môžeme na kvetoch nájsť včelu medonosnú /Apis mellifera /. Na orgovánoch sa nachádza zlatoň obyčajný /Cetonia aurata/. Listy egrešov požiera húsenica piadivky egrešovej /Abraxas grossulariana/. Ľuďom sú veľmi dobre známe ploštica posteľná /Cimex lectularius/, voš šatová /Pediculus humanus/, šváb obyčajný /Blatta orientalis/. V hniezdach lastovičiek sa nachádza ploštica vtáčia /Oeciacus hirundinis/.

5.8.3. Živočíšne spoločenstvá vôd

Živočíšne spoločenstvo brehových vôd

Do tohto biotopu patria živočíchy, ktoré na okrajoch potokov hľadajú útočisko a ktoré z tohto pásu získavajú živiny. Žije tu niekoľko druhov červov, mäkkýšov, pavúkov, koscov a hmyzu. Z koscov napr.: *Nemastoma lugubre*. Z pavúkov tu má zastúpenie postrežník plsnatý /*Dolomedes fimbriatus*/. K chrobákovi patria krútnavce obyčajný /*Gyrinus natator*/, behúnik pobrežný /*Bembidion ustulatum*/. Večer pri vodách lietajú podenky napr.: podenka obyčajná /*Ephemera vulgata* /.

Živočíšne spoločenstvo potokov

Dno jednotlivých potokov je štrkovité a piesčité, a teda na pokojnejších miestach vytvára priaznivé podmienky na uchytenie sa vegetácie. Pri zvýšenej hladine vody v jarňách mesiacoch sa vytvárajú meandre.

Nachádzajú sa tu tieto druhy rýb: lipieň timianový, pstruh potočný, pstruh dúhový /*Salmo gairdneri*/, hlavatka veľká, plotica obecná /*Rutilus rutilus*/, jalec hlavatý /*Leuciscus cephalus*/, jalec obyčajný /*Leuciscus leuciscus*/, mrena obyčajná /*Barbus barbus*/, pleskáč vysoký /*Abramis brama*/, pleskáč obyčajný, mihul'a potočná je to chránený druh, byčko /*Proterorhinus marmoratus*/ je tiež chránená, ostriež zelenkastý a i.

5.8.4. Živočíšne spoločenstvá lesov

Živočíchy patriace do tohto biotopu majú k lesu veľmi blízky zťah, sú s ním úzko späté a nemôžu bez neho existovať. Patria tu aj zvieratá, ktoré v lese hľadajú len úkryt pred nebezpečenstvom.

Z hlodavcov na katastrálnom území je možné pozorovať vevericu obyčajnú /*Sciurus vulgaris*/ a plcha obyčajného /*Glis glis*/. Párnokopytníky zastupujú sviňa divá /*Sus scrofa*/, jeleň lesný /*Cervus elaphus*/, srnec hôrny /*Capreolus capreolus*/. K mäsožravcom patria líška obecná /*Vulpes vulpes*/, vlk obyčajný /*Canis lupus*/, medveď brtník /*Ursus arctos*/, mačka divá /*Felis silvestris*/ a i.

Svoje útočisko v lesoch nachádzajú slimák obyčajný /*Helix pomatia*ú/, kliešť obyčajný /*Ixodes ricinus*ú/, húseničiar pižmový /*Calosoma sycophanta* /, bystruška lesklá /*Carabus obsoletus*/, plúzgerik lekársky /*Lytta vesicatoria*/, roháč obyčajný /*Lucanus cervus*/, nosorožtek obyčajný /*Oryctes nasicornis*/, obal'ovač zelený /*Tortrix viridana*/, mníška veľkohlavatá /*Lymmatia dispar*/, fúzač veľký /*Cerambyx cerdo*/, svižník hôrny /*Cicindela silvicola*/, bystruška kožovitá /*Carabus coriaceus*/, zdochlinár štvorbodkový /*Xylodrepa quadripunctata*/, svetivka svättojánska /*Lampyris noctiluca*/, pestroš mravcový /*Thanasimus formicarius*/, drvinár hnedý /*Hylecoetus dermestoides*/, krasoň lesklý /*Anthaxia nitidula*/, vrzúnik borovicový /*Acanthocinus rubi*/, nosáček žal'ud'ový /*Curculio claudium*/, skákač bukový /*Rhynchaenus fagi*/, žiabronožka severská /*Branochida paludosa*/, nosáček čierny /*Obiorhynchus niger*/, ulitník /*Spelaxodiscus tatricus*/, klepietkár karpatský /*Ischanyropsalis manicata*/, mnohonožka /*Allochiscosoma sphinx*/, očkáň horský /*Erebia epiphron*/, kobylka stromová /*Borbitistes consbrichius*/, bystruška skalná /*Carabus fabricii*/, bystruška vrchovská /*Carabus sylvestris*/, deväťsilový /*Liparus glabrirostris*/, bežec snežný /*Nebria tatica*/, behúnik /*Trechus stratulus*/, nosárik čierny /*Otiorrhynchus niger* .

Z vtákov sú tu zastúpené : sojka obecná /*Berrulus glandarius*/, sova obyčajná /*Strix aluco*/. Ojedinele sa na preletoch objaví sokol sťahovavý. V menšej miere sa tu vyskytujú aj kukučka /*Cuculus canorus*/, sluka hôrna /*Scolopax rusticola*/, trasochvost horský /*Motacilla cinerea*/ a i. V lesoch sa nachádzajú tieto plazy :vretenica obyčajná /*Vipera berus*/. Mloky zastupuje salamandra škvrnitá /*Salamandra salamandra*/. Zo žiab sa tu nachádza slepúch krehký /*Anguis fragilis*/.

6. Poľnohospodárstvo

FENOLOGICKÉ POMERY

Fenológia sa zaoberá zisťovaním nástupu a priebehu fenologických fáz, teda prvotných prejavov rastlínstva. Fenologické pozorovanie odкрýva i zákonitosti vývoja rastlínstva. Údaje sú preto použiteľné nielen k charakteristike klimatických oblastí, ale i iných oblastiach.

Štatistické charakteristiky nástupných termínov fenologických fáz pre

Fenologická fáza	Priemerný dátum	Najskorší dátum	Rok výskytu	Najneskorší dátum	Rok výskytu
	Jačmeň jarný				
Začiatok siatia	12.IV	25.III	1959, 1946	3.V	1 931
Začiatok vzhádzania	28.IV	9.IV	1 936	16.V	1 932
Všeobecné metanie	24.VI.	9.VI.	-	9.VII.	-
Začiatok žatvy	10.VIII.	28.VII.	-	25.VIII	-
	Ovos				
Začiatok siatia	8.IV	23.III	1 959	30.IV	1 931
Začiatok vzhádzania	26.IV	11.IV	1 959	12.V	1 956
Začiatok žatvy	16.VIII	30.VII	1 939	30.VIII.	1 956
	Zemiaky neskoré				
Začiatok sadenia	30.IV.	14.IV	1 936	12.V.	1 954
	Čerešňa skorá				
Prvé kvety	5.V	21.IV	1 949	25.V	1 941
Prvé listy	8.V	24.IV	1 949	1.VI	1 941
	Hruška letná				
Prvé kvety	9.V	22.IV	1 934	26.V	1 941
	Jablon letná				
Prvé kvety	11.V	28.IV	1 934	25.V	1 933
	Snežienka jarná				
Prvé kvety	21.III	24.II	1 950	8.IV	1 932

6.1. Fenologické pomery poľnohospodárskych kultúr

Raž ozimná

Ako menej náročná plodina na klimatické pomery a pôdu sa pestuje hlavne v podhorských a horských oblastiach. Na miestach s lepšími poľnohospodárskymi podmienkami ustupuje pšenici.

Obdobie vegetačného vývoja. Začiatok siatia je podľa priemerov 16. september. Vzhádzanie pripadá v priemere na 30.

september. Vo výškach 500 - 600 m n.m sa seje pri teplote 11,5 °C a vzhádza pri teplote 9 °C. V súvislosti s klesaním teplôt s nasledujúcim príchodom zimy sa interval siatia - vzhádzania predlžuje. Nielen klesajúce teploty, ale aj zrážkové pomery zohrávajú významnú úlohu. Na mesiac október pripadá popri celkovej väčšej zrážkovej premenlivosti častejší výskyt silne podnormálnych zrážok / do 50 % normálu / ako v mesiaci september. Je tu teda dosť pravdepodobné predĺženie doby klíčenia a vzhádzania v mesiaci októbri v dôsledku sucha. Tiež nadnormálny výskyt zrážok nad 200 % je príčinou, prečo je október vhodným mesiacom na siatie ozimín.

Obdobie reprodukčného vývoja. V jarnom období nastáva pri ozimínach obdobie reprodukcie, ktoré je reprezentované fenologickými fázami vystebľovania, metania, kvitnutia a zrelosti. Obdobie môžeme rozdeliť do troch fáz :

- 1.od obnovenia vegetácie do vystebľovania
- 2.od vystebľovania do kvitnutia
- 3.od kvitnutia do zrelosti

V polohách nad 500 m n.m. metá raž ozimná pri teplotách nižších ako 13 °C .

Kvitnutie nastáva v priemere 12 - 15 dní po metaní. V polohách nad 500 m n.m nastáva rozkvet v dňoch od 12.VI. - 17.VI.. V čase kvitnutia rastliny je priemerná teplota 15 °C. Suma efektívnych teplôt v intervale metania - kvitnutia je 140 °C. Po kvitnutí začína žatva raži ozimnej v priemere po 51 dňoch. Suma efektívnych teplôt v intervale kvitnutie - žatva je 770 °C .

Pšenica ozimná

Je to obilnina náročná na teplotu a vodu.

Obdobie vegetatívneho vývoja. Podľa priemerných hodnôt sa pšenica začína siať v okolí Kežmarku 17.IX.. Najneskoršie nástupy siatia pšenice za objavujú 8.X. a najskoršie okolo 6.IX.. Je dôležité dbať na vhodnú dobu siatia pšenice, pretože je to rastlina veľmi citlivá na nepriaznivé podmienky. Pšenica potrebuje v jesennom období od zasiatia do prerušenia vegetácie 205 - 260 ° efektívnych teplotných súm. Vo výškach nad 500 m n.m. vzhádza pšenica za 15 - 17 dní. V dlhoročnom priemere je to okolo 1.X. Oproti raži ozimnej je vzhádzanie dlhšie o 1 - 3 dni.

Obdobie reprodukčného vývoja. Pšenica ozimná vystebľuje asi o 7 - 10 dní po raži ozimnej. Všeobecné metanie začína v priemere medzi 10. - 14.júnom. V porovnaní s ražou metá o 14 - 16 dní dlhšie. Do metania potrebuje pšenica 410⁰ efektívnych teplôt. Medzifázový interval metania - kvitnutia trvá 8 - 12 dní. Nasledujúci medzifázový interval kvitnutie - žatva vo výškach nad 500 m.n.m trvá 49 dní. Suma efektívnych teplôt je okolo 600⁰. Celkove trvá vegetačná doba siatie - žatva pšenice ozimnej 300 - 310 dní.

Jačmeň jarný

Spracovateľské možnosti danej obilniny sú široké, preto je hojne pestovaný.

Obdobie vegetatívneho vývoja. Pri jačmeni je výhodné, že ho je možné siať v jarných mesiacoch pretože klíči už pri teplotách 3 - 4 ⁰ C. Skorším zasiatím dokáže jačmeň využívať jarnú zásobu pôdnej vlhky. Priemerná teplota pri siati je 5⁰ C. Najskoršie termíny siatia siahajú do poslednej dekády marca. Priemerne za 16,2 dní jačmeň jarný vzhádza.

Obdobie reprodukčného vývoja .Vystebľovaním začína obdobie najintenzívnejšej transpirácie a rastu, vtedy potrebujú obilniny popri teplote i vlahu. Interval vystebľovania - metania trvá približne 30 dní. Interval začiatok vzhádzania až začiatok metania trvá v priemere 57 dní a interval všeobecné metanie až začiatok žatvy trvá 46,8 dní. Od zasiatia do žatvy ubehne 120 dní. Začiatok metania je v priemere 24.VI., najskorší dátum 9.VI. a najneskorší 9.VII.. Podľa 29 ročných priemerov žatva nastupuje v priemere 10.VIII., najskorší termín žatvy bol 28.VII. a najneskorší zasa 25.VIII.. Od metania do žatvy si jačmeň jarný vyžaduje 490 ⁰ efektívnych teplôt.

Ovos

Zaraďujeme ho medzi krmné obilniny. V skúmanej oblasti má ovos dobré podmienky, pretože ide o obilninu náročnejšiu na vlahu a v menšej miere náročnú na kvalitu pôdy.

Obdobie vegetatívneho vývoja.

Pri ovse je dôležité začať so siatím včasne na jar, pretože už v dobe klíčenia má veľké nároky na vlahu. Ovos sa seje v priemere o 1 - 6 dní pred siatím jačmeňa jarného pri teplote 4 - 5⁰. Priemerné

vzchádzanie vychádza na 26.IV. Mezdifázový interval siatia - vzchádzania trvá 17,9 dňa.

Obdobie reprodukčného vývoja

Metenie nastupuje o 20 - 29 dní, obvyčajne okolo 8.IV.. Najskôr nastupuje metenie 24.VI. a najneskôr 14.VII.. Vegetačný interval vzchádzania - metania trvá 68,1 dní. Interval metenia - žatva 42,7 dňa. Celková vegetačná doba ovsu je 129,7 dňa. Žatva začína prevažne 16.VIII..

Kukurica

V skúmanej oblasti je táto kultúrna plodina využívaná na tvorbu siláže a ako zelené krmivo.

Obdobie vegetatívneho vývoja.

Kukurica patrí medzi teplomilné plodiny a svoje nároky uplatňuje už v dobe klíčenia. Klíči totiž pri teplote 8 - 10⁰. Je veľmi citlivá i na neskoršie jarné mrazy a z tohto dôvodu sa seje až v dobe kvetu ovocných stromov a to v prvé májové dni. Prevažne vzíde do 16 - 19 dní.

Obdobie reprodukčného vývoja.

Toto obdobie je najdôležitejším vývojovým obdobím. V tomto období je pre rastlinu dôležitý počet zrážok a tepla. Kvitnutie kukurice nastáva po 25.júli, čo je v priemer 70 dní po vzchádzaní.

Vo fáze vzchádzanie - kvitnutie je potrebná suma teplôt 440 až 460⁰. V tejto oblasti kukurica dozrieva prevažne do mliečnej zrelosti, do voskovej zrelosti nedozrie kukurica v každom roku. Rozdiel medzi voskovou a mliečnou zrelosťou je 8 - 19 dní. Zber kukurice pripadá väčšinou na druhú polovicu septembra.

Zemiaky

Patria medzi základné plodiny, ktoré majú veľký význam pre výživu obyvateľstva, pre poľnohospodárstvo, priemysel a mnoho iných odvetví. Na katastrálnom území majú zemiaky dobré predpoklady pre pestovanie, pretože potrebujú dostatok vlhky a nie veľmi extrémne teploty.

Obdobie vegetatívneho vývoja.

Vegetačná doba zemiakov môže začať neskôr na jar, keď je pôda zohriata na 7 - 8⁰ C a až sa zmenší pravdepodobnosť výskytu jarných mrazíkov, ktoré môžu zničiť vyklíčenú vňať, alebo dokonca zmrazením zničiť schopnosť klíčenia zemiakov. Zemiaky sa začínajú

sadiť 30.IV.. Najskoršia výsadba bola 16.IV. a najneskoršia 15.V.. Vzhádzanie zemiakov nastáva v priemere o 26 - 31 dní. Zemiaky začínajú vzhádzať 3.VI.. Prvé vzhádzanie zemiakov môže byť už 20.V. a posledné 23.VI.

Obdobie reprodukčného vývoja.

Začiatok tvorenia hľúz sa kryje s nasadením kvetných lúpeňov, čo je asi 10 - 14 dní pred kvitnutím. Pri tvorbe hľúz sú zemiaky veľmi náročné na dostatok vlhky. Všeobecné kvitnutie začína 19.VII. a zber plodín nastáva v priemere dva mesiace po kvitnutí, teda 19.IX..

6.2.Fenologické pomery ovocných stromov

Čerešňa skorá

Patrí medzi obľúbené stromy záhradkárov s dobrou výnosnosťou. Čerešňa je často považovaná za signalizátora nástupu 10⁰ teplôt. Začína kvitnúť pri teplote 10⁰. Pravdepodobnosť nástupu prvých kvetov je v dekáde 21.-30.IV. 30 %, v dekáde od 1.V.-10.V., približne 40 %, v dekáde od 11.V - 20.V. 23 % a v poslednej dekáde je 7%. Trvanie intervalu prvé kvety až prvé listy je 3,4 dňa a trvanie intervalu prvé kvety až zrelosť plodov je 64,8 dňa. Priemerný dátum prvých kvetov je 5.V.. Neskôr sa prvé kvety objavili 21.IV.1949, najneskôr zasa 25.V.1941. Vo všeobecnosti platí fakt, že čerešňa len jediný krát za dvadsať rokov rozkvitne mimoriadne skoro. Kvitnutie môže do značnej miery ovplyvniť aj výskyt mrazov, ktorých pravdepodobnosť je dosť vysoká až 75 %.

Hruška letná

Hruška začína spravidla kvitnúť s 5 až 7 dňovým oneskorením za čerešňou. Všeobecné kvitnutie podľa dlhoročných priemerov začína 14.V. Prvé kvety sa podľa priemerov objavujú 9.V.. Najskôr sa prvé kvety objavili 22.IV.1934 a najneskôr 26.V.1941. Pravdepodobnosť výskytu mrazov v dobe kvitnutia je 58 %. Interval prvé kvety až prvé listy má hodnotu 1,4 z čoho je vidieť, že hruška vypúšťa najskôr listy, až následne kvety. Prvé listy vychádzajú okolo 8.V. Hrušky dozrievajú od konca kvitnutia v časovom intervale 80 - 90 dní.

Jabloň letná

Jabloň letná je jednoznačne najrozšírenejším ovocným stromom. Zakvitnutie jablone charakterizuje obdobie plnej jari. Prvé

kvety sa objavujú 11.V.. Najskôr sa objavili 28.IV.1934 a najneskôr 25.V.1933. Pre všeobecné kvitnutie je príznačný dátum 17.V..

Kvitnutie začína pri teplote 11⁰ C .

Prvé listy sa u jablone objavujú približne šesť dní po kvitnutí. Zrelosť plodov nastupuje v priemere do 80 - 90 dní po prvých kvetoch.

7. Lesné hospodárstvo

Lesný užívateľský celok (LUC) obecné lesy Ihľany obhospodaruje katastrálne územie Ihla a Sypková. Vlastníkom lesných pozemkov je obec Ihľany. Výmera lesa (stav podľa rozhodnutia VLÚ) je 561,86 ha.

Lesný majetok obce Ihľany sa nachádza na lesnom hospodárskom celku (LHC) VLM – Podolíneč. Výmera porastovej plochy, ktorú užíva obec Ihľany je 548,52 ha a nachádza sa vo Vojenskom obvode Javorina. Jedná sa o lesy vo vlastníctve obce Ihľany, ktoré boli vyhlásené za lesný užívateľský celok (LUC) Obecné lesy Ihľany o výmere 561,86 ha rozhodnutím Ministerstva obrany SR č.62075/23 zo dňa 28.novembra 1997.

Pôvodné obecné lesy obce Majerka boli v roku 1952 podľa zákona č.149/49Zb. zahrnuté do vytvoreného vojenského priestoru Javorina. Z pôvodného katastrálneho územia Majerka boli neskôr vytvorené katastrálne územia Ihla (tu sa nachádza prevažná časť územia LUC) a Sypková, ktoré sa nachádzajú v okrese Kežmarok.

Celý lesný majetok sa nachádza vo Vojenskom obvode Javorina. Výkon štátnej správy vo vojenských lesoch je upravený §25 zákona č. 61/1977 Zb. o lesoch v znení neskorších predpisov. Podľa tohto ustanovenie výkon štátnej správy lesného hospodárstva v lesoch, ktoré sú nevyhnutné pre potreby obrany štátu, vykonáva Ministerstvo obrany SR.

Zastúpenie skupín lesných typov

Súčasný drevinový zloženie nezodpovedá pôvodnému stavu a teda ani názvu lesného typu. Jedľa a buk boli vo väčšej miere nahradené smrekovými monokultúrami.

Na území LUC Obecné lesy Ihľany je zastúpených šesťdesiat lesných typov. Podľa počtu lesných typov ide monotónne územie, ktoré nevyniká pestrosťou prírodných podmienok.

V plošnom zastúpení lesných typov sú obrovské rozdiely. Len päť lesných typov zaberá jednotlivo viac než 1% porastovej plochy územia. Len tri lesné typy zaberajú rozlohu viac ako 5% porastovej plochy územia.

Najviac je zastúpený lesný typ 5206 živá papradinová buková jedlina (379,61 ha, 69,2% porastovej plochy). V prehustených porastoch sa vytvorili štíhle kmene s malou korunou. Monokultúry smreka boli narušené vetrom a napadnuté podkôrnym hmyzom a podpŕovkou. Vo fytocenóze prevláda malina. Pod malinou sa v druhej etáži udržali dominujúce paprade a kyslička. V záujme stability porastov by bol potrebný návrat k pôvodnému zloženiu.

Druhým najzastúpenejším lesným typom je 6204 živná papradinová buková jedlina (80,22 ha, 14,6% porastovej plochy). Jedná sa o výškové pokračovanie najviac zastúpeného lesného typu 5206. Hlavný rozdiel spočíva vo vyššom prirodzenom zastúpení smreka, výškovej a hrúbkovej rozdiferencovanosti a prímеси iných drevín vrátane listnáčov je však v záujme stability nutná.

Tretím najzastúpenejším lesným typom je 6202 čučoriedková buková jedlina (36,45 ha, 6,6% porastovej plochy). Ani v tomto lesnom type súčasné drevinné zloženie nezodpovedá pôvodnému zloženiu a ani názvu lesného typu. Drvivá väčšina porastov bola premenená na smrekové monokultúry. Stav tohto lesného typu je vyhovujúcejší ako lesný typ 5206. vyplýva to z vhodnejších klimatických i pôdnych podmienok pre smrek (nižšia teplota, vyššie zrážky, kyslejšia pôdna reakcia). Kyslejšia pôdna reakcia do určitej miery bráni zabrnieniu porastov a tým umožňuje prirodzenú obnovu.

Najviac zastúpená skupina lesných typov Fageto-Abietum zaberá 96,8% porastovej plochy územia. Z uvedeného hľadiska je územie LUV Obecné lesy Iľhľany monotónne.

Najviac je zastúpená skupina lesných typov Fageto-Abietum nižší stupeň (412,63 ha, 75,2% porastovej plochy). Druhou najviac zastúpenou skupinou lesných typov je Fygetum-Abietum vyšší stupeň (118,81ha, 21,6% porastovej plochy). Zastúpenie ostatných skupín lesných typov je plošne bezvýznamné.

Zastúpenie lesných typov a ich zameranie do nadstavbových jednotiek LHP: Obecné lesy Ihľany						
Základné typologické jednotky			Aplikované typologické jednotky		Zastúpenie	
Lvs	STL	Lesný typ	HSLT	ZHSLT	ha	%
5	Fageto-Abietum	5201 Trávovitá buková jedlina	505 Kyslé jedľové bučiny	53	12,86	2,3
		5203 Čučoried. buková jedlina	505 Kyslé jedľové bučiny	53	18,93	3,4
		5206 Živná papradin. buko. jedl.	511 Živné jedľové bučiny	55	379,61	69,2
		5207 Kamenitá buková jedlina	516 Kamenité jedľ. bučiny	51	0,40	0,0
		5208 Oglejená buková jedlina	513 Vlhké jedľové bučiny	57	0,82	0,1
	Spolu SLT				412,63	75,2
	PA n Piceeto-Abietum	5242 Živná kysličková smre.jed.	541 Živné smrek. jedliny	55	2,86	0,5
Spolu SLT				2,86	0,5	
Spolu LVS					415,50	75,7
6	FA v Fageto – Abietum	6201 Trávovitá buková jedlina	605 Kyslé jed.-buk. smreč.	63	0,26	0,0
		6202 Čučoried. buková jedlina	605 Kyslé jed.-buk. smreč.	63	36,45	6,6
		6204 Živná paprad. buk. jedl.	611 Živné jed.-buk smreč,	65	80,22	14,6
		6205 Kamenitá buková jedlina	616 Kamenité jedľové bučiny so smrekom	61	1,88	0,3
	Spolu SLT				118,81	21,6
Spolu LVS					118,81	21,6
Spolu rad					534,31	97,4

4	Ft Fagetum typicum	4313 Živná typická bučina	411 Živné bučiny	45	3,07	0,5
		4314 Kamanitá typická bučina	416 Kamen. bučiny s lipou 496 Kamen. Bučiny s lipou (ochranného rázu)	41 04	0,65 1,00	0,1 0,1
		4316 Nitrofilná typická bučina	411 Živné bučiny	45	0,26	0,0
	Spolu SLT				4,99	0,9
Spolu LVS					4,99	0,9
5	AF n	5303 Paprad. jedľová bučina	511 Živné jedľové bučiny	55	6,78	1,2
	Abieto - Fagetum	5306 Kamen. jedľová bučina	516 Kamen. jedľ. bučiny	51	1,27	0,2
	Spolu SLT				8,05	1,4
Spolu LVS					8,05	1,4
Spolu rad					13,05	2,3
6	FACv	6407 Deväťsilová podmäčaná	613 Vlhké jedľové bučiny	67	1,14	02
	Fageto - Aceretum	buková javorina				
	Spolu SLT				1,14	0,2
Spolu LVS					1,14	0,2
Spolu rad					1,14	0,2
Spolu LHP					548,52	100

Na území LUC Obecné lesy Ihľany sú zastúpené tri lesné vegetačné stupne (4.-bukový, 5.-jedľovo-bukový a 6.-smrekovo-bukovo-jedľový) a tri rady trofnosti (prechodný z kyslého do živného, živný a prechodný zo živného do nitrofilného). Z radov trofnosti je plošne významne zastúpený len prechodný rad zo živého do kyslého (až 97,41% porastovej plochy).

LUC Obecné lesy Ihľany sa nachádza severne od imisnej oblasti zvanej Stredný Spiš. Na ich území neboli vyhlásené lesy osobitného územia. V porovnaní s jadrovým územím imisnej oblasti Stredný Spiš, s hlavnými emisnými centrami v Krompachoch a Rudňanoch je územie LUC Obecné lesy Ihľany postihnuté podstatne menej. Nepriaznivé je prúdenie vzduchu k diaľkovému prenosu imisí zo severozápadu (Ostravsko, Sliezko). Územie LUC Obecné lesy Ihľany majú prevažne severnú až severozápadnú expozíciu, leží teda na náveterných svahoch. Časť diaľkového prenosu od severozápadu zachytávajú Vysoké Tatry a Spišská Magura.

Mierne humídne klimatické podmienky i napriek doznievajúcemu zrážkovému tieňu Vysokých Tatier spolupôsobia pri formovaní habitu stromov vo vyšších polohách LUC a v neposlednom rade formujú i chemizmus pôd.

Rozhodujúca časť porastov LUC Obecné lesy Ihľany (najmä smrekových), ktoré majú na území prevahu, je zaradená v druhom stupni ekologickej stability¹²⁰ (stredne stabilné ekosystémy – so zníženou odolnosťou, so značnými zmenami, ktoré ekosystém už nie je schopný eliminovať). Uvedené situácia však nevyplýva len z imisnej situácie, ale aj z menej priaznivého drevinového zloženia, predovšetkým nedostatku listnáčov a nadbytku ihličnanov, predovšetkým smreka. Stabilitu porastov možno zvýšiť úpravou drevinového zloženia v prospech odolnejších listnáčov. Stromy sú v dôsledku nadmerného zakmenenia vysoké a štíhle s malou korunou, čo uľahčuje rozpad porastov pôsobením vetra. Porastové steny vzniknuté veternou kalamitou sú napádané a likvidované podkôrnym hmyzom a hubami.

¹²⁰ Ekologická stabilita – je schopnosť ekosystému zotrvať v rovnovážnom stave aj pri pôsobení vonkajších rušivých vplyvov, alebo po prípadnom narušení znovu sa vrátiť do rovnovážneho stavu bez vloženia dodatkovej energie nahrádzajúcej jeho autoregulačné pochody.

Na území LUC môžeme vytýčiť dva ekosystémy.

1.Ekosystémy mierne destabilizované zaberajú rozlohu 21,07 ha, čo predstavuje 3,84%. Ide o ekosystémy s malou pravdepodobnosťou rozpadu do 10 rokov a s očakávanými malými zmenami.

2.Ekosystémy stredne destabilizované, ide teda o ekosystémy so strednou pravdepodobnosťou rozpadu do 10 rokov a s očakávanými strednými zmenami. Tieto ekosystémy zaberajú rozlohu 527,45, teda 96,15% porastovej plochy LUC Obecné lesy Ihľany.

Na LUC Obecné lesy Ihľany je zastúpený len jeden pôdny typ, čo vyplýva z monotónnosti geologického podložia. Celé územie LUC pokrýva pôdny typ kambizem (hnedá lesná pôda). Jedná sa o rozdiferencovaný pôdny typ, ktorého subtypy sa vzájomne dosť výrazne líšia svojou trofnosťou, skeletnosťou i stupňom vlhkosti. Najväčšie zastúpenie má mezomorfná kambizem (86,2% porastovej plochy). V zásade je živinami dostatočne zásobená a nevyznačuje sa extrémnymi hodnotami pH. Vo vyšších polohách, kde sa pôdny typ zakysľuje, tvorí prechod do kambizeme podzolovej, prípadne oligotrofnej. Je vhodným substrátom pre lesné porasty bez melioračných zásahov. Čiastočné zakyslenie pomerne tenkej povrchovej vrstvy pôdy zatiaľ významnejšie nevyplýva na výživu stromov, pretože väčšinu koreňového systému majú stromy hlbšie, v druhotne nezakyslených vrstvách pôdy. Pomerne významne je zastúpená aj podzolová pôda (10,1% porastovej plochy). Vytvorili sa na nej kyslejšie lesné typy prechodného radu trofnosti z kyslejšieho do živného. Od predchádzajúcich sa líši nižším pH. Ostatné subtypy kambizeme sú málo plošne zastúpené.

Pre stanovenie stupňa poškodenie drevín na základe defoliácie a depigmentácie sa používa stupnica medzinárodného monitoringu zdravotného stavu lesa.

Pomerne nepriaznivé zastúpenie stupňov poškodenia na území LUC Obecné lesy Ihľany vyplýva z nepriaznivého drevinového zloženia (vysoké zastúpenie smrekových monokultúr).

Vzhľadom na to, že na celom území nie sú, v najmenej poškodzovanej a najvitálnejšej druhej a tretej vekovej triede zastúpené porasty s prirodzeným drevinovým zložením a štruktúrou, nie je na území zastúpený stupeň poškodenia 0.

Stupeň poškodenia 1 je zastúpený v najzachovalejších častiach územia, najmä v porastoch, kde sú okrem smreka výraznejšie zastúpené aj iné odolnejšie dreviny. Rozloha tohto stupňa je 29,03 ha, čo predstavuje 5,29%.

Stupeň poškodenia 2 je pre skúmané územie charakteristický a prevládajúci. Vyplýva z vysokého zastúpenia smrekových monokultúr. Rozloha stupňa poškodenia 2 je 519,49, čo predstavuje 94,70%.

Stupne 3 a 4 nie sú zastúpené preto, lebo porasty, blížiace sa k tomuto stupňu sú likvidované kalamitnou ťažbou.

Stupnica medzinárodného monitoringu zdravotného stavu lesa

Stupeň poškodenia	Slovné hodnotenie	Defoliáci a	Depigmentáci a
0	Stromy zdravé	0 – 10	0 - 10
1	Stromy slabo poškodené	10,1 – 25	10,1 – 25
2	Stromy stredne poškodené	25,1 – 60	25,1 – 60
3	Stromy silne poškodené	60,1 – 90	60,1 – 100
4	Stromy odumierajúce až odumreté	90,1 - 100	-

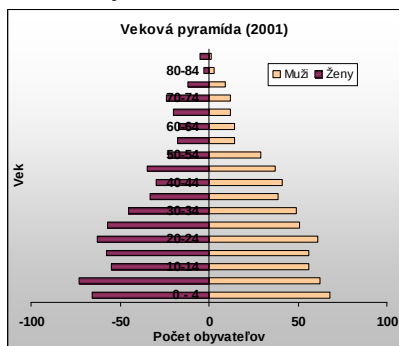
LHP: Obecné lesy Ihľany				
Kategória	Subkateg.	Platný LHP	Návrh EKO prieskumu	Rozdiel výmer
		Výmera v ha		
O	d	10,82	1,00	-9,82
Spolu za kategóriu O		10,82	1,00	-9,82
U	h	537,70	547,52	9,82
Spolu za kategóriu U		537,70	547,52	9,82
Spolu		548,52	548,52	0,00

8. Obyvateľstvo a jeho štruktúra

Pohlavie	Bývajúce obyvateľstvo	Dočasne neprítomné obyvateľstvo	Bývajúce prítomné obyvateľstvo	Dočasne prítomné obyvateľstvo	Prítomné obyvateľstvo
Muži	614	26	588	13	601
Ženy	637	39	598	5	603
Spolu	1251	65	1186	18	1204

8.1. Veková štruktúra obyvateľstva

Vekovú štruktúru obyvateľstva obce najlepšie dokumentuje veková pyramída z roku 2001. Podľa tvaru pyramídy môžeme vývoj počtu obyvateľov obce charakterizovať ako stacionárny typ. V porovnaní s predchádzajúcimi ročníkmi dochádza k významnému poklesu narodených detí, čo je vidieť na základni pyramídy. Približne do 55 rokov života je pozorovateľná rovnováha medzi počtom mužov a žien v jednotlivých vekových skupinách. Táto rovnováha sa postupne vytráca vo vekových skupinách od 55 – 59 rokov. V tomto období nastáva výrazný pokles počtu mužov na úkor žien. Ukazuje to tiež ukazovateľ ovdovenosti žien, kde z celkového počtu 50 ovdovených žien je 47 ovdovených vo veku od 55 rokov. Príčiny tohto poklesu môžeme hľadať v období prvej a druhej svetovej vojny, ťažšieho životného štýlu mužov a pod.

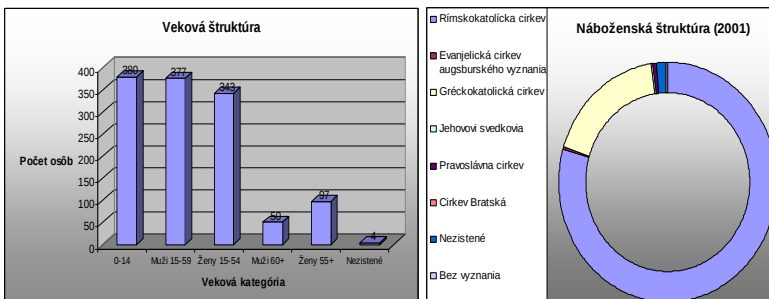

Spolu	614	637	100
Polta- vie	Muži	Ženy	Perce- ntuálny podiel
85+	1	5	0,5
80-84	3	3	0,5
75-79	9	12	1,7
70-74	12	24	2,9
65-69	12	20	2,6
60-64	14	17	2,5
55-59	14	18	2,6
50-54	29	23	4,2
45-49	37	35	5,8
40-44	41	30	5,7
35-39	39	33	5,8
30-34	49	45	7,5
25-29	51	57	8,6
20-24	61	63	9,9
15-19	56	58	9,1
10-14	56	55	8,9
5-9	62	73	10,8
0 - 4	68	66	10,7

Z celkového počtu 1251 obyvateľov bolo v roku 2001 mužov 614 a 637 žien. V predproduktívnom veku sa nachádza 380 obyvateľov (30,4 %), v produktívnom veku 721 obyvateľov (57,6 %) a v poproduktívnom 150 obyvateľov (12 %). Počet mužov v predproduktívnom veku (0 - 14 rokov) bol 168 (30,3%), v produktívnom veku (15 - 59 rokov) 377 (61,4 %) a v poproduktívnom (60 a viac rokov) 50 mužov (8,3 %). Zo všetkých mužov je 258 ženatých, 342 slobodných (teda aj skupina mužov vo veku (0 až 14), 5 rozvedených, 4 ovdovení a pri 5 sa nepodarilo zistiť stav. Priemerný vek mužov v obci Ihľany je 28,6 roka.

Z 637 žien bolo v predproduktívnom veku (0 - 14 rokov) 194 (30,5 %) v produktívnom veku (15 - 54 rokov) 343 žien (54 %) a v poproduktívnom veku (55 a viac rokov) 97 žien (15,5 %). Z celkového počtu 637 žien je 261 vydatých, 310 slobodných, 3 rozvedené, 50 ovdovených a pri 13 nebol zistený stav.

Trvale bývajúce obyvateľstvo vo veku							Podiel z trvale bývajúceho obyvateľstva vo veku (v %)		
spolu	Vo veku						Predpr- oduk- tív.	Produk- tív.	Poprod- uktív.
	0 - 14	Muži 15 -59	Ženy 15 - 54	Muži 60+	Ženy 55+	Nezis.			
1251	380	377	343	50	97	4	380	721	147

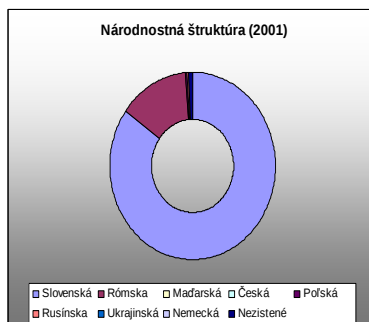
8.2. Konfesionálna štruktúra

Z pohľadu náboženského môžeme obec Ihľany nazvať bipolárne religióznou. Najvýraznejšie zastúpenie majú cirkev Rímskokatolícka a Gréckokatolícka. V roku 2001 z celkového počtu 1251 obyvateľov sa 995 obyvateľov prihlásilo k Rímskokatolíckej cirkvi, 224 obyvateľov vyznávalo Gréckokatolícku vieru, 6 obyvateľov sa prihlásilo k Pravoslávnej cirkvi, 4 k Náboženskej spoločnosti Jehovovi svedkovia, 1 k Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania. Pri 16 obyvateľoch sa vyznanie nepodarilo zistiť. Podľa tohto sčítania v obci žije len 5 obyvateľov bez vyznania, čo dokumentuje, že sa jedná o veľmi religiózne založenú obec.

Trvalé byv. spolu	V tom náboženské vyznanie /cirkev/							
	Ríms.-katol. cirkev	Evanjelická cirkev augsburského vyznania	Gréckokatolícka cirkev	Náboženská spol. Jehovovi svedkovia	Pravoslávna cirkev	Cirkev Bratská	Nezistené	Bez vyznania
1251	995	1	224	4	6	0	16	5

8.3. Národnostná štruktúra

Podobne ako pri náboženskej štruktúre, aj pri národnostnej má obec dve významnejšie národnostné skupiny a to obyvateľov hlásiacich sa k Slovenskej národnosti (1065 obyvateľov)

a obyvateľov patriacich k Rómskej národnosti (168 obyvateľov). V menšej miere je v obci zastúpených ešte niekoľko ďalších národností a to: Rusínska národnosť (4 obyvatelia), Česká národnosť (2 obyvatelia) a Poľská národnosť (4 obyvatelia). Z celkového počtu 1251 obyvateľov 11 ľudí nevyjadrilo svoju príslušnosť.

Trvale bývajúc obyvateľ stvo	V tom národnosť								
	Sloven.	Rómska	Maďar.	Česká	Poľská	Rusínska	Ukrajín.	Nem.	Nezistené
1251	1065	168	0	2	1	4	0	0	11

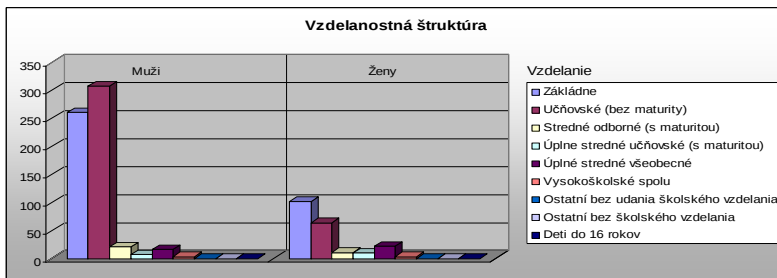
S národnosťou príslušnosťou úzko súvisí aj materinský jazyk. Podľa teoretických úvah by pre každého človeka jeho materinský jazyk mal byť aj jazykom, ktorým hovorí národnosť, ku ktorej sa hlási. Podľa tabuliek však môžeme vidieť, že to tak celkom nie je. I keď sa k slovenskej národnosti hlási 1065 obyvateľov, slovenčina je materinským jazykom iba pre 1035 obyvateľov. Naopak, k rómskej národnosti sa hlási 168 obyvateľov, ale rómsky jazyk je materinským pre 189 obyvateľov. Rusínsky jazyk je materinským jazykom pre 9 obyvateľov, maďarský pre 3 obyvateľov. Poslednou skupinou sú 13 obyvateľov, ktorí neuviedli svoj materinský jazyk.

Trvale bývajúc obyvateľ stvo	Materinský jazyk								
	slovenský	rómsky	maďarský	rusínsky	český	poľský	ruský	nemecký	nezistené
1251	1035	189	3	9	1	1	0	0	13

8.4. Vzdelanostná štruktúra

Z pohľadu vzdelanostnej štruktúry najväčšiu časť zaberajú obyvatelia, ktorí dosiahli základné vzdelanie ako najvyšší stupeň vzdelania. Z celkového počtu 1251 obyvateľov, k tejto skupine patrí 569 ľudí (45,58% zo všetkých obyvateľov). Z nich je 261 mužov a 308 žien. V tejto kategórii nie sú zahrnuté školopovinné deti do 16 rokov. Týchto študujúcich žiakov je 397, z nich je 194 chlapcov a 203 dievčat. Táto skupina predstavuje 31,74% podiel obyvateľov obce. Učňovské vzdelanie bez maturity dosiahlo 102 mužov a 64 žien, teda spolu 166 obyvateľov (13,7% z celku). Úplne stredné učňovské vzdelanie s maturitou má 17 ľudí (7 mužov, 10 žien),

úplné stredné všeobecné vzdelanie 38 ľudí (16 mužov, 22 žien). Vysokoškolské univerzitné vzdelanie dosiahlo len 6 obyvateľov. Predstavuje to iba 0,48% z celkového počtu všetkých obyvateľov obce.

Najvyšší skončený stupeň školského vzdelania	Muži	Ženy	Spolu
Základné	261	308	569
Učňovské (bez maturity)	102	64	166
Stredné odborné (s maturitou)	21	11	32
Úplne stredné učňovské (s maturitou)	7	10	17
Úplné stredné všeobecné	16	22	38
Vyššie	1	0	1
Vysokoškolské bakalárske	0	0	0
Vysokoškolské magisterské, inžinierske, doktorské	3	3	6
Vysokoškolské doktorandské	0	0	0
Vysokoškolské spolu	3	3	6
Vysokoškolské podľa zamerania :			
- univerzitné	2	3	5
- technické	0	0	0
- ekonomické	0	0	0
- poľnohospodárske	0	0	0
- ostatné	1	0	1
Ostatní bez udania školského vzdelania	5	4	9
Ostatní bez školského vzdelania	3	5	8
Deti do 16 rokov	194	203	397
Spolu	614	637	1251

V obci Ihľany v roku 2001 žilo 420 študentov. Z nich bolo 201 chlapcov a 219 dievčat. Základnú školu navštevovalo 397 žiakov, z nich bolo 194 chlapcov a 203 dievčat. Učilište

navštevovalo 6 žiakov, stredné školy 12 a vysoké školy 5 žiakov.

Pohlavie	Deti a žiaci ZŠ	Žiaci a študenti				Ostatní závislí, nezistení	Spolu
		spolu	v tom				
			z učilišť	zo stredných škôl	z vysokých škôl		
Muži	194	7	2	3	2	3	201
Ženy	203	16	4	9	3	8	219
Spolu	397	23	6	12	5	11	420

8.5. Ekonomická a sociálna štruktúra

Pri klasifikácii obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity rozoznávame obyvateľstvo ekonomicky aktívne a ekonomicky neaktívne. Počet ekonomicky aktívnych obyvateľov ovplyvňuje veková skladba obyvateľstva, ale tiež hospodárska úroveň a rozvinutosť regiónu. V obci Ihľany v roku 2001 k ekonomickým aktívnym obyvateľom patrilo 606 ľudí, z čoho bolo 320 mužov (52,1%) a 286 žien (44,9%). K nezamestnaným patrilo spolu 297 obyvateľov, z toho 165 mužov a 132 žien.

Pohlavie	Osoby ekonomicky aktívne						Nepracujúci dôchodcovia	Ostatní nezávislí
	Spolu	v %	Z toho					
			Na materskej dovolenke	Pracujúci dôchodcovia	Vypomáhajúci v rod. podniku	Nezamestnaní		
Muži	320	52,1	1	0	0	165	74	13
Ženy	286	44,9	69	1	0	132	110	12
Spolu	606	48,4	70	1	0	297	184	25

Najviac obyvateľov 290 (47,85%) uviedlo, že patrili medzi ekonomicky aktívnych, avšak neuviedli konkrétne odvetvie. Ďalšou významnou skupinou boli obyvatelia, ktorí pracovali vo verejnej správe, obrane a povinnom sociálnom zabezpečení. Bolo ich 127, čo činilo (20%). V lesníctve, ťažbe dreva a pridružených službách pracovalo 80 ľudí, čo predstavovalo 13,2%. Priemyselná výroba predstavovala zamestnanie pre 28 ľudí (4,6%), veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru 17 ľudí (2,8%), stavebníctvo 12 ľudí (1,98%), nehnuteľnosti, prenajímanie a obchodné služby, výskum a vývoj 7 ľudí (1,16%), hotely a reštaurácie 6 ľudí (0,99%). V ostatných

odvetviach ako doprava, skladovanie, spoje, peňažníctvo a poisťovníctvo, školstvo, zdravotníctvo, sociálna starostlivosť, ostatné verejné, sociálne a osobné služby pracovalo 13 ľudí, čo činilo 2,15%.

Odvetvie hospodárstva	Ekonomicky aktívne osoby			
	muži	ženy	spolu	Z toho odchádza do zamestnania
Poľnohospodárstvo, poľovníctvo a súvisiace služby	21	5	26	1
Lesníctvo, ťažba dreva a pridružené služby	51	29	80	17
Priemyselná výroba	20	8	28	18
Stavebníctvo	11	1	12	4
Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru	5	12	17	8
Hotely a reštaurácie	0	6	6	4
Doprava, skladovanie a spoje	1	0	1	1
Nehnuteľností, prenájom a obchodné služby, výskum a vývoj	5	2	7	5
Peňažníctvo a poisťovníctvo	0	1	1	1
Verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie	79	48	127	10
Školstvo	1	3	4	1
Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť	0	3	3	2
Ostatné verejné, sociálne a osobné služby	1	3	4	1
Ekonomicky aktívni bez udania odvetví	125	165	290	11
Spolu	320	286	606	84

Zaujímavý je tiež pohľad na vekové kategórie pracujúcich v jednotlivých odvetviach. V štátnom podniku najviac mužov (30) pracuje vo veku od 20 do 29 rokov. V súkromných podnikoch najviac chlapcov (7) pracuje vo veku od 30 do 39 rokov. V poľnohospodárstve najviac mužov (12) pracuje vo veku od 40 do 49 rokov. Najviac žien (24) v štátnom podniku je zamestnaných vo veku 30 – 39 rokov. V súkromných podnikoch najviac žien (6,6) pracuje vo veku od 20 do 39 rokov. Z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov je 304 robotníkov. Väčšina obyvateľov pracuje v primárnom¹²¹ sektore a sekundárnom¹²² sektore. Len malá časť obyvateľov je zamestnaných v terciárnom¹²³ sektore.

¹²¹ Primárny sektor – patria tu následné hospodárske odvetvia: ťažba, poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a ťažba dreva, lov rýb.

¹²² Sekundárny sektor – patrí tu priemysel a stavebníctvo

¹²³ Terciárny sektor – školstvo, zdravotníctvo, služby, obchod a pod.

Vek	Pohlavie	Zamest. pracujúci za mzdu alebo iný druh odmeny				Podnikatelia		Ostatní	Ekonomicky aktívni	
		v štátn. podnik u.	v súkr. podnik u.	v poľn.	Iný zamest.	Bez zame.	So zame.		Spolu	Z toho robotníci
15-19	muži	11	3	0	1	0	0	19	34	13
	ženy	5	1	0	0	0	0	22	28	6
	spolu	16	4	0	1	0	0	41	62	19
20-29	muži	30	6	2	1	6	1	60	106	57
	ženy	11	6	0	2	0	0	90	109	22
	spolu	41	12	2	3	6	1	150	215	79
30-39	muži	29	7	3	0	2	0	42	83	46
	ženy	24	6	1	1	1	0	42	75	32
	spolu	53	13	4	1	3	0	84	158	78
40-49	muži	27	1	12	1	2	1	21	65	43
	ženy	19	2	3	0	1	0	34	59	35
	spolu	46	3	15	1	3	1	55	124	78
50-54	muži	13	1	1	0	0	0	8	23	16
	ženy	7	0	3	0	0	0	3	13	9
	spolu	20	1	4	0	0	0	11	36	25
55-59	muži	4	0	0	0	0	0	5	9	6
	ženy	0	0	0	0	0	0	1	1	1
	spolu	4	0	0	0	0	0	6	10	7

Počet		Rodinné domy	Bytové domy	Ostatné budovy	Domový fond spolu
Domov spolu		192	5	2	199
Trvale obývaných domov		165	5	1	171
v %		96,5	2,9	0,6	100
v tom vlastníctvo :	fyzické osoby	165	5	0	170
	ostatných	0	0	1	1
s 1-2 nadzemnými podlažiami a nezistené		164	5	1	170
s 3-4 nadzemnými podlažiami		1	0	0	1
s 5+ nadzemnými podlažiami		0	0	0	0
Neobývaných domov		27	0	1	28
Priemerný vek domu		42	26	18	41
Bytov spolu		240	26	2	268
	trvalé obývané	210	26	1	237
	v %	88,6	11	0,4	100
	z toho družstevné	0	0	0	0
	byty vo vlastníctve občana v bytovom dome	0	26	0	26

v tom :	neobývané	30	0	1	31
	neobývané z dôvodu zmeny užívateľa	3	0	0	3
	neobývané, určené na rekreáciu	0	0	0	0
	neobývané, uvoľnené na prestavbu	0	0	0	0
	neobývané, nespôsobilé na bývanie	6	0	0	6
	neobývané po kolaudácii	0	0	0	0
	neobývané v pozostalom alebo súdnom konaní	1	0	1	2
	neobývané z iných dôvodov	17	0	0	17
	nezistené	3	0	0	3
Materiál nosných múrov : kameň, tehly		204	26	1	231
Materiál nosných múrov : drevo		2	0	0	2
Materiál nosných múrov : nepálené tehly		0	0	0	0
Materiál nosných múrov : ostatné a nezistené		4	0	0	4
Veľkosť bytu : 1 obytná miestnosť		29	11	0	40
Veľkosť bytu : 2 izby		47	12	0	59
Veľkosť bytu : 3 izby		64	3	0	67
Veľkosť bytu : 4 izby		38	0	0	38
Veľkosť bytu : 5+izieb		32	0	1	33
Bývajúcich osôb		1078	154	0	1232
Počet cenзовých domácností		307	40	0	347
Počet H domácností		277	40	0	317
Obytné miestnosti		666	44	7	717
Počet osôb na 1: byt		5,13	5,92	0	5,2
Počet osôb na 1: obytné miestnosti		1,62	3,5	0	1,72
Počet osôb na 1: CD		3,51	3,85	0	3,55
Počet osôb na 1: HD		3,89	3,85	0	3,89
Obytná plocha bytu v m²		12039	819	47	12905
Celková plocha bytu v m²		17408	1067	73	18548
Priemerný počet m² obytnej plochy na 1 byt		57,3	31,5	47	54,5
Priemerný počet m² celkovej plochy na 1 byt		82,9	41	73	78,3
Priemerný počet m² obytnej plochy na 1 osobu		11,2	5,3	0	10,5
Obytných miestností na 1 byt		3,17	1,69	7	3,03

Z celkového počtu 237 bytov, v ktorých býva 1232 obyvateľov, bolo plynom vykurovaných 64. Vodovodnú prípojku malo v roku 2001 v byte 203 bytov, a teda vodovod mohlo využívať 1084 obyvateľov. Vodovod mimo bytu malo 9 bytov. 23 bytov, teda 79 obyvateľov uviedlo, že žijú bez vodovodnej prípojky. Na kanalizačnú sieť bolo v obci pripojených 117 bytov, z čoho vyplýva, že ani 50% zo všetkých bytov nebolo pripojených na kanalizáciu ústiacu do čističky odpadových vôd. 46 domácností namiesto kanalizácie využívalo septik (žumpu).

Vybavenie	Počet	
	bytov	osôb v bytoch
Bytov spolu	237	1232
s plynom zo siete	64	256
s vodovodom v byte	203	1084
s vodovodom mimo bytu	9	58
bez vodovodu	23	79
nezistené	2	11
prípojka na kanalizačnú sieť	117	600
septik (žumpa)	46	229
so splachovacím záchodom	116	599
s kúpeľňou alebo sprchovacím kútom	146	751

Kúrenie v kachliach bolo v roku 2001 najčastejším využívaným spôsobom kúrenia. Túto formu vykurovania využívalo až 114 bytov z celkového počtu 237 domácností. Kachle pokrývali 48,1% podiel. 59 domácností malo ústredné kúrenie lokálne, z čoho ústredné kúrenie na plyn bolo v 47 bytoch, ústredné kúrenie elektrické mali 2 byty a ústredné kúrenie na pevné palivo využívalo 10 domácností. Etážové kúrenie na pevné palivo využívalo 10 domácností a etážové kúrenie na plyn sa používalo v 5 bytoch. 42 domácností uviedlo iný spôsob vykurovania svojich bytov. Z ďalšieho vybavenia domácností sa v roku sčítania sledoval počet chladničiek, ktorých bolo 126 ks, chladničiek s mrazničkou (64ks), samostatných mrazničiek (65ks), automatických práčok (55ks), farebných televízorov (178ks), telefónov v byte - pevná linka (65ks), mobilných telefónov (3ks). Osobný automobil prináležal 30 bytom, osobným počítačom disponovalo 5 domácností.

Spôsob vykurovania	Počet	
	bytov	osôb v bytoch
Ústredné kúrenie diaľkové	1	0
Ústredné kúrenie lokálne	59	251
Ústredné kúrenie lokálne na pevné palivo	10	48
Ústredné kúrenie lokálne na plyn	47	193
Ústredné kúrenie lokálne elektrické	2	10
Etážové kúrenie na pevné palivo	10	59
Etážové kúrenie na plyn	5	22
Kachle	114	644
Iné	42	231
Spolu	237	1232
Vybavenie domácnosti	Počet	
	bytov	osôb v bytoch
Samostatná chladnička	126	639
Chladnička s mrazničkou	64	384
Samostatná mraznička	65	279
Automatická práčka	55	252
Farebný televízor	178	981
Telefón v byte	65	309
Mobilný telefón	3	13
Osobný automobil	30	138
Osobný počítač	5	23
Osobný počítač s internetom	1	9

Počet osôb v byte	Trvale obývané byty podľa veľkosti					
	1 obytná miestn.	2 izby	3 izby	4izba	5+ izieb	spolu
1	4	6	7	2	3	22
2	10	7	9	2	0	28
3	2	9	6	2	1	20
4	5	9	7	9	1	31
5	10	5	9	3	6	33
6	3	12	9	9	7	40
7+	6	11	20	11	15	63
Spolu	40	59	67	38	33	237
%	16,9	24,9	28,3	16	13,9	100

Literatúra

1. Archív Preš. biskup. úradu f. košický vikariát., inv. č. 87
2. Archív Rím. kat. bisk. úradu, Spišská Kapitula, neinventarizované, 1712
3. Babjak, J.: Zostali verní č. 8. Košice 2001
4. Baruš a kol.: Červená kniha ohrozených a vzácných rastlín a živočíchov ČSSR
5. Beňko, J.: Osídlenie severného Slovenska. Košice 1985
6. Bielek, P.: Naše pôdy, VUPÚ, 1998
7. Demek J.: Obecná geomorfológia I. Brno , Univerzita J.R.Purkyně 1982
8. Demek J.: Obecná geomorfológia II. Brno , Univerzita J.R.Purkyně 1982
9. Demek J.: Obecná geomorfológia III. Brno , Univerzita J.R.Purkyně 1982
10. Demek J.: Obecná geomorfológia IV. Brno , Univerzita J.R.Purkyně 1982
11. Dovjak, V.: Majerka. IN: Ľubica zborník vydaný k 700. výročiu udelenia mestských práv. Bratislava
12. Dub, O.: Všeobecná hydrológia Slovenska . Bratislava , SAV 1954
13. Historia Domus /1848- / Tom II. Archív rímskokatolíckeho farského úradu v Ihľanoch. s. 175
14. Holčík, J.: Naše ryby . Bratislava , Mladé letá 1973
15. Hradszky: Visitatio Ecclesiarum Scepusiensium facta Ionem Sigray Praepositum Ecclesiarum Scepusiensium Anno 1700
16. Hradszky J.: A XXIV királyi plábanos testverulete, és a reformáczió a Szépeßsségen. Miskolc, 1895
17. Jurko, A.: Ochrana prírody na Východnom Slovensku. Košice, Východoslovenské vydavateľstvo ,1996
18. Chamilla, A.: Pamätná kniha obce Hodermark,
19. Kandrácova , V. - Michaeli ,E. ,Matlovič, R.: Trasy za poznaním Slovenska . ATA Prešov 1998
20. Kiraly, K.: Slowakei . SINN , Bonn 1997

21. Kolektív autorov : Vlastivedný slovník obcí na Slovensku diel II.. Bratislava , Encyklopedický ústav SAV 1978
22. Kolektív autorov: Slovensko – Kultúra , diel I. , Bratislava, Obzor, 1979
23. Kolektív autorov : Slovensko – Kultúra , diel II. , Bratislava, Obzor, 1979
24. Kolektív autorov : Slovensko – Ľud , diel I. , Bratislava, Obzor, 1974
25. Kolektív autorov: Slovensko – Ľud , diel I. , Bratislava, Obzor, 1974
26. Kolektív autorov : Hydrologické pomery ČSSR.Díl I.,Praha , HMÚ 1965.
27. Kolektív autorov : Hydrologické pomery ČSSR.Díl I.,Praha , HMÚ 1967
28. Kolektív autorov: Levočské vrchy, VKU Harmanec, 2.vydanie, 1999
29. Korec,P. :Kraje a okresy Slovenska . Q111 ,Bratislava 1997
30. Kronika obce Ihľany 1962-1984
31. Kruško,Š.: Optanti. Prešov 1997, s. 43
32. Liber Memorabilium Ecclesiae Parochiae Majerkennsis / - 1847/ Archív Rímskokatolíckeho úradu v Ihľanoch
33. Lucskay, M.: Historia Carpato Ruthenorum. Pešť 1843
34. Lukniš ,M. :Slovensko - Príroda , Bratislava. Obzor, 1972
35. Májovský ,J. - Krejča,J.: Rastliny lesov 2. Bratislava , Obzor, 1978
36. Martinovský, J. :Kľúč na určovanie rastlín . SPN, Bratislava 1965
37. Malovcová,B. a kol.: Ihľany. Bratislava 1997
38. Memorabilium et rationum 1769-1821 Tom II.
Rímskokatolícky farský úrad Ihľany
39. Michalko,J.(1986):Geobotanická mapa ČSSR . Bratislava ,SAV, 1986
40. Michalko, J., Berta, J., Magic, D.: Geobotanická mapa ČSSR. Slovenská socialistická republika. Bratislava , Veda 1986
41. Murcko,M.: Vznik Československa a okres Stará Ľubovňa. In: Z minulosti Spiša, VII-VIII, Levoča 2000,
42. Novotný,B. a kol.: Popradská kotlina v dávnej minulosti. Košice 1991

43. Od urbárskeho ediktu k zákonu o pozemkových spoločenstvách.
In: Sme z 30.1.2004,s. 27
44. Pamiatky východoslovenského kraja v štátnych záznamoch.
Košice 1967.
45. Petrovič ,Š. a kol. :Klimatické a fenologické pomery
Východoslovenského kraja. Praha , HMÚ 1966
46. Pirhalla, M.. Aeszepesi Scepusii prepostág vázlatos története.
Levoča 1899. s. 29
47. Plesník,P.:Malá slovenská vlastiveda . Bratislava , Obzor 1989
48. Prochotský, S. a kol. Ľudový odev na Spiši. Košice 1990, s. 11-
12
49. Retrospektívny lexikon obcí ČSSR , 1850 – 1970 .Praha FSÚ ,
1978
50. Rubín ,J.:Atlas skalných ,zemných a púdnych tvarú . Praha ,
Academia, 1986
51. Schematismus almae diocesis Scepusiensis pro anno a christo
nato MCMXL. s. /Kotík s. 161, Majerka 47/ Matrika
pokrstených 1719, Matrika zosnulých 1729, Matrika
zosobášených 1741/ slovenčina, nemčina/
52. Schematismus almae dioecesis Scepusiensis pro anno a Cristo
nato 1886, s. /Paulus Janics/ s. 51
53. Schematismus slovenských katolíckych diecéz Bratislava /sališ
408, novický s. 406, Bařara /
54. Schematismus venerabilis cleri almae diocesis Scepusiensis pro
anno a Cristo nato 1852. Levoča 1852
55. Slivka-Šomřák: Chránené rastliny Slovenska . Bratislava.
Pressfoto 1989
56. Šmilauer, V.: Vodopis starého Slovenska. Bratislava 1932
57. Števík, M.: Najstaršie mapové zobrazenie horného Spiša. In:
Z minulosti Spiša. Levoča 2001
58. Števík, M.: Z dejín osídlenia a verejnej správy stredovekého
Spiša. Stará Ľubovňa 2005
59. Tajták, J.: Revolučné prejavy ľudu na východnom Slovensku
v roku 1918 za pripojenie k ČSR. In: Nové obzory, 1996 č. 10 s.
87
60. Tobiařová ,M.:Príspevok k problematike antropogénnych pôd .
FHPV PU 1998 , Prešov . Acta Facultatis Studiorum
Humanitatis et Nature Universitatis Prešoviensisi. Prírodné vedy
, r.XXX., Folia Geographica 2, Prešov , 1998

61. Udvari, I.: A munkacsi görögkatolikus puspokseg
lelkészeinek 1806, évi összeírása, Nyíregyháza 1990
62. Udvári, I.: A Mária Terézia – féle úrbérrendezés szlovák nyelvű
dokumentumai, Nyíregyháza 1991, s.81
63. Ušák , O.: Atlas rostlin . Praha ,SPN, 1964
64. Wagner, K.: Analecta Scepusii Sacri et profani. Viedeň 1774 s.
126
65. Vasil',C.: Predstavitelia mukačevského gr. kat. biskupstva v 17.
A 18. Storočí a Trnavská Univerzita, In: Trnavská Univerzita
1635-1777, Trnava 1996

Obsah

1. Charakteristika obce.....	5
1.1 Poloha	5
1.2 Názov a symboly obce	7
1.3 Administratívny vývoj	8
1.4 Chotárne názvy:	9
2. História.....	11
2.1 História obce v praveku, stredoveku a novoveku.....	11
2.1.1 Praveké osídlenie	11
2.1.2 Osídlenie obce v stredoveku / do roku 1526/	12
2.1.3 Ihľany v novoveku /1526-1918/	18
2.1.3.2 Hospodárske pomery	29
2.1.3.3 Školstvo.....	34
2.1.3.4 Obyvateľstvo	36
2.2.1 Vývoj po roku 1918	38
2.2.1.1 Politická situácia a obyvateľstvo.....	38
2.2.1.2. Školstvo a cirkev	44
2.2.2 Zmeny po 2. svetovej vojne	47
2.2.2.1 Presídlenia	47
2.2.2.2 Miestna samospráva	53
2.2.2.3 Cirkev a školstvo.....	56
2.2.3. Zmeny po Nežnej revolúcii	59
2.2.3.1 Komunálna politika	59
2.2.3.2 Cirkev a školstvo.....	60
2.2.3.3. Z histórie rómskeho etnika	62
2.2.3.4 Z nedávnej histórie poľnohospodárstva	68
2.2.3.5.Lesné hospodárstvo v minulosti a dnes	72
2.2.4 Umelecko historické pamiatky obce	78
2.2.5 Osobnosti obce	84
3. Kroje, zvyky, tradície.....	86
3.1.Obydlia.....	86
3.2 Odev.....	88
3.3 Domáce výrobky.....	90
3.4 Svadba v Hodermarku a Majerke.....	93
3.5 Krst a iné tradície	99

3.6. Nárečie	100
3.7 Spolky	102
4. Kultúra a šport.....	103
4.1. Ochotnícke divadlo a iné podujatia.....	103
4.2. Požiarnictvo	106
4.3 Futbal	107
5. Fyzickogeografická štruktúra katastrálneho územia Ihľany.....	110
5.1. Príroda katastrálneho územia obce Ihľany	110
5.2 Geologická stavba	110
5.3. Povrch (reliéf) katastrálneho územia.....	112
5.4. Klimatogeografické pomery.....	121
5.4.1. Charakteristika klimatických prvkov	121
5.4.1.1. Slnčné žiarenie	121
5.4.1.2. Teplota	122
5.4.1.3. Vlhkosť vzduchu	122
5.4.1.4. Oblačnosť	124
5.4.1.5. Slnčný svet	125
5.4.1.6. Zrážky	125
5.4.1.7. Snehové pomery.....	129
5.4.1.8. Veterné pomery	130
5.4.1.9. Znečistenie ovzdušia	132
5.5. Vodstvo	133
5.5.1.Podpovrchové vody.....	134
5.5.2. Podpovrchové vody kvartérnych sedimentov	135
5.6. Pôdy	136
5.6.1. Pôdne druhy	136
5.6.2. Pôdny typy	137
5.7. Rastlinstvo.....	140
5.7.1 Stručný vývoj flóry	140
5.7.2. Potenciálna (pôvodná) vegetácia – vegetácia v minulosti	141
5.7.3. Súčasná vegetácia.....	143
5.8. Živočíšstvo	145
5.8.1. Živočíšne spoločenstvá polí a lúk	146
5.8.2. Živočíšne spoločenstvá ľudských sídlisk /intravilánu/.....	147
5.8.3. Živočíšne spoločenstvá vôd	148
5.8.4. Živočíšne spoločenstvá lesov	149
6. Poľnohospodárstvo	150
6.1. Fenologické pomery poľnohospodárskych kultúr	150

6.2.Fenologické pomery ovocných stromov	154
7. Lesné hospodárstvo	155
8. Obyvateľstvo a jeho štruktúra	162
8.1.Veková štruktúra obyvateľstva	162
8.2. Konfesionálna štruktúra	164
8.3. Národnostná štruktúra	164
8.4. Vzdelanostná štruktúra	165
8.5. Ekonomická a sociálna štruktúra.....	167
Literatúra	173
Obsah	177

Ihl'any v minulosti a dnes

Autori:

Dr. Juraj Tomeček

RNDr. Emil Valek

Jazyková úprava:

Mgr. Irina Miturová